

Slovník

futunštiny

Dominik Maximilián Ramík

Obsah	I..... 6	E 16	Lidé 26
Autorská práva 3	J..... 6	F.....16	Rodina a vztahy 26
STATISTIKY 3	K..... 6	G 18	Tělo 27
ZDROJE 3	L..... 7	I 18	Zdraví..... 27
ZKRATKY 3	M..... 7	K.....19	Život 27
Osobní zájmena 3	N..... 7	L.....20	Příroda 27
Výslovnost..... 3	O..... 8	M 20	Krajina 27
ČESKY 4	P..... 9	N 21	Počasí..... 27
A 4	R..... 10	O 22	Rostliny..... 27
B 4	Ř..... 11	P 22	Vesmír..... 28
C..... 4	S 11	S.....22	Zvířata..... 28
Č..... 4	Š 12	T 23	Věda a škola 28
D 5	T..... 12	U 24	FRÁZE 29
E..... 5	U..... 12	V 24	Gramatika a jazyk 29
F..... 5	V..... 13	TEMATICKÝ SLOVNÍK	Čas 29
G 5	W..... 13	 26	Kultura 29
H 5	Z..... 13	Gramatika a jazyk 26	Politika, organizace,
Ch 6	Ž..... 14	Čas 26	právo 29
FAKAFUTUNA 16	A..... 16	Kultura 26	Pozdravy a děkování.... 29
		Barvy 26	Víra..... 29
		Víra..... 26	Lidé 29
			Rodina a vztahy 29
			Zdraví..... 30
			Život 30
			Příroda 32
			Počasí..... 32
			Věda a škola 32

Slovník futunštiny

Dominik Maximilián Ramík

Autorská práva

Tento slovník a veškerý doprovodný materiál (obraz, zvuk a podobně) je určen pouze pro studijní účely jednotlivců. Bez písemného souhlasu autora je zakázáno šíření, přejímání, komerční využití a vytváření odvozených děl z tohoto slovníku, jeho částí a jeho doprovodného materiálu.

Statistiky

Aktuální verze: dominicweb.eu

Sestaveno: 20. 12. 2013

Počet výrazů: 2025

Počet frází: 333

Zdroje

- vlastní poznámky
- rodilí mluvčí, především z Taoa, Malae, Kaleveleve a Ono

Zkratky

suf.: přípona

pref.: předpona

ex.: příklad

plur.: množné č.

resp.: výraz respektu, užívaný ve větách o králi, nebo Bohu

gen.: genitiv

adj.: adjektiv

adv.: příslovce

part.: částice

Osobní zájmena

já: kau, kita

ty: ke

on, ona: ina, ia

my (ty+já): tā

my (on+já): mā

vy (dva): koulua, kulu

oni, ony (dva): lā, lāua

my (všichni): tou

my (bez tebe): motou

vy (všichni): koutou, kotou

oni, ony (všichni): lotou

Výslovnost

Souhlásky se vyslovují jako v češtině, ovšem bez změkčování ("ti" ≠ "tí"). Souhláska "g" je velární [ŋ], s výslovností jako "banka".

Zvláštní souhláskou je fakamoga [ʔ] (fonetický ráz), značený ' (apostrof, okina). Vyslovuje se chvilkovým uzavřením hlasivek a následným prudkým vyslovením následující samohlásky. V češtině je mu nejpodobnější např. výslovnost spojky "a" v sousloví táta a máma [ta:ta ʔa ma:ma]. Ta by se ve wallisštině zapsalo jako 'a.

Samohlásky jsou: a [a], e [ɛ], i [i], o [o], u [u]. Jejich výslovnost je shodná s češtinou. Makron, vodorovná čárka nad samohláskou (̄) mírně prodlužuje její výslovnost, e.g. fala [fal̄a] (rohož) vs. falā [fal̄a:] (peníze).

Česky

part **a** znak absolutivu

pron **ā** *táz. zájm.* Ex.: Copak to jím?
~ E kau kai le a?

-**'aga** *suf. místa nebo důsledku akce*
Ex.: začít - začátek ~ kamata - kamata'aga

ake *part. srovnávání* Ex.: Futuna je větší než Alofi. ~ E lasi ake a Futuna i Alofi.

atu *part. vyjadřující směr k adresátovi věty*

auase *negativní imperativ, vyjádření zákazu* Ex.: Nesmíš probudit dítě, protože už spí. ~ Auase fafagu le toe na kua moe.

e *part. značící přítomný a budoucí čas sloves* Ex.: Lod' připluje zítra. ~ E taumai le vaka i apogipogi.

fā *part. značící ovoce nebo vajíčko, případně objekt kulatého nebo protáhlého tvaru*

faka- *kauzativní přef., značí i způsob provádění nějaké činnosti*

fakamaso'a *termín používaný pro vtírání škrobu do tapa*

fui *part. značící některé stromy a věci svázané dohromady*

ga *neurčitý člen*

i *part. zn. 2. pád*

ina *osobní zájmeno 3. osoby j. č.* Ex.: Vzal chleba. ~ Na ina aga o to'o le pane.

ka *part. zn. budoucí čas.* Ex.: Pošleme ti ho až bude velký. ~ Kao avatu a ia peka lasi.

n kau *zastaralé slovo zn. skupinu*

ki *part. místa a nebo času* Ex.: Petelo odešel donést umu do Tavai. ~ Na ano a Petelo o ave lana umu ki Tavai.

kia *part. směru* Ex.: Jdou navštívit Lina do nemocnice. ~ Ka ano latou o fakatiotio kia Lino i lopitali.

kile *part. zn. citovou vazbu* Ex.: Podívej na to milé dítě támhle! ~ Tio atu mua kile ga toe lena e nofo mai la.

kua *part. dokonavého vidu* Ex.: Lita se ztratila. ~ Kua puli a Lita.

le *určitý člen*

le'ese *part. negace*

ma *préf. resultativní* Ex.: Letadlo už vzlétlo. ~ Kua mavae le vakalele.

mei *part. značící původ* Ex.: Je z Futuny. ~ E au aia mei Futuna.

mui *part. značící hejno ryba skupinu malých zvířat žijících spolu*

ni *člen neurčitý v mn. č.*

o *part. značící důsledek akce* Ex.: Dítě zakoplo o kámen a upadlo. ~ Na tu'ususumu le toe i le fatu o siga.

sakinake *part. zn. vztah s třetí osobou nebo vzdáleným místem* Ex.: Mám dojem, že na mě někdo myslí. ~ E kau sakinake ia e manatu mai ase tasi mei mama'o kia teau.

1 *num tasi*

2 *num lua*

3 *num tolu*

4 *num fa*

5 *num lima*

6 *num ono*

7 *num fitu*

8 *num valu*

9 *num iva*

10 *num kauagafulu*

20 *num kaulua*

21 *num kaulua tupu tasi*

22 *num kaulua tupu lua*

23 *num kaulua tupu tolu*

24 *num kaulua tupu fa*

25 *num kaulua tupu lima*

26 *num kaulua tupu ono*

27 *num kaulua tupu fitu*

28 *num kaulua tupu valu*

29 *num kaulua tupu iva*

30 *num kautolu*

40 *num kaufa*

50 *num kaulima*

60 *num kauono*

70 *num kaufitu*

80 *num kauvalu*

90 *num kauiva*

100 *num kaulelau*

200 *num kaulelau lua*

300 *num kaulelau tolu*

400 *num kaulelau fa*

500 *num kaulelau lima*

600 *num kaulelau ono*

700 *num kaulelau fitu*

800 *num kaulelau valu*

900 *num kaulelau iva*

1'000 *num afe*

2'000 *num lua afe*

A

a *mo* Ex.: To je Malia a Petelo. ~ Ko Malia mo Petelo. • **tupu** • **a**

je to *kua oki ile fai*

aby *ke* • **o** Ex.: Vstávám brzy ráno, abych šel pracovat na pole taro. ~ E kau 'ala'ala o usuusu ki vusiga.

adorace *atolasio*

Aglaia psilopetala *malamea na Wallisu známá jako lagakali, strom s vonnými květy*

ale *kae* Ex.: Myslel jsem si, že je laskavý, ale spletl jsem se. ~ E pati au e agamalie aia kae na kau faisala.

alkohol *kava*

alternátor *atelenatele*

anděl 'āselo • 'āselo *tausi strážný* •

Anděl Páně *fetapa modlitba*

andělský *faka'aselo*

Angličan *Pilitania*

Anglie *Pilitania*

ano *eo*

armáda *fui tau* • **kautau** •

velosaga

auto *kamio nákladní*

automobil *motokā*

až do 'o *kaku místně*

až po *moka* Ex.: Přijdu jakmile skončím svou práci. ~ Koi kau natu moka oki laku ga'oi.

B

babička *mime* • **tupuna** *fafine*

balíček *kofukofuga* • **pake**

balík *pāquete*

bambus *kofe*

banán *futi*

banánovník *fui futi*

banda *kipi*

bát se *ī* • **manava** 'i

batole *toe*

bavit *fakamānogi někoho* • **bavit**

se *mānogi hrát si*

bavlna *vavae*

bečka *tuka*

bedna *pusa*

bekasína *tuli*

belhat se *kito*

benzín *kalasini* • **penisini**

beránek *akeno před. v katolických*

textech

bestiální *agaimanu*

bez *ese i ai něčeho* Ex.: Je bez peněz. ~ Ese i ai sa'ana fafala.

bezdomovec *tagata mativa*

bezvadný *le'emele*

běžet *femakape'i* • **makape**

biceps *ate 'i lima*

bicykl *tōlili*

bílá *sinā* • **tea**

bílý *papalagi člověk*

biskup 'epikopo

bít *fa'i* • **sasa** *někoho pěstí* • **tā**

někoho • **tamate** *někoho* Ex.: Ubili

ho k smrti. ~ Na aga latou o tamate a ia. • **bít se** *faiga'i* •

vsu

bitka *vsu*

bitva *tau* • **velosaga**

blahopřání *faka'āmu*

blahopřát *fakamalo*

bláto *pela*

blesk *fatuliki* • **uila**

blízko *kunei* • **ofi** *ki* • **ofiofi**

bod *fakaoki'aga koncový*

bodavý *talatala*

bodnout *suki'i*

bodnutý *suki'i být* • **u'uti** *hmyzem a*

pod.

bohatství *koloa*

bohatý *koloa'ia* • **pa'aga** *člověk*

Ex.: je to bohatý člověk ~ ko le

tagata pa'aga lena

bojovat *faiga'i* • **tau** *v armádě* •

velo

bok *ivi*

bolest *mamae* • **bolest žaludku**

fialulua na zvracení Ex.: je mi na

zvracení ~ *e fialulua*

bolet *mamae*

bonbón *lole*

bota *sataka* • **taka**

bouchnout *soka do něčeho*

bouře *n āfā*

božský *faka'atua*

božstvo *atua*

brambory *putete*

brána *matapā*

bránit *malu'i* • **saofaki**

bratr *felela řádový* • **taina** •

tu'uga'ane

bravo *malie*

bravo! *tau ki ai!*

brblat *togū*

brutální *papatu* Ex.: Je surový. ~

E papatu a ia.

brýle *mata tilo'ata* • **taumata**

brzy *ise tasi a temi* • **vave**

břeh *matafenua* • **mātātai**

březen *malesio*

břicho *manava*

břitva *sele* • **tele**

budovat *laga*

bůh *Tamana tapu někdo výjimečný* •

taula atua

Bůh *Atua*

bunda *taupulupulu*

bušit *tegetege na dveře*

bydlení *fale*

bydlet *nofo*

bydliště *nofo'aga*

býk *pipi*

být *proti* *fakafiti*

být sám *nofo tokotasi*

být *vzhůru* 'a *oia až do rána*

být *zticha* *fakalogologo*

bytí *ma'uli*

bzučet *logo'a* Ex.: Křídla vážky

bzučí. ~ *E logo'a a kapakau ole*

mumu.

C

Canaga odorata *mosokoi na*

Wallisu nazývané mohokoi, strom s

vonnými květy

celý *katoa*

cena *totogi*

cesta *ala* • **ala** *matu'a označení*

jediné cesty vedoucí po pobřeží kolem

celého ostrova Futuna • **folau** *někam*

cestovat *folau*

cestovatel *folau*

cestující *kaufolau*

cibule *aniani*

cigareta *sikaleti*

cikáda *elekisi*

cíl *fakaoki* • **oki** *konec něčeho*

církev 'ēkelesia

církevní *fakalotu*

cisterna *tane*

cítit *logo'i* • **sauga'i** *vůni*

citrón *tipolo*

citronela *mugalō (Cymbopogon*

citratu) tráva sloužící k výrobě čaje s

příchutí citrónu • **tī** *(Cymbopogon*

citratu)

cizinec *matapule*

co? *kolea?*

couvnout *solomuli*

cucat *moni*

cukr *suka*

cukrová třtina *tolo*

cukrovat *suka'i*

cukrovka *suka*

cyklon *n āfā*

Č

čaj *tī* • **vai** *mafana bylinkový*

čára 'atu

čas *temi* • **čas od času** *tasitasiga*

část *koga* • **potu** *něčeho* • **vaega** •

vakavaka

často *tu'umau*

čekat talitali
čelit 'aga *něčemu*
čelo la'e
černá uli
černý fakapo'uli
čerstvý mokoia
červ unukele
červánky mafo'ata
červen sunio
červená kula
červenec sulio
časat selu • tau *ovoce* • **časat se** selu'i
čichat sauga'i
číst lau • lautosi
čistit fakalau'atea • fakame'a • foke *zeleninu a pod.* • *visi zeleninu* Ex.: Škrábu brambory. ~ E visi eau a fa putete.
čistý me'a
člověk kita *v obecném smyslu, nevyjádřený podmět* Ex.: Tam, kde bydlíme, tam i spíme. ~ E kita moe fa'i i le kaiga na kita nofo i ai. • tagata
člun kumete
čnit isu
čtvrť fua fale *domy postavené na jednom místě ve stejné době*
čtvrtek felialima

D

d'ábel temonio
daleko mama'o
dar moliga • ne'a alofa Ex.: Každou neděli lidé dávají knězi své dary. ~ I aso tapu fuli, e aga le fenua o soli se ne'a alofa ma patele.
dárek moliga • ne'a alofa
dařit se malie Ex.: Jak se ti dnes daří? ~ E ke malie fai i leinei a aso?
dát avatu Ex.: Už jsme ti dali peníze. ~ Kua oki lau fafala ile soli atu. • fakataga *do pytle, tašky a pod.* • soli • **dát dolů** tuku ki lalo • **dát se** kamata *do něčeho* Ex.: Dal se do psaní. ~ Kua kamata faitosi a ia. • **dát si na krk náhrdelník** tui le kasoa
dav toka'api *lidí*
dávat pozor fakatokaga
dcera ta'ine
dědeček pepe • tupuna tagata
dědictví tofiga
dech mǎnǎva
dej mi aumai Ex.: Dej mi tvůj náhrdelník, ať ho můžu nosit. ~ Aumai mua a lou kasoa la ke tau au. • mai
děkovat fakafeta'i
děkuji mǎlō • mǎlō le alofa *pěkně*
dělat fai • fakaagaaga • fatufatu'i *z někoho* • **dělat si legraci** kata
délka loa
dělník tagata ga'oi
démon temonio
den 'aso • aso ole vasa'a *týdne*
deník nusipepa
deska laupapa • pāpa

děšt' 'ua
deštník fakamalua
děti tamaliki *plur.*
dezert ne'a malie
diabetes suka
dílo ga'oi
díra popoko • pu
diskotéka fale mako
diskuse fasiga ne'a
diskutovat fakapalalau
dítě fanau • mokopuna • pepe • toe Ex.: To je jeho dítě. ~ Ko lona ga toe. • toe vavae *adaptivní*
dívat se fakatiotio • tio • tio'i
divoch kanivao
dlaň alofi'i lima
dlouho fualoa
dlouhý loa
dluh keleti • ma'ua Ex.: Jeho dluh za potraviny se zvedl na 100 000 XPF. ~ Ko lona ma'ua kai e kaulelau afe.
dnes ailanei • 'ile aso nei
dno takele • takele mose vaka *lodi*
do i • ki
doba temi
dobré odpoledne mǎlō le kataki
dobry agamalie • malie • **dobry den** mǎlō • mǎlō le maui *dopoledne* • **dobry k** malie kile Ex.: Ten meloun je dobry k jídlu. ~ Ko le fa timo lena kua malie kile kai. • **dobry večer** mǎlō le kataki
dobře malie • mǎlō *řečeno, uděláno* • tonu *řečeno, uděláno* • moito'a! • **dobře uděláno!** tau ki ai!
docílit fakaoki
dodělat fakaoki *práci a pod.*
dojít faka'au
dojmout lu
dokázat fakama'oki
dokončený kua oki • 'oki
dokončit fakakatoa
doktor tōketā
dole 'i lalo • ki lalo • ki lalo 'oki *úplně* • lalo
donést 'aumai
doopravdy fakamalotoloto
dopis mata'i tosi • n tosi
doporučit tui solo
dopřát se vesili'i *neodbytně*
dorazit faka'au • kaku
dospět faka'au *někam*
dost fakakaekae *mít něčeho*
dost! tuku la!
dostat ven kape'i *něco, někoho*
dotknout se te'ite'iki *něčeho*
doufat 'amanaki
doutník sikā
dovolená 'aso malolo • malolo
dovolit fakataga *něco někomu*
drahoušek n alofaina
drahý alofa'aga *člověk* • *adj* alofaina *být, člověk* • *kia v dopise, člen vyjadřující úctu* • totogi *veli cenou*
drobek momo'i
drobky momo'i pane *chleba*
druh fa'asiga

druhý *adv a leia nějaký* • tasi ake *nějaký jiný*
držadlo kau'i
držet taofi • to'o
dřevo la'akau
dřez topu Ex.: Máchám své prádlo v lavoru. ~ E kau lomilaku fo ki le topu.
duben apelili
duha nuanua
duch laumalie • loto • **Duch** Svatý laumalie ma'oki'oki
důkaz fakama'oki
důlek popoko
dům 'api • fale • fale tauasu *ve kterém se koná tauasu* • fale uvō *pro svobodné mladé lidi* • falefatu • **dům určený pro různá setkání** fale fono
duše laumalie • loto
důvěra falala
důvod tupu'aga • uiga
dužnina kanofi
dveře matapā
dvojitý taulua
dýchání mǎnǎva
dým 'afu
dýmka paipa
džungle vao • vao matu'a *primární*

E

elektrina uila
epocha fetu'u • temi
Evropa Eulopa
Evropan papalagi
exkrement ta'e

F

facka pā'i *dát někomu*
fackovat pātū
fádní aga faikese
farnost palokia
fekálie ta'e
fík fiki
fíkovník fui fiki
flotila 'atu vaka • fua vaka
fotoaparát ne'a faipa'aki
fotografie pa'aki • **fotografie na památku** pa'aki mo suvenia
Francie Falani
francouzský fakafalani
francouzština fakafalani Ex.: Umím mluvit francouzsky. ~ E kau poto i le masau fakafalani.
fronta siku *na něco*
futunština fakafutuna

G

gardénie tiale (*Gardenia sp.*)
granát falafenua
grilovat tunu
grimasa fefe'u
guma kausu

H

háček matau • tau'aga *na zdi*
had gata
hádat se fefe'aki • ke
hadice tane
hádka ke
hanba lumaluma

hanebný lumaluma
hasič tagata tamate vela
hejno mui ika *ryb* • mui lupe *holubů* • mui peka *kaloňů*
hezký fulumalie • laofie Ex.: Je hezké počasí. ~ E la'ofie.
historie isitolia • talatuku *něčeho*
historika fanaga
hlad fiakai
hladit amo
hladký momole
hlas le'o
hlásat fakamafola *Boží slovo*
hlava 'ulu
hlavně tāfito
hlavní tāfito
hledat v afa • feafa • sufe Ex.: Hledá svůj sešit v brašně. ~ E sufe e ia lana kaupepa i loto o lana kete.
hlídat le'ole'o • taupau • tausi • tokaga
hlídka le'o
hlína kele
hloubit kenu
hltan fatakia
hlubina moana *oceánu* • takele'i tai
hluboký loloto
hluchý tuli
hmota tino
hmyz manu liliki
hněv ita
hněvat se ita'ita Ex.: Rozhněvali se. ~ Kua ita'ita latou.
hnít pala
hnízdo ofaga
hodina ola
hodinky uati
hodit 'atu • v laku • pe'esi Ex.: hodit na zem ~ pe'esi kile kele • tī
hodně lasi • ma'uke Ex.: Můj otec má hodně prasat. ~ E mauke a puaka a loku tamana.
hodnota totogi
hodný nofofakamalie *být*
holit tele Ex.: oholit si vousy ~ tele lona kaukava
holub lupe
hora ma'ūga
horečka vela
horko vela'ia Ex.: Je mi horko. ~ E kau vela'ia. • *vevela*
horký vevela *velmi*
hořčice mutate
hořet fakaka • tutu
hořký kona
hotovo kua oki ile fai
houba 'unu Ex.: Umývá stůl houbou. ~ E solo e ia le laupapa kile ga unu.
houpačka lūlū'aga
houpat se lūlū
hra mǎnogi
hrabat seu *listí a pod.*
hrát si mǎnogi
hrdlo fatakia
hrdý fia lasi • fia tagata • fiafia Ex.: Je hrdý, že dostal svou

maturitu. ~ Kua fiafia a ia i le ma'ua o lona pake.

hrnec faiumu
hrnek ipu
hrob falefatu • tanuma
hrobka tanuma
hrom mana
hrome! fa'oa
hrud' fatafata
hřbitov tanuma • tokalaga *zast.*
hřeben selu
hřebík fa'o
hřích agasala
hříšník tagata agasala
hubený kala • maninifi
hudba musika
hůl ga la'akau • toko
hvězda fetu'u

Ch

chápat matala
charakter alaga
chlad momoko
chladný mokoia • mokomoko
chlapec tama • tupulaga *krásný a mladý* Ex.: Je to hezký chlapec. ~ E tupulaga a ia.
chleba pane
chlebovník fui mei (*Artocarpus altilis*) • n mei *jeho plod*
chlívek n ā *prasečí* • maveu *expr. špinavé místo*
chlup fulu • fulu ole kuli *psí*
chobotnice feke
chodidlo va'e
chodit feau'aki s *někým*
chorál kausua
chrám sagatualio
chránit lago • puipui
chřipka isu pe'e
chtít fiafai *něco* Ex.: Ráda bych měla tyto šaty. ~ E kau fiafai ki le kofu lena. • loto
chudák mativa
chudý mativa
churavý masamasaki
chuť fiafai *něco dělat* • kano • kano malie *dobrá* • kano veli *špatná*
chválit fakamalo
chvět se tekellili
chvíle lakaga
chyba sala
chybět puli Ex.: Něco tady chybí. ~ E puli le ne'a i leinei.
chytrý potu

I

i když logoai
ibišek kaute
ignam 'ufi (*Dioscorea alata*)
informovat logologo • fakaala • fakalavelave • **informovat se** fevesili'aki • vesivesili
injekce suki
injekční stříkačka suki
inteligence atamai
inteligentní atamai • potu
internát fale nofo
interpretovat fakasoko
inženýr aseniolo

J

já *pron* kau • kita *důrazně, já sám, já osobně* Ex.: Jsem na toho člověka velmi rozzlobený. ~ E loto 'ita'ita a kita o tupu ko leia a ne'a. • **já jsem** ko au
jablko pomo
jádro tega
jak? fefe'aki? Ex.: Jakpak Muni vyrobil svůj člun? ~ Na fefe'aki le ta o le vaka e Muni?
jako o fai pe • pe
jasnovidec kikite
jasný lau'atea • mālama • sōsō *obloha*
játra atemaka
jazyk alelo • palalau
jdi! ano la
je e i ai *tam*
jed ne'a kona
jeden tasi
jediný tokotasi fai
jedlík kai lasi
jednat svobodně fa'italisa
jednoduchý faigaofie
jednoho dne ile tasi aso v *budoucnu*
jednota fakatasi
jednotvárný fakakaekae
jehla tui
jeho ana *mn. č.* • lana • lona
její ana *mn. č.*
jejich latou
jemný makalulu
jeskyně 'ana
jestli pe
ješitnost fine'alasi
ještě koi • toe • **ještě ne** lekiaise Ex.: Ještě nic neposlal. ~ Lekiaise aumai e ia se ne'a.
ještěrka pili
jevit se 'ea • gali • lagi
jez! fa'utu
Ježíš Kristus Sesu Kilisito
ježovka uluso
jídlo magiti • ne'a kai • pā • toega kai *velké, slavnostní*
jih saute
jiný *adv* a leia • kese *rozdílný* • tasi ake
jíst kai • 'ota *syrové jídlo*
jistí 'iki *lidé a pod.*
jistý ilo'ia fakapapau *být si* • ma'oki
jít ano *pěšky* Ex.: Jde rychle. ~ Kae ka pati a kita e va'e vave. • ano fakasipa *přes něco* • ano vave *rychle* • fe'ano'aki *tam a zpět* • feliliu'aki *tam a zase zpět* • v sa'ele • **jít spát** ano o moe
jmění koloa
jméno igoa *křestní* • mata gafua *dobré* • suafa
jmenovat fakaigoa • **jmenovat se** igoa Ex.: Jmenuji se Losalia. ~ E igoa au ko Losalia.
Judsko Sutea

K

k i • k ničemu ese aoga
kabát taupulupulu

kačer pato
kadidlo iseso
kachna pato fafine
kalendář kaletalio
kalhoty vava'e loloa
kaloň peka
kam? fea? Ex.: Kam jdeš? ~ Ka ke 'au ki fea?
kámen fatu
kamenitý fatufatua
kamion kamio
kanibal kanivao
kanoe vaka
kantikum katiko
kapesník musuola
kapička afuafu
kapitán kapiteni
kapka to'i
kaple kapela
kapok vavae
kapsa taga
kartáč polosí
kartáčovat polosí Ex.: Jdi vyprat (vykartáčovat) prádlo. ~ Ano o polosí a le fo.
kartuše tavili
karty pělē *herní*
kastrol faiumu
kašel ge
kašlat ge
katastrofa mala'ia
kategorie fa'asiga
katolický katolika
katolík katolika
kaučuk kausu
kava kava
káva kafe
kaz mele *na věci* • sala
kázat akonaki
kde? 'ifea? • kifea?
kdo ai *táz. zájm.* Ex.: Kdo je to? ~ Ko ai?
kdo? *pron* a'ai? • ko ai?
kdy? 'afea? *pro bud. č.* • nafea v *minulosti*
když mokā Ex.: Pepř páli, když ho dáme do jídla příliš mnoho. ~ E fifiti le puavolo moka lasi lona tu ki se ne'akai.
kerosin kalasini
keř la'akau 'iki'iki
klacek toko
kladivo āmale
klamát faisala
kleště pine taufu
klíč kalavi
klíčit somo
klid fimalie
klidný toka • tokamalie
klobouk puloga
klouzat seke
kluzký sekeseke
kněz patele • pelepitelo
kniha n tosi
knoflík mama *na oblečení*
kňourat fetagisi
kočka pūsi
kohout moa tagata
kohoutek tane *na vodu*
kojenec tamana vavae toe *syn. adoptivní dítě*
koketa fiafafine

kokos niu • niu matu'u *suchý, většinou slouží jako potrava pro prasata*
kokosovník fui niu
kokosový ořech niu
koláč keke
koleno tuli
kolik? fia *cena* Ex.: Kolik stojí ta termoska? ~ E fia le totogi o le telemosi? • tokofia? Ex.: Kolik jich je? ~ E tokofia latou?
kolo teka • tōlili *jízdní*
kolovat foli
konec fakaoki • fakaoki'aga • gato Ex.: To je konec příběhu. ~ Ko le gato fai leinei ole isitolia. • gato'aga • oki • tapa *okraj*
konference fono
konverzace palalauga
konvice tipoti *na vodu, čaj*
konzerva tasini • tini • tini pipi *telecího masa*
kopat kenu *do země*
kopec ma'ūga • utu
kopí tao
korál feo
koruna kolona
kořen aka • tāfito'i • tāfito'i nifo *zubu*
kost ivi
kostel 'ēkelesia • fale tapu
košík kete
košile kofu • kofu tagata *mužská*
koště seupenu
kotva taula
kotviště taulaga
koupat se ma'anu Ex.: Jdu se koupat. ~ Ka ano au o ma'anu.
koupě fakatau
koupel ma'anu
koupit totogi
kouř 'afu • kokofu
kouřit suluka *tabák*
kousek koga • momo'i *malý*
kousnout kaikai
kousnutý u'uti
koza ovi fafine
kozol ovi tagata
krab paka • tupa • tupa kele *suchozemský* • **krab poustevník** 'uga
krabice kalatō • pākete • pusa
krádež kai'a
krájet tu'uti
král aliki sau • sau
kralovat v agai • pule'i
královské sídlo fale sau
královský faka'aliki
království pule • puleaga
krása fulumalie
krásný fulumalie • fulumalie *kese 'oki velmi* • tokamalie *den, počasí* • vikiga *zpěv, píseň*
krást feka'i'a • kai'a • kaiā
kratásky vava'e
krátký to'eto'e
kráva pipi
krev ta'ata'a • toto
kritika faka'aga'aga
krk 'ua
krmit fagai
kruhový fumomo'u

krvácet sali toto
krysa kimoa
kryt 'aofi • fakakafu
křeč *n* migi *Ex.*: Má v noze křeče. ~ E migi lona va'e.
křest papitema
křestan kilisiteano
křičet feau *po někom* • fofoke *na někoho*
křik kalaga • kiki
kříž koluse
křížovatka magafa
který 'afea *táz. zájm.*
který? fea? *Ex.*: Které prase zabili? ~ Ko le puaka fea na tamate?
kudrnatý *adj* migi *Ex.*: Má starší sestra má kudrnaté vlasy. ~ E migi a le lau'ulu o loku taina lasi.
kuchař kilisiteano fai kuka
kuchyně falekuka • kuka • ma'umu *místo pro tradiční kuchyni na Futuně*
kukuřice tulina
kůl koso • pou
kulatý fumomo'u
kulhat kito
kůň osi
kůra kili
kuře moa • uviki moa
kuřecí maso moa
kus potu *něčeho* • potu puaka *vepřového*
kůže kili
kvést mātala
květen maio
květina manogi • sē
kvůli i • talie • talie na iai
kýbl kete
kýchat mafatua
kyselý kona
kývat hlavou kalokalo

L

láhev fagu
langusta ula'ula
laskavost manava'alofa
látka kie *tkanina*
lebka 'ulu poko
léčit faito'o *někoho*
léčivo faito'o
leden sanualio
ledviny ifiifi
legenda fanaga
legrace fakamānogi *dělat si* • fakasuasua
legrační fakakata • fakakatakata
lehký ma'ama'a
lehnout si moe
lechat 'ene
lék faito'o • la'akau *pastilka*
lékař tagata faifaito'o • tōketā
lepídlo ne'a fakapiki pepa
lepra kilia
les vao
let vakalele
letadlo vakalele • vakalele afu *proudové*
letět lele
levák lima sema
levný totogi malie

levý sema
lež loi
lhář gutuloilo
lhát gutuloilo • loi
lhotejný agafaikese
líbat fesogi
líbit se fiafai *Ex.*: Tato dívka se líbí Petelovi. ~ E fiafai a Petelo kile ta'ine lena. • malie
lid kakai
lidé fenua
lidstvo kakai
lichotit fakalapulapu
límeček kola
linie 'atu
líný gasueveli
list lau • lau *rostliny* • lau la'akau *stromu* • lau memei *chlebovníku* • laufala *pandánu* • lautī *dračeny, Cordyline*
listek pepa folau *na vlak, letadlo apod.*
listopad novepeli
listovat fulifuli
lišák kākā *přen.*
lítost fakasemala
litovat fakasemala
lizat 'epo
lod' sitima *nákladní* • sitima *především na páru* • vaka
lodivod tagata fai folau
loďstvo fua mānuā *válečné* • fua vaka
lopatka koso
ložnice koga fale moe
luk agasau *Ex.*: Použil svůj luk, aby ulovil nějaké zvíře. ~ Na fakaaoga'i e ia le agasau ke tamate ai le manu.
lumpové kauveli
lůžko moe'aga
lžice puna
lživý loi

M

majetek koloa
malba pena
málo 'iki'iki • 'iki'iki fai • **málo** *častý* tasitasiga
malomocensví kilia
malomocný kilia
malovat pena
malý 'iki'iki • muli
mango mago
mangovník mago
maniok manioka
manu kie
manžel avaga
manželka avaga
manželství fakatapu 'avaga
mapa mape
marnivost fine'alasi
masakr fakamate
masáž lomi
masírovat mili
máslo vali
maso kanofi • kano'i manu • tino
matka tinana • tinatina
mdlý aga faikese

mé oku *Ex.*: To jsou mé boty. ~ Ko oku sataka.
meč seleta
měď kapa
meditace fakamamae
měkký makalulu
mělčina tu'ākau *místa zarostlá korály kde ženy tradičně rybaří a sbírají mušle*
meloun timo
měřit fua
měsíc masina
Měsíc masina • masina fo'ou *nový* • masina katoa *plný*
měsíční fakamasina *frekvence a pod.*
město kolo
mez fakaoki'aga
míchanina filo
míchat fefilo'aki • filo *barvy*
miláček *n* alofaina
milosrdenství manava'alofa
milost kalasia
milovaný alofa'aga • *adj* alofaina *být*
milovat alofa *i jako láska k rodičům, sourozencům a pod.*
milý aga'alofa *člověk* • agamalie • nofofakamalie *být*
mimo ki tafa
ministr aliki
minulý kua oki
minuta minuta
mír fakatokatoka • fimalie
mírný tokamalie
místo ga ne'a • koga ne'a • lapalasi • tapa *malé* • tu'ulaga ma'uiga *čestné* • **místo kde je postavená zemní pec** ga ne'a ole umu • **místo kde se bydlí** nofo'aga • **místo na spaní** moe'aga
mistr pule
mít ma'ua *pouze ve smyslu vlastnit*
mladý iki'iki *velmi* • muli
mlčet fakalogologo • fakalogologo
mléko su'a pipi
mluvčí tagata fakasoko masau
mluvit palalau • palalau le'o iki'iki *potichu* • palapalalau
mnoho ma'uke
množství toka'api *lidí*
močit livai • mimi
modelovat fa'u
modlit se faikole • ulufaki
modlitba faikole • *n* kole
modrá usi
moje *pron* laku
mokrý susu • 'uaina *od deště*
moment lakaga • temi
monotónní fakakaekae
monument mataga
moře tai
mořeplavec tagata fai folau
motorka motopai
motyka koso
motýl pepe
moudrost poto
moudře fakapoto
moucha lago • lago usi *modrá*
mouka falina
možná lagi • masalo
možný feala • mafai

mrak 'ao
mravenec lomimi
mrtvý mate
mrzák ma'imoa
msta tau
mstít se tau
mše svatá misa
mučedník maletile
mučit fakaveliveli'i
můj loku
mušle figota
muzika musika
muž tagata • tupulaga *mladý*
my matou • motou *Ex.*: Odcestujeme zítra. ~ E tou folau i apogipogi. • tou • **my dva jsme** ko māua *duál excl., on a já* • ko tāua *duál incl., ty a já* • **my jsme** ko mātou *excl., my všichni bez tebe, tj. osoby na kterou se obrací mluvčí* • ko tātou *incl. my všichni*
mydlit topa'i
mýdlo topa • topa kaloni *parfémované*
mýlit fakasala *někoho*
mys komo
myslet fakamasalo • manatu *na něco, někoho*
myš kimoa fafine
myšlenka manatu
mýt fanofano *Ex.*: mýt si ruce ~ fanofano a lima • fō • fufulu • fufulu a ne'a kelekele *nádobí*
mytí fufulu
mzda totogi

N

na i • i aluga • **na boku** fakafētu'u • **na kolenou** tu'utuli • **na shledanou** ano la *říká se těm, kdo odcházejí* • nofola *říká se těm, kteří zůstávají* • **na zdraví!** manu'ia • **na zemi** 'i lalo
nabít fafa'o
nabitý makona *puška*
náboženský fakalotu
náboženství lotu
nabrousit fakamata
nabroušený matakakai
nábřeží uafu
náčelník aliki
naděje falala
nádooba na kavu tano'a *znak krále*
nafackovat pā'i
náhle fakafokifa • fokifa
nahoru 'i aluga
nahore aluga • ki aluga • tau'aluga
nahradit fetogi *něco něčím*
náhrdelník kasoa • kasoa figota *z mušlí* • kasoa manogi *z květin* • kasoa tui *obecně*
nahý telefua
najedený makona *být*
najít ma'ua
náklad kavega
nakládání fa'ofa'o
náklonnost alofa
nákup fakatau
nalévat v liligi
nalít kafe'i *kávu*

naložený ma'uke veli *být* *Ex.*: Máte toho příliš moc, je třeba některé věci tady nechat. ~ E mauke veli a koutou ne'a e ave, e tonu ke tuku ni'iki.

naložit fafa'o

náměstí lapalasi • mala'e

namítat fakafiti

namočený susu

namočit fakasusu • susu

námořník kauvaka • tagata fai feua • tagata fai folau

namydlit topa'i

Nanebevstoupení Asesione

naostřit fakamata

naplnit apele • fafa'o • faka'apele *láhev apod.* • fakamakona *jidlem* • u'utu

napnout fakamafao *něco*

napodobovat faifaitaki

napravo kauala sema

naproti faka'aga *něčemu* • faka'agatonu

napříč fakasipa

náramek matemate

národ puleaga

narozeniny 'asotupu

nárek tagi

nařít fakanofa • lagi'aki *Ex.*: Tu'i Sa'avaka nařizuje lidem, aby vyčistili okolí. ~ E lagi'aki le fenua e Tu'i Sa'avaka ke fakame'a le fenua.

násada kau'i

nasadit pneumatiky fakateka

následně tī

následovat fakasolo • muli'i

následující ka au

naslouchat fakalogo

nasytit fakamakona

náš matou

naši matou

natažený leta

navíc toe

navigátor tagata fai folau

navléct si ulumaki

navonět fakamānogi

navrchu aluga

návřší utu

navštívit 'asi'asi • fakatitio • 'o'ono

navzdory logoai

ne eai

nebe lagi • selo *v náboženství*

nebesa selo

nebo pe

neboť nae

neděle 'asotapu

nedotčený saosaoa

nedovolit teke'i

nehed matininia

nehoda akasita • mala'ia • tu'utamaki

nechat ti'aki • tuku • **nechat jet** fakateka *po kolech* • **nechat spadnout** fakavilo

nechutný fakalialia

nějaký ga

nejdříve mua *Ex.*: Než si půjdeš hrát, nejdříve musíš pojišť. ~ E

tonu mua keke kai tio ke ano o manogi. • 'uluaki

nejmilejší alofaina *člověk* *Ex.*: To je jeho nejmilejší syn. ~ Ko lona tama alofaina lena.

někdo kilisiteano • se tasi

někdy ile tasi aso *v budoucnu*

neklid sosa

neklidný sosa'a • tauga'oi

několik ma'uke

některí 'iki *lidé*

nemoc masaki

nemocnice falemasaki

nemocný *adj* ga'ega'e • masaki • masamasaki *často*

němý gutu mate • le'ese palalau

nenávidět vesí'a

nenávidist vesí'a

neomalený le'ese tokaga

neplodná pa'a *Ex.*: neplodná žena ~ fafine pa'a

nepodstatný agafaikese

nepořádek maveu • maveuveu *udělat*

neposlušný fakalogogata'a *Ex.*: Ty děti jsou opravdu neposlušné. ~ E patigata'a oki a nei a toe. • patigata'a

nepravý loi • sala

nepřítel kauveli

nepřítel fili

nepřítomný puli

nerozhodný lotolotolu

nerv ivi

nesmělý agafakalogologo

nespokojenost le'ese fifia

nespokojený meo *být*

nést 'amo • avake *přinést* • 'efi • fafa *někoho na zádech* • fakasa'ele • luluku *na rukou* • taki

nestarat se aganoa ki ai

nešikovný le'ese tokaga

neštěstí mala'ia • mamae • tu'utamaki

neteř fakafotu

neužitečný ese aoga

nevěřící pagani

nevýrazný aga faikese

nezajímat se le'ese lo'ina

neznat le'ese lo'ina

nic ese ne'a

nikoli eai

nit filo • kafa

nízký taulalo

noc āpō *následující* • po'uli • tu'u masina *měsíčná*

noční můra moemiti

noha va'e

nos isu

nosit taga *dítě - být těhotná* • tau *oblečení* • to'o *jméno* • tui *šaty*

novinář kilisiteano afa logo

novinka logo • logologo

noviny nusipepa • sulunale

novoluní masina fo'ou

nový fo'ou

nutit fakama'ua

nutnost ma'ua

nůž sele

nůžky koti

nyní 'i le temi leinei

O

o jéje oifaoa

obálka sila

obávat se i • manava'i

občas tasitasiga

obdržet tali

obežnat atakai

obejmout sogi

obět' failaulau • sakilifisio • vikitima

oběžní tino lasi

oběžník *n* tosi

obchod falekoloa *budova* • koloa *místo prodeje*

obíhat foli

objímat fesogi

obklopit atakai

oblačný 'ao'aoa

oblak 'ao

oblázek fatu

obléct se kofu'i • teuteu *Ex.*: Obléká se, protože půjde na mši. ~ E teuteu aia talie ka ano o misa.

obléct si ulumaki

oblečení kofu • mutu'i ne'a

oblékat fakakofu *někoho* • **oblékat se** kofu

obliba alofa *někoho*

oblíbený pele

obnovit fakafo'ou *nahradit novým*

obout se taka'i

obracet fulifuli *stránky*

obrátit fuli • **obrátit se** fulisi • liliu • tafoki

obraz fakatata • pa'aki

obsadit tokaga

obtěžovat fakakina'kinau • fakakina'kinau'i • fakavisi • kinakinau *Ex.*: Obtěžuješ mě. ~ E kinakinau 'oki au ia tekoe.

obtěžující kinakinau

obtížný faigata'a *k udělení* • sosa'a

obvykle masani

oceán moana • takele'i tai *otevřený*

ocel ukamea

ocet vinika

očekávat 'amanaki *něco*

očistec pulekatolio

očistit fakatapu'i • fufulu

od *adv* mei *Ex.*: Běžel z Tavai až do Leava. ~ Na makape aia mei Tavai ki Leava. • o talu mei • talu *doby* • talu mai *doby* • **od moře** mei tai

oddálit fakamama'o

odebrat sa'u • to'o

odejít ano • fano • feluku • mavae

odfouknutý agina *větrem*

odhalit sufegi

odkud? mei'fea?

odliv tai mamasa

odloučit vavae *dítě od rodičů*

odměnit fakapale

odmítnout fakafiti • ti'aki

odnesený agina *větrem* • tafea *proudem*

odnést ave *něco někam*

odpočinout si moe

odporný fakalialia

odpustit fakamolemole

odpuštění fakatilou

odstrčit teke'i

odtud mei leinei

odvaha kataki • lotomakēke *Ex.*: Je třeba mít silnou vůli, aby člověk přestal kouřit. ~ E tonu keke lotomakēke kile tuku o le suluka.

odvar vai mafana

odvážný lotomakēke

odvézt ave *Ex.*: Odvezli nemocného do nemocnice. ~ Na ave e matou a le masaki ki lopitali.

ohavný fakalialia

oheň afi

ohlašovat kalaga'i

ohnout piko'i

ohrada *n* 'a • *n* 'a fatu *kamenná* • kãu'ã o puaka *pro prasata*

ohradit atakai

ohřát fakamafana • fakavevela

ochraňovat malu'i • saofaki

oklamat kãkã'i

okno matapa tilo'ata

oko mata

okolo kunei

okouzlující gigila

okraj fakaoki'aga • tafatafa ole ala *cesty* • tapa • va'e ala *cesty*

okrájet visi *slupku*

olej lolo

olizovat 'epo

oltář aletale

omáčka sōsā

omlouvám se! tilou!

omluvit fakatilou

omyl sala

on ia • **on** je ko ia

ona ia • **ona** je ko ia

oni latou • **oni** jsou ko lãtou • ko lãu *duál, oni dva*

ony latou • **ony** jsou ko lãtou • ko lãu *duál, ony dvě*

opakovat tu'atu'ani

opálený la'ainā *být*

opatrně fakapoto

opatrovat tausi

opepřit puavolo'i

opět toe

opice geli

opilý konā

opláchnout fufulu

oplatit fakaliliu

oplocení *n* 'a

oprášit tatafi

opravdový ma'oki

oprávnit fakataga *někoho*

opustit ti'aki *Ex.*: Opustil jsem loď. ~ Na ti'aki e au le vaka. • tuku

opuštěný ti'aki

ořezat visi

osel asino

oslava feti *Ex.*: Jdu na oslavu. ~ Ka ano au o lafeti. • to'oto'oga

oslavovat fakafeta'i *někoho za něco* • fakakololia *Boha* •

fakavikiviki *Ex.*: oslavovat Boha
 ~ fakavikiviki kile Atua •
 laupisi *někoho* • vikiviki
oslepit fakakivi
ospalost fiamoe
ospalý moe *být Ex.*: Chce se mi
 spát. ~ Kua kau fia moe.
ostatní 'iki *lidé*
osten tala
ostrov motu *obvykle malé korálové
 ostrůvky obklopující hlavní ostrov*
ostrý matakakai
ostrí sele
ostýchavý agafakalogologo
osvětlit fakamālama
osvítit fakamālama
ošetřovatel tagata faifaito'o v
nemocnici
ošklivý agaveli
otec patele *kněz* • tamana
otevření mava'a *Ex.*: Lidé čekají,
 až bude obchod otevřený. ~ E
 tatali a fenua kile mava'a ole
 koloa.
otevřít mava'a • sufegi
otrávit 'aukava
otrok kaunaga
otvírák talapipi *na konzervy*
otvor ava
ovce ovi
ovoce fua'i la'akau
ozdobit teuteu
označit isi
oznámení logo
oznámený v logona *být*
oznámit faka'ilo *něco někomu* •
 logologo
oznámkovat sitapa'i *obálku*
oženit se avaga
oživit toe tu'uake

P

páchnout sauga veli
pak tia
pán aliki
pandán fala paogo
pandán fala
panna taupo'ou
panství kāiga
papája kālā'afiti
papír pepa • pepa kapine *toaletní*
papoušek sega
paprika puavolo
pár soa ne'a *Ex.*: pár bot ~ soa
 taka • taumatu'a
parcela koga kele
pareo kie
parfém kaloni
Paříž Palesi
pasážéři kaufolau
pásek kili'ipipi *mužský*
pátek feliaono
páteř ivi tu'u
pátrat v afa
patro fāta *patro tradičních domů sloužící
 jako sklad*
patrona tavili
pavouk kaleveleve *druh velkého
 pavouka*
paže lima
pecka tega

péct fakapaku *Ex.*: Jdi upéct
 kuře. ~ Ano o fakapaku mai ale
 ga moa. • ta'o v umu • tunu
pečovat taupau *o někoho n. něco*
peklo 'ifeli
pěna piau
peněženka kete *Ex.*: Vždycky si
 ukládám peníze do peněženky.
 ~ E tuku e au a aku fafala ki
 laku kete. • kete pa'aga
peníze falā *frank* • pa'aga
péro peni *na psaní*
peří fulu'i manu
pes kuli
pěšina ala • 'ala iki'iki
pevný makēke
pichlavý talatala
píchnout suki'i
pijan lasi'inu
pila tutu'u
piliny maisi
pilulka la'akau
piroga vaka
písek 'one
píseň sua
pískat fakamapo • v veka
pistole pikinini
píšťalka n veka
pít inu
pivo piele • su'a piele
pláč tagi
plachta la
plakat tagi
planina ga ne'a tokamalie
plápolat fakaka
plastik plasetike
platba totogi
platit totogi
plavat kakau • ma'anu *na vodě* •
 'ope *Ex.*: V moři plave láhev. ~
 E 'ope ale fa fagu i le tai.
plazit se totolo
pláž lau'one • tu'uga one
plechovka tasini • tini
plesnivý mogamoga *Ex.*:
 plesnivý chleba ~ ga pane
 mogamoga
plést fili *košík a pod*
pletení tuitui *oblečení*
plíce kete
plít autalu
plivat v 'a'anu • 'anusu *na někoho*
plížit se totolo
plný apele • katoa v počtu • **plný**
 much lagoa *Ex.*: Ten džm je
 plný much. ~ E lagoa ale fale.
plot n 'a
pluk 'atu tagata *obrazně*
plumerie pua *strom s vonnými květy* •
 pua fefelo *žlutá* • pua kula
červená • pua tea *bílá*
plyn kasa
pneumatika kili'i teka
poblíž ofi ki
pobřeží matafenua • mātātai
mořské
pobývat nofo
pociťovat logo'i
počítat lau
pod 'i lalo
podej mi mai
podělit se tofi • vae

podepřít lago *Ex.*: Sosefo
 podkládá své auto kusem
 dřeva, aby vyměnil kolo. ~ E
 lago e Sosefo lana motokā kile
 la'akau kae fetogi lona fa teka.
podívej nā *při ukazování na něco* •
podívej sem ko leinei
podivný faikese • fakaofolele •
 kese
podle o fai pe *někoho*
podlitina kafo *Ex.*: Oběť měla
 tělo celé černé od podlitin. ~
 Koi nofo fai ale fafine mo ona
 kafo uli.
podobenství folafola fakatata
podpálit tutu
podrápat vaku'i
podrážka sataka
podřídít se fakalogo
podsvinče uviki
podvádět faisala • fakasala •
 kākā • tietio
podvod kākā
pohádka fanaga
pohan pagani
pohár fagogo
pohlížet v aga *na někoho*
pohrdání vesi'a
pohrdat vesi'a
pohřbít tanu
pohřeb tanu
pohřebiště tanuma
pochlebovat fakalapulapu
pochopitelný matala
pochybnosti sosa *mít*
pochybovat fakama'oki *často se
 používá spolu s le'ese pro zesílení významu*
Ex.: Pochybuji o tom co jsi mi
 právě řekl. ~ E le'ese kau
 fakama'oki ki le ne'a e ke pati
 ki ai.
pokání fakamamae
pokazit fakasese
poklad 'aulo *lit. zlato*
pokladna kesu
pokleknout tu'utuli
pokleknutí su
poklička n tapono
pokoj fimalie • koga fale
pokojný toka
pokoušet fakasala'i
pokožka kili
pokračovat gasolo • tu'atu'ani
pokropení fakavai
pokropit afuafusi • fakavai
pokrýt kafu
pokrývat fakakafu
pokrývka tupenu
pokřik kalaga *válečný*
pokud ka na v *minulém čase* •
 kapau • pe • **pokud ne** ka
 na'aua v *minulém čase*
pokusit se 'asi'asi o • faifaiga'i •
 fakalavelave
pokušení fakasala
pole 'atu vūsiga *na kterém se pěstuje
 taro* • mouku • mouku ufi
ignamové • vūsiga *Ex.*: Můj otec
 chodí každé ráno na pole. ~ E
 ano loku tamana i aso fuli o
 tio'i lana vūsiga. • vūsiga *před.
 taro*

poledne fetapa
polévka supa
polibek fesogi
policie polisi
položení feteki'aki *na něčem*
položít teki • tui • tuku *Ex.*:
 položit na zem ~ tuku kile kele
polštář pila
pomeranč moli
pomlouvat fakamatalalo *Ex.*:
 Lidé pomlouvají tohoto
 člověka. ~ E fakamatalalo
 latou ki lena kilisiteano.
pomluvit gutuveli
pomník mataga
pomoc tokoi
pomoci tokoi
pomstít se tau
pondělí monitē
poničit fetogi • maumau'i
ponocovat 'ala'ala • 'aioa *až do
 rána*
ponořit fakagoto
popadnout to'o
popel mugalafu
popírat fakafiti
poprášit 'efu 'efua
poptávat se fakaala
porada fono
porce vaega
porodní bába fafine faifanau
porušit fakasese *něco*
posadit se 'eke • **posadit se na**
 'eke ile
poskvrnit faiga'i
poslat avatu *něco* • kakau *Ex.*:
 Tamiano poslal svého syna do
 obchodu pro chleba. ~ Na
 kakau e Tamiano a lona vosa
 ke ano ki koloa o to'o mai ase
 fa pane. • momoli *Ex.*: Sosefo
 poslal své matce k Vánocům
 balíček. ~ Na momoli e Sosefo
 ale pake o lona tinana mo
 fakapotapu.
poslední fakamulimuli •
poslední vůle talatuku *Ex.*:
 Poslední vůle někoho, kdo nás
 brzy opustí. ~ Mose kilisiteano
 kua teuteu lona mate.
poslouchat fakalogo
pospíšit si fakatavili
postava fofoga • mata
postavit se tu'u
postel moe'aga
postit se sesunio
postižený ma'imoa
postříkat afuafusi • fakavai
postupovat palepale
posvátná hierarchie fa'asiga
 tapu
posvátný tapu • taputapu
posvěcený manu'ia
posvětit tapuaki
posypat 'efu 'efua
poškodit sae
poškozený popo
poškrábat vaku'i
poslapat takafi
pošta falemeli • meli
pot kakava • kavakava
potápěč tagata uku

potápět se uku
potěšující fakafiafia
potopit fakagoto
potraviny magiti • ne'a kai
potrestat fakatu'a • tautea • tu'a
potřeba fiafai
potyčka vusu
poučovat akonaki
poušť toafa
pouštět větry ta'eku
použít aoga malie *k dobrému* • faka'aoga
použití faka'aoga
povaha n aga *lidská a pod.* • alaga
pověřený fafa'o *někým*
pověsit tautau
pověst mata gafua *dobrá*
pověšený tau *být* Ex.: Fotografie je pověšená na zdi obyvacího pokoje. ~ E tau le pa'aki i le pa'a i le salo.
povídání palalau
povídat si fakapalalau • felogoi • palapalalau
povídka fanaga
povlečení kie fola palepale *na lůžko*
povrch aluga
povzbuzovat fakamakēke'i
pozadí muli
později ki muli
pozdvihnout toe tu'u
pozemek koga kele • koga ne'a
pozití aso oki o apogipogi
pozorovat tio'i
pozvání fakaafe
pozvat fakaafe
pozvednout masiki • pale
požadovat fakavalevale
požárník tagata tamate vela
požehnaní manu'ia • tapuakina
požehnaný tapuakina
požehnat tapuaki
práce ga'oi • kauga
pracovat 'aoia *až do rána* • ga'oi
pracoviště ga'oi'aga
pracovník tagata ga'oi
prádlo mutu'i ne'a *obecně* • sota *na praní*
prach 'efu
prales vao matu'a
pramen matapuna *vody* • tufu
praní fai fō *prádla*
prase puaka
prašný 'efu
praštit se soka
prát prádlo sota'i
pravá atamai *strana* Ex.: Píšu pravou rukou. ~ E faitosi au ki le lima atamai.
pravda ma'oki • tonu *mít* Ex.: Máš pravdu. ~ E tonu a koe.
právo tonu
pravý ma'oki *opravdivý* • tonu
prázdniny 'aso malolo • malolo
prázdný lavaki *bez lidí* • masa Ex.: Láhev je prázdná. ~ Kua masa ale fafagu.
prdět ta'eku
pro ně pe nei
probodnout pu'i • suki'i

probudit fafagu • 'ala • **probudit se** fakaala
proč kolea? Ex.: Proč odešel? ~ Kolea ku ano a ia?
proč? ilea? • mo'a?
prodej fakatau
prohrát lāvā Ex.: Družstvo z Vaisei prohrálo. ~ Kua lava le fa pale a Vaisei.
procházet se eva'eva • v sa'ele
projev fasiga ne'a *řečnický* • folafola *řečnický*
projevit fakasa *názor a pod.*
prolévat maligi *slzy*
promáčknot po'o
promiň! tilou!
promlčet mago
pronásledovat fakataga • fakaveliveli'i
proniknout ulu • ulufi *násilím* Ex.: Vloupali se do obchodu. ~ Na ulufi e latou ale kolea.
propiska peni
prorazit pu'i
prorok polofeta
prorokovat fakakikite • kikite
prosinec tesepeli
prosit kolekole *úpěnlivě o milost či odpuštění*
prostor vasa
protivník fili
protože ko ia leia *lit. to je proč* • nae • talie Ex.: Musím jít brzy spát, protože zítra pracuji. ~ E tonu ke kau moe tautonu talie e kau ga'oi i apogipogi.
provaz ma'ea
prozkoumat 'o'ono
prst ma'ikao
prsten mama
prsty kau'i va'e *na nohou*
pršet 'ua
průhledný mālama
průchod ava
průjem n liligi Ex.: Má průjem. ~ E liligi a ia.
průliv ava
první 'uluaki • kaifaka'ulu v *Sigave* • **první ministr** krále tiafo'i v Alo
prvorozený mu'a • 'uluaki Ex.: Támhleten, to je prvorozený rodiny. ~ Ko le uluaki leia o le tasi famili.
prání faka'āmu
prát faka'āmu *něco* • **prát si** fiafai *velmi*
přátelství alofa
před ki mu'a • mu'a • **před** chvíli *nailei v minulosti*
předevčirem aso i mua atu o nanafi
především tāfito
předcházet mu'a
předpokládat fakamasalo
předpovědět kikite
předvečer moeaki o le aso tapu *večer ze soboty na neděli*
předvést fakasa *něco*
přehánka 'afu'afu • 'ua
přecházet ano fakasipa
přechod ava

překlad fakaliliu
překladatel tagata fakasoko
pati
překročit fakalaka
překvapení logo malie • punama'uli
překvapit fakapuna ma'uli • punama'uli
přeložit fakaliliu *text a pod.* • fakasoko *jazyk* • fulisi *řeč*
přemýšlení fakamamae
přemýšlet fakakaukau
přenosný 'amoga
přepážka senipa
přes aki
přesně tonu
přesný tonu
přestaň! tuku la!
přestat tuku *něco dělat* Ex.: Přestaň mě tahat za vlasy, bolí to. ~ Ke tuku e koe le toso o loku fulu'i ulu nae mamae.
přesvědčit fakaloto'i
přetékat maligi
převrat fesagai *státní*
převrátit tege'i
převrhnout fuli • maligi *sklenici a pod.*
přiběh isitolia
přibítý piki
přiblížit fakafeofi • soasoaki *něco*
příbuzní kaiga
příčina tupu'aga • uiga
příchuť kano
příjemný aga'alofa *člověk*
příjet tau
příjít ano *na návštěvu* • 'au • 'au Ex.: Vida, už přicházejí ~ Ko lena a ai kua 'au. • kaku
příjmení igoa matu'a
příjmout tali
příkaz kauga
příkázání folafola Ex.: deset příkázání ~ folafola e kauagafulu • pule
příkazat fakanofa
příkop popoko
přilepit fakapiki
příležitost faiga
příliš lasi • ūa Ex.: Je příliš tlustý. ~ E ūa peti a ia. • **příliš pozdě** tausala
přiliv su'a *vzestup vody* • tai loloto
přilivová oblast tu'ākau
přímka laini
přimlouvat se fakasoko
přímý agatonu • sako
přinést 'aumai • fakasoko
připálený paku Ex.: Něco se připálilo. ~ Kose ne'a kua paku.
připojit 'aofia • fakapiki • sa'i
připomenout kalaga
připomínat tatau *něco n. někoho* Ex.: Tahle krajina mi připomíná můj ostrov. ~ E tatau lena matafenua pe loku motu.
připoutat tini'i *řetězy*
příprava tokonaki
přípraven k tokamalie kile
přípravit teuteu
přirazit tau *ke břehu*
přísahat fakapapau

přiskřípnout umoti
přistát tau *s lodí*
přístav taulaga vaka • uafu • vaka faifolau
přístí ka au
přítakat io
přítel kaune'a • kautagata
přítomnost všech starších aliki'ia *na sněmu a pod.*
přívětivý agamalie Ex.: Je to milý člověk. ~ E agamalie a ia.
přiznat fakasā Ex.: Přiznal pravdu. ~ Na fakasa eia a le ma'oki.
psaní n tosi
psaný adj tosi
psát tā *na stroji n. počítači* • v tosi
pták manulele
ptát se fakavesili • fevesili'aki • vesili'i • vesivesili
pučet tupu
půjčit soli fakatemi
půl vaelua
půlnoc ma'upo
pumpa tane
působit utrpení mamae
půst sesunio
pustina toafa
puška fana
původ tupu'aga
pyšný fia tagata

R

rádce tokoi
rádio latio
radost fakafiafia • fiafia'aga
radostný fakafiafia
radovat se fakafiafia • fiafia
rajče tomato
rakev pusa mate
rákos kaso
rameno tua'uma
ráno usu
rasa fa'asiga • lanu
reflektor uila *světlo*
rejnok fai
represe fakatu'a
reptat togū
republika lepupilika
respekt faka'apa'apa
respektovat faka'apa'apa
revoluce fesagai
rezavý kelemea
rodiče matu'a
rodina 'api *početná* • fāfili • kaiga
rodit se tupu
roh tumutumu *nějaké věci*
rohož moe'aga *na spaní*
rok fetu'u
rostlina la'akau • mutie
rostliny vao
rovně fakasako Ex.: Je zvyklý sedět rovně. ~ E tonatona fakasako tu'umau fai a ia.
rozbalit fola
rozbít mafa'a • sae • veteki
rozbitý mafa'a • veteki
rozbrěsk mafoata
rozčesat maveu
rozčilení ita

rozdělat 'ofa • vete *Ex.*: Rozpletla jsem si vlasy. ~ Na vete e au loku la'ulu.
rozdělení vae
rozdělený mavete
rozdělit sa'u • tofi • tufa *Ex.*: rozdělit si jídlo ~ tufa ni ne'a kai • vae • vaelua *pozemek a pod.* • vaevae
rozdrtit koko'i *něco v rukou* • momo'i • takafi • ta'omi
rozebraný mavete
rozebrat 'ofa • tala • tala'i
rozejít se mavae • mavete *pár*
rozhlášovat fakamafola
rozhodnout fakatotonu
rozkazovat lagi'aki
rozlévat maligi
rozlít v liligi
rozlitý mafola
rozložit folasi *mapu a pod.*
rozmazlený pele
rozplést mavetu *vlasy Ex.*: Vlasy mi rozfoukal vítr. ~ Kua mavetu loku lau'ulu ile matagi. • tala'i
rozpojit tala
rozprostrít fola • folasi
rozptýlený leta
rozptýlit se mavete *vzdálit se*
rozsévat tō
rozšířit fakalasi
rozšlápnout takafi
roztáhnout fakamafao
roztomilý agamalie
roztrhat iki *něco* • sae • sae'i *úplně*
roztržít mafa'a
rozumět ilo'ia
rozvázaný mavete • mavetevete
rozvázat tala'i *Ex.*: Když vešel do vězení, strážný mu rozvázal ruce. ~ I lana ulu ki le fale pilisoni, na aga le tagata le'o o tala' ona lima.
rtý laugutu
ručník tupenu ma'anua
ruka lima
růst lasi • somo *rostlina* • tupu
různý kesekese
růženec losalio
růžová sasau
ryba ika
rybář tagata fai feua
rybaření feua
rybařit mata'u
rybolov feua
rychle fakatavili *dělat* • vave *Ex.*: To jsi vypral rychle. ~ E vave 'oki lau fo. • vave e manavā
rychlost vitesi
rychlý fakatavili *být*
rýma isu pe'e • tau masaki
rys laini
řýže lāisi

Ř

řád 'oloto *církevní*
řada 'atu • 'atu tagata *mužů*
řasy limu *mořské*
řeč palalau
řeka vai tafe
řetěz tini

řezat tu'uti
řezba n togi
říct pati *Ex.*: Co jsi to řekl? ~ Na pati koe kolea?
řídít feuli • sofea *auto a pod.* • taki *auto*
říjen oketopeli

S

s mo
sadit tō *rostliny*
sál koga fale
sám tokotasi • tokotasi fai
sámice fafine
samota nofo tokotasi
sandále sataka vagavaga
sbírat faki
sbor kausua
sebrat sa'u
sedadlo keke'aga
sedět 'eke
sejít ifo
sekat tafa • tele *Ex.*: Sosefo seká trávnik svou sekačkou. ~ E tele e Sosefo ale mutie ki lana masini. • tofi fakalikiliki *na kousky* • tu'uti • visi
sekera toki
seknout vaku'i *drápem*
sekunda sekonita
sele uviki
semeno pulapula
sen moemiti
série aut fua motokā
sesbírat tae
Seslání Ducha Svatého
 Penikosite
sestoupit ifo
sestra taina • taupo'ou *řadová* • tu'uga'ane
sešit kaupapa
setba pulapula
setkání fakatasi • fono
setkat se felavei • katoa *na zasedání a pod.*
sever noleto
shnilý pala
shodit fakavilo
shrnout fakatoetoe
shromáždění fakatasi
shromáždít fakamaopo'opo • fakatasi'i • tanaki
schody kakega
schopný faiva *člověk* • feala • mafai *Ex.*: Je schopen pokračovat. ~ E mafai lana soko atu. • potu
schovat fakafūfū • fakapuli • **schovat se** nono
schválený fakama'oki
signál fakama'iloga
silně lasi *Ex.*: Hladina vody v Tavai se silně zvedla. ~ Na lasi a le pale ole vai i Tavai.
silný makēke • matotolu *tlustý*
Ex.: To manu, které jsi koupil, je příliš hrubé. ~ E matotolu veli le kie na to'o mai e koe. • tino mafufufuta *tělnatý*
sírka mati
sít tō *semena*

sít tili *na ryby*
sjednotit fakamaopo'opo • fakatasi • tanaki
skákat sopo
skála 'utu
skládat pelu *oblečení a pod.* • peluki *Ex.*: manu je složené ~ e peluki e au le ga kie
sklenice ipu • ipu tilo'ata
sklidit ta'aki • tanaki
sklizeň ta'aki
sklízet faki
sklo tilo'ata
skočit do řeči tu'uti le palalau
Ex.: Včera na poradě Mateo skočil do řeči Mikaelovi. ~ Ile fono i nanafi na aga a Mateo o tu'uti le palalau a Mikaele.
skončený 'oki
skončit fakaoki • gato • oki
skoro te'ite'iki
skoráпка n ga'ati
skromný agafakalogologo
skrytý fūfū
skrz fakasipa *něco*
skrze aki
skřípat gau nifo *zuby* • kololi
skupina kakai • kipi • kūtuga
skútr motopai • vesípa *z rozšířené italské značky skútrů*
skvělý faiva • fulumalie • gigila • malie oki
skvrna kele
slabý *adj* ga'ega'e
sladké brambory kumala
sláma pai
slavnost to'oto'oga
slavný *adj* logona
sledovat fakatiotio • lama • le'ole'o • tio'i
slepý kivi
slíbit fakapapau
slimák 'uga
slina 'anu'anua • savale
slinivka atepili
slipy vava'e loto
sloup pou *Ex.*: sloup v tradičních chýších ~ pou fale
sloužit selevisi
slova kupu ole sua *písně*
slovo folafola • kupu
slunce la'a
slunečník fakamalu
služebník kaunaga • tagata fakasausau
služka fafine fakasausau
slyšet logo • logo'i
slza lo'imata
smát se kata
smažit fakamoso
směš fakafilofilo
směšný fakakata
smeták seupenu
smrdět 'elo
smrkat fefegu
smutek putu *po něčí smrti*
smutný lotomamae
smysl uiga *něčeho*
snášet kataki'i *něco*
snážit se faiga
snídaně kai usu
snížít tuku ki lalo

sobota moeaki
socha fakatata
solit pa'atai'i
soucít alofa
soucitný manava'alofa
souhlasit io
souostroví 'atu fenua • 'atu motu *týká se malých ostrůvků okolo hlavního ostrova*
soužený tu'ania
sova lulu
spadnout vilo
spánek fiamoe • moe
spasit fakapuna • v sao
spasitel fakama'uli
spát moe *Ex.*: Jdu spát. ~ Ka ano au o moe. • **spát na zádech** moe fakatalitali'aga
spěchat fakavilivili
spodek lalo
spoj nono'a
spojenec kaune'a
spojení sa'i
spojit fakapiki • nono'a • sa'i
spokojený fiafia
spolehnout se fanaki *Ex.*: Spolehnout se, že tato osoba splní svůj úkol. ~ E fanaki a ia e 'aga a lena le kilisiteano o fai lana kauga la.
spolu fakatasi
spravedlivý agatonu • ma'oki'oki
správný tonu
srdce mafu
srpen akusito
stádo kipi
stále tu'uma'u
starší kau'aliki *skupina starších vesnice nebo království* • pule • pule kolo *představený vesnice*
starý 'afea *o věcech* • matu'a *člověk*
stařena filimatu'a
stařešina aliki
stát tu'u *na nohou* • **stát se** liliu *něčím Ex.*: Stát se dobrým člověkem. ~ Liliu kose tagata malie.
statečný lotomakēke
stavět laga
stehno tega
stejný tatau *naprosto*
stěžovat si meo
stíhání fakatu'a
stín 'ata • malu
stipendium falā *Ex.*: Teritorium mu dalo stipendium jako pomoc, aby mohl pokračovat svá studia v zámoří. ~ Na soli e le telituaale ale fala ke tokoi ai kile soko atu o lana sekola i tai.
stisknout kukumi *Ex.*: Tisknout něco v rukou. ~ Kukumi se ne'a i ona lima.
století sēkulō
stolička ga'o *zub*
stoupat pale
strach manava'i *mit*
strana vakavaka
strastiplný sosa'a
strhaný *adj* ga'ega'e
strom fui la'akau • la'akau

strop aofi
strouhanka momo'i pane
strýc tu'utinana
střed loto
středa feliafa
střecha ato lau *tradičních domů z listí pandánu* • patu
stříbro siliva
střílet fana'i *Ex.*: Střílel po psu ze své pušky. ~ Na fana'i e ia le kuli ki lana fana.
student tama ako
studna matapuna
studovat ako
stůl laupapa
stydět se fakalumaluma *velmi* • lumaluma
styl n aga
sud tuka
suchý malō
sůl pa'atai
sušenky keke
sušit fakamalo • malō
sval ate 'i lima *pažní*
svatá sagata žena • **Svatá Trojice** Tasitolu Tapu
svatba 'avaga
svátek feti *Ex.*: Jdu na oslavu. ~ Ka ano au o lafeti. • **svátek s rozdělováním potravin** katoaga *každá vesnice organizuje jednou ročně velký svátek spojený s rozdělováním potravin, např. vesnice Toloke slaví svátek na Nanebevzetí Panny Marie a na tento den připravují katoaga*
svatostánek Tapenakulo
svatý ma'oki'oki • sagato muž
svatyně sagatualio
svázat nono'a • sa'i
svazek kokosových ořechů fui niu
svazek taro fui talo
svědčit fakama'oki
svědek fakama'oki
svět atulaulau • fenua • lalolagi • malamanei
světlo mālama • uila
světlý lau'atea • mālama
svetr kofu mafana
svírat 'efi *něco*
svítání mafoata • mafo'ata • usu
svoboda fa'italisa
sýček lulu
syn alo • tama *ve vztahu k matce* • toe lasi *prvorozený* *Ex.*: To je prvorozený syn této rodiny. ~ Ko le toe lasi o lena taumatu'a. • vosa • vosa ulu'aki *prvorozený*
synovec fakafotu

Š

šálek fagogo *na kávu a pod.* • ipu • tu'uga
šampion sapio
šaty kofu fafine *ženské*
šepot fakamusumusu
šeptat fakamusumusu
šidit faisala
šimrat 'ene
šířka laulasi
šití tuitui

škeble figota
škleb fefe'u
škola falesekola • sekolā
školák tama ako
škrábat fevaku
šlacha ivi
šortky vava'e
špatný agaveli • veli
špendlík pine
špičatý matakakai
špinavý kelekele
šťastný fiafia • manu'ia
šťáva su'a
šťědrý manava'alofa
šterk kele
šťěstí faigamalie • manu'ia
šunka alaga'i puaka
šváb sugesuge
švagr ma'ā
švagrová mā'ā

T

ta leinei
tabák tapaka
tady leinei • **tady je** ko leinei aia
tadyhle ko leinei • ko lena *při ukazování*
tahat toso *za sebou*
táhnout toso
tajemství ne'a e fūfū
tajný fūfū
tak lasi *hodně* • **tak tedy!** tia!
také foki *Ex.*: Ty odjíždíš také. ~ E ano foki a koe. • mafai
takto fela'aki • feneeki
talíř pā
tam i leia • lenā *Ex.*: Támhle je had. ~ Ko lenā ko le gata.
támhle kola *Ex.*: Bydlí (Žije) támhle. ~ E nofo a ia i kola. • **támhle je** ko leia aia
tamten leia • leinei • lenā
tancovat mako
tancujte mako mai!
tanec mako *Ex.*: Tancují tanec mako s holemi. ~ E mako latou mo la'akau.
taneční klub fale mako
tanker vakautulolo
tapu laulafi
taro talo (*Colocasia esculents*) • talo samoa (*Colocasia esculents*) *ze Samoa* • umaga (*Colocasia esculents*) *sušený*
taška kete • plasetike *plastová* • taga
tázat se fakavesili • vesili
téct sali
tečka puani *ve větě*
tedy tī • tia
těhotná tina'e
tekutina su'a
telefon telefoni
televize televisio
tělo kuaga • tino
téměř te'ite'iki • vave *Ex.*: Už skoro dokončil svou práci. ~ Kua vave fai le oki o lana gaoi.
temnota po'uli
temný fakapo'uli

ten leinei *Ex.*: Tato kniha je červená. ~ E kula leinei a tosi. • lenā • **ten který** ai *táz. zájm.*
tenhle je můj ko la'aku
tenký kala • maninifi
tento ko leinei
teta māsaki *z otcovy strany*
tetování tātatau
tetovat tā
text kupu ole sua *písně*
těžký faigata'a *k udělení* • mamafa
tiaré tiale (*Gardenia sp.*)
ticho fakalologo
tichý fakalologo
tisknout 'efi *něco rukama*
tito anā
titul starších na Futuně tu'ulaga faka'aliki *11 titulů starších tvořících radu krále - Kaifaka'ulu, Manafo, Sa'agogo, Sa'akafu, Sa'atula, Safeisau, Safeitoga, Tiafo'i, Tu'i Sa'avaka, Tu'i Asoa, Vakalasi*
tlačit muluki • tule'i
tlak lolomi
tlapa va'e
tleskat pasipasi • **tleskat rukama** pasi a lima
tlustý peti • tino lasi *člověk*
tmavý fakapo'uli *barva*
to leinei • **to je** ko • **to je moje** ko a kita *Ex.*: Všechny tyhle věci jsou moje. ~ Ko a kita a ia a ne'a. • **to je on** ko ia • **to je ona** ko ia • **to jsem já** ko au • **to jsi ty** ko koe • **to jsme my** ko mātou • **to jsou oni** ko lātou • **to jsou ony** ko lātou • **to jste vy** ko koutou
toaleta kapine
toalety fale vao
točit afe • mafuli
tohle ko leinei
Tonga Toga
topit malemo
touha fiafai
toužit fiafai
tradice n aga • agaifenua • talatuku
tradiční zákon agaifenua
trápený tu'anía
trávník mala'e mutie • mutie
trenýrky vava'e loto
trest fakamamae
trestat tautea
trn tala
trnitý talatala
trpasličí leka • to'eto'e
trpělivost kataki
trpět kataki'i *něco* • mamae
trs banánů kau futi
trubka tane
trůn agai'aga
trůnit v agai
trvání temi
trást galulu • lu'i • lulu *Ex.*: Pořádně láhev protřepat před otevřením. ~ E tonu ke lulu fakamalielie ale fa fagu i mua o lona selevisi. • galulu • **trást se** tekelili • tete
trěpat galulu
trpytívý gigila

tučný gako • mafutafuta • matalalasi *písmo* *Ex.*: tučné písmo ~ faitosi matalalasi
tuk gako • peti
tulák 'evanoa
tumáš nā
tumáš! ia!
tužka peni
tvář fofoga • kala'afau • mata
tvé au *mn.č.*
tví au
tvoje lau
tvrdý makēke
tvůj lou
ty ke • keke *v rozk. zp.* • koe • **ty jsi** ko koe
týden vasa'a
typ fa'asiga
týrat fakaveliveli'i
tyto anā

U

u iō *někoho, něčeho*
úbočí 'alo'alo *týká se částí kopců na Futuně příkloněných k moři*
ubrousek tupenu
ucpaný mapono
ucpat mono *Ex.*: Opravuje praskliny na domě. ~ E mono eia a pu ole fale.
účtovat atolasio
účastnit se v kau
učedník tisipulo
učit ako • ako'i • faka'ako *někoho* • **učit se** ako
učitel pule faiako
uděláno kua oki ile fai
udělat fakatupu *něco*
udeřit fa'i • 'osofi *někoho* • pātū *někoho* • sasa • tā • tamate • tau *Ex.*: Balón jej udeřil do hrudi. ~ Na tau le fitipolo ki lona fatafata.
udivit fakapuna ma'uli
udivující fakafofole
údolí ga ne'a tokamalie
uhlazený momole
úhoř tuna
ucho taliga
uchovat taupau
uchvátit kai'a tu'ulaga
ukázat fakasa • tusi
uklidnit fakafimalie • fakalelu *Ex.*: Uklidnit někoho. ~ Fakalelu se tasi.
uklízet fakalau'atea
úkol sivi
ukrýt fakafūfū
ukřížovat kolusifiko'i
uložit se k spánku ano o moe
umazat se faiga'i
umístit 'eke
umožnit fakataga
umřít mate
umučení Krista pasio
umývat fakame'a
unavený *adj* ga'ega'e
únavný kinakinau
unést 'ita'ita vave *nechat se* *Ex.*: Není dobré s ním žertovat, protože se snadno nechá unést.

~ E se aoga a ia ile fakamānogi'i nae 'ita'ita vave.
únor fepualio
upečený paku *velmi*
úplet kofu tino
úplněk masina katoa
úporný makēke
upozornění faka'ilo
upozornit faka'ilo • fakatokaga *na něco*
uprchnout sola
uprostřed 'i loto
upřesnit fakapapau
urazit tegea *někoho*
urážka tauvele
urozenost aliki'aga
urozený aliki • tama aliki
urputný makēke
usadit se nofo *někde* Ex.: Usadil se hned vedle nás. ~ E nofo fua a ia i tafa o matou la.
uschovat fakafūfū
usilovat faiga
usmířit fakatokatoka
usmívat se kata • malimali
uspořádat fakatokatoka • teuteu
ustanovit fakatu'u • kamata
ústřice vasu'a
uškrtit pusagia
ušlechtilý manava'alofa
ušpinit fakakelekele • kelekele'i
utěct sola
úterý feliatolu
útes uluulu
utěšit fakafimalie
utiskovat fakaveliveli'i
útok ma'ua
utopit se malemo
utrpení mamae • pasio *Kristovo*
utřít solo
utvářet fa'u
uvařený moso
uvést do funkce fakatu'u
uvnitř 'i loto
uzavřený mapono
uzdravit faito'o le masaki
uzel patuga
uzurpovat faka'aliki *si něco* • kai'a tu'ulaga
užitečný 'aoga • ma'uiga
užitek 'aoga

V

v i • **v okolí** kunei
vadit fakakīna'kinau
vagabund tagata mativa
váha mamafa
vahadlo ama
váhat ilo'ina
vajíčko fua'i moa
válečník to'a *významný*
válka tau
Vánoce Potapu
varlata fui
vařit fakamoso • kuka *po evropském způsobu* • moso • saka *ve vodě*
váš kotou
vaši koutou
vát agi *vitr*

vážit fua
vážně fakamalotoloto
včela lago meli
včera nānafi
vdát se avaga
vděčný fakafeta'i
vdova lokonui
ve směru od faka'aga
věc ne'a
večer afaifi • 'apo • nāpō *minulý*
věčný le'egato
vědět iloa • ilo'ia • ilo'ia fakapapau *přesně*
vedle i tafa Ex.: Jdi se posadit vedle svých rodičů. ~ Ano o tonatona i tafa o 'ou matu'a. • ki leia fua • ofiofi • tafa Ex.: Bydlí hned vedle Tamiana a Solonefy. ~ E nofo fua a ia i tafa o Tamiano mo Solonefa.
vedoucí pule
vejce sa *slepičí*
vějíř ili
veka *n* veka (*Rallus pectoralis*) *pták*
velbloud kamelo
Velikonoce Pasikate
velkorysý aga'alofa
velký lasi
velmi 'oki Ex.: Je velmi krásná. ~ E fulumalie 'oki a ia.
venku i fafo
ventilátor pekapeka
vepředu mu'a
vepřín *n* ā
věrný agatonu
veřejné prostranství mala'e
věřící kaulotu
věřit falala • tui
veslování foe
veslovat foe
vesmír atulaulau • malamanei
vesnice kolo
vést lagi'aki Ex.: Je to on, kdo velí. ~ Ko ia leia e lagi'aki. • taki
veš kutu
věšák tau'aga
větev kuaga'i la'akau
vevnitř ki loto
vězení pilisoni
vezmi si! ia!
věž fale le'o • tule
vchod matapā
vidět tio
vinice vite
vinná réva vite
víno vino
víra tui
viset tautau
vitr matagi
vláda puleaga
vládce kovana
vládnout *v* agai • pule'i
vlažka manumanu
vlákno filo
vlastnit ma'ua
vlasý fulu'i ulu • lau'ulu
vlaštovka pekapeka
vlhký susu
vlnidný aga'alofa
vlna galu

vnitřek loto
vnučka toe fafine
vnuk toe tagata
voda taiatea *mořská* • vai • vai me'a • vai tapu *svěcená*
voják soliā
vojsko fui tau • kautau • velosaga
volání kalaga
volba filifili
volno 'aso malolo
volnost fa'italisa
voňatka citronová mugalō (*Cymbopogon citratus*)
voňavý fakamānogi
vonět sauga manogi
vosa pī
vousy kaukava
vrátit fakaliliu • liufaki • liliu • **vrátit se** solomuli • toe 'au
vrávorat vilo
vrazit tegea *do někoho*
vražda fakamate
vrčet gugulu
vrhnout 'atu • tī *něco* • **vrhnout se** 'oso *na něco, někoho* • 'osofi *na někoho, něco*
vrch 'i aluga *něčeho*
vrcholek tumutumu
vřed ate • 'aukava • fufula
vstoupit ulu • ulufi
vstup ulu'aga
všech fuli
všemocný mafimafi
všemohoucí mafimafi
vševládný mafimafi
všichni fuli Ex.: Všichni jsou doma. ~ Kua ano fuli latou.
vůbec ne le'ese i ai
vůle finegalo • loto
vůně manogi Ex.: příjemná vůně ~ sauga manogi • sauga
vy koutou • **vy jste** ko koulua *duál, vy dva* • ko koutou *vy všichni*
výběr filifili
vyboulit po'o
vybraný fakama'iloga
vybrat si filifili
vyhlížet lama
vyhnat kapu *někoho*
vyhodit kapu *někoho* • laku ki fafo
východ 'esite
vychovávat akonaki
výjimečný ma'uiga • tasitasiga
vyjít kake
vykupitel fakama'uli
vyléčit faito'o le masaki
vylézt kake *na něco*
vymazat solo'i
vyměnit sui
vynadat tauvele'i *někomu*
vynášet laupisi *někoho*
vynikající malie oki
vypadat jako 'aga'aga Ex.: Má vzhled své matky. ~ E 'aga'aga aia pe lona tinana.
vypnout mate'i Ex.: Vypni ten ventilátor. ~ Mate'i atu le pepeka. • tamate ale uila *světlo*
vypnutý mate

vyprávět fakamatala Ex.: vyprávět povídku ~ fakamatala ase ga isitolia
vyprázdnit fakamasa
vyprávět si *v* kole
vyrábět fa'u
výraz kupu *slovní*
vyrobit fakatupu
vyřít *v* togi
vyslanec tagata ave logo
vyslovit pu'aki
vyslyšet tali
vysmívat se fakaagaaga *někomu*
vysoký tau'aluga
výsost *n* agai *královská a pod.* • sau *královská*
vyspávat ala tausala
vystavět fakatu'u
vystoupat kake
vystrašený i
vysvětlit fakailoilo • fakamatala
výšiny tau aluga
výška tau aluga
vytrhávat futi Ex.: Vytrhávat si obočí. ~ E futi e ia ona fulufulumata.
vytrhnout sa'u Ex.: Zloděj na cestě vytrhl ženě tašku. ~ Na aga le tagata kai'a o sa'u le kete a le fafine i le ala. • ta'aki *ze země*
vytrvalost kataki
vytvořit fakatupu
vytyčit fakapapau
vyučovat ako • faka'ako
využít aoga malie
vyvážení tau aluga
význačný fakama'iloga
vyžadovat fakavalevale
vzbudit fafagu
vzdálenost vasa
vzdálený mama'o
vzdávání díků fakavikiviki
vzdávat čest fakavikiviki
vzdávat chválu fakakololia *Bohu*
vzduch *n* 'aele
vzhled mata
vzít to'o • **vzít si** to'o faka'makēke *silou*
vzlétnout mavae
vzlykat fetagisi
vneseň aliki'aga
vneseň faka'aliki *člověk*
vzpomenout si fakamanatu
vzpomínat manatu
vzpomínka fakamanatu • manatu
vždycky tu'uma'u Ex.: Ten má vždycky zpoždění. ~ E tausala tu'umau fai aia.

W

Wallis fenua *přezdívkou používaná občas namísto původního jména Uvea* • Uvea
wallisový faka'uvea
wallisština faka'uvea
whisky uasiki

Z

z ničeho nic fokifa

za ki muli *něčím* • ailanei • **za chvíli** ise tasi a temi
zabalit takai
zabít mate'i *někoho* • tamate *někoho* • **zabít se** fakamate
zabití fakamate *úmyslně*
zabitý i
zablokovaný piki
zabránit ta'ofi *něčemu*
zabrzdit ta'ofi
začátek kamata'aga
začít kamata
začlenit 'aofia
začouzený 'afuia
záda tu'ā
zadek muli
zadržet to'o *někoho* *Ex.*: Petelo byl zadržán policií. ~ Na to'o Petelo ele polisi.
zadusit pusagia *někoho*
zahalit kofu'i
zahnout sipa
zahrada 'oloto
zahrnout 'aofia
zahynout mamate
záchod fale vao
záchrana tokoi
zachránit fakasao • puna *se* *Ex.*: zachránil se ~ kua puna a ia • v sao • **zachránit se** fesolaki
zachycený piki *Ex.*: Zachytil se o strom, aby jej neodvál vítr. ~ Na piki a ia ki le la'akau na fa'i atu kua ave e le matagi.
zajít pase ile *za někým* *Ex.*: Je třeba nejdříve zajít k lékaři. ~ E tonu ke pase a koe ile tōketā. • **zajít za** pase mua *někým*
zajížd'ka afe'aga
zakázaný tapu
zakázat fakafiti • lago • tapu'i • teke'i
základ tāfito
zákon lao
zákoník sekelipa *ze Starého zákona*
zakopat tanu *do země*
zakouřený 'afuia
zakrslý leka • to'eto'e
zakrýt fakakafu • fūfū • u'ufi
zakrytý ūfi
zakrývat 'aofi
zákusek ne'a malie
záležitost kauga *Ex.*: Nejdříve půjdu něco zařídit. ~ Ka ano mua au o fai mai ale kauga.
zaldin kakai toka'api
zality gao'a
zamaskovat fūfū
zámek loka *visací*
zaměstnání ga'oi • kauga
zaměstnat tokaga
zamet seu
zamknout kalavi'i
zamotat pelu • takai *do látky a pod.*
zaniknout mamate
západ potumuli • uesite *světová strana*
zapáchat 'elo • sauga veli
zapálit ina • tutu
zápalka mati

zapírat loi *Ex.*: Kusito zapírá, že by vzal ty peníze. ~ E loi a Kusito nase to'o e ia a le fafala.
zaplazit v podobě kavy fakakava
záplava lōfia
zaplavený gao'a *i prací a pod.*
zaplavit lōfia *Ex.*: Země je zaplavená. ~ Kua lōfia le fenua.
zapnout mama'i *knoflíky*
zapomenutý galo
zapůjčit soli fakatemi
zarostlý fulufulu *chlupy* • vaoa *rostlinami*
září sepetepeli
zářit fakagigila
zářivý gigila • mālama
zasáhnout lotomamae *někoho* *Ex.*: Byl jsem velmi zasažen zprávou o jeho odchodu. ~ E kau lotomamae ai i le logo kua ano a ia la.
zasažený logo'i *být něčím*
zaspát ala tausala
zastaralý 'afea
zastavit ta'ofi
zastínit fakapo'uli
zástup kakai • toka'api *skupina lidí*
zasvěcený fakatapu
zašpinit fakakelekele
zatáčet afe
zatáčka afe'aga • pikoga
zatáhnout toso'i *silně*
zatancujte mi! mako mai!
zatažený 'ao'aoa
zatímco kae • lolotoga • pekā *když* *Ex.*: Prase dělá hluk, když žere maniok. ~ E logo'a le puaka peka kai manioka.
zauzlovat pelu
zavadit te'ite'iki *o co* *Ex.*: Zavadilo o něj auto. ~ Na te'ite'iki a ia i le motokā.
zavalovat fakavisi *něčím*
zavazadla uta
zavazadlo kavega • pāsikete
zavěsit tau
závětrí vaka faifolau *pro loď*
závidět loto veli
závist fakalotovei • loto veli
závistivý fuā • loto veli
zavlažování fakavai
zavolat telefoni *někoho*
zavřít mapono
zazátkovat umoti *Ex.*: Tominiko zazátkoval láhev s olejem. ~ Na umoti e Tominiko a lona fagu lolo.
zázrak milakulo
zbělet fakalautetea *Ex.*: Jeho tvář zbělela. ~ Kua fakalautetea a ona fofoga.
zbitý lāvā
zbořit solo'i *Ex.*: Zbořili staré domy. ~ Kua solo'i e latou a fale 'afea.
zbytečný ese aoga
zbytek toe
zbytky to'e kaiga *jídla*
zbývat toe *Ex.*: Ještě zbývá tvá svačina. ~ Koi toe lau kasukutu la.

zdat se gali • lagi • moemiti *sen*
zdatnost makéke
zdraví malolo *dobře*
zdravit fakamalo
zdravý saosaoa
zdržovat tausala
zdvořilý momole
zed' n 'a fatu • kāu'ā
zelená sega • sega fakapo'uli *tmavá* • sega usi *do modra*
země fenua • kele • lalolagi
zemětřesení mafuikē
zemní pec 'umu
zeptat se fakala
zéva vasu'a
zhltnout folo
zhruba ki leia fua
zchátralý popo
zima momoko
zítra apogipogi • apogipogi usu *ráno* *Ex.*: Malia přijde opět zítra ráno. ~ E toe liliu mai a Malia i apogipogi usu.
zjevení 'ea
zjevit se 'ea
zkažený pala
zklamat kākā'i
zkouška sivi
zkroutit piko'i
zkusit 'asi'asi • faifaiga'i
zlato 'aulo
zleva fetu'u sema
zlo veli
zloba vesi'a
zlomenina fati • i
zlomit maumau'i • **zlomit se** fati
zlý agaveli • veli
zmatený lotolotolu
změnit fetogi • **změnit se** liliu *v něco* *Ex.*: Proměnil se v rybu. ~ Kua liliu aia o ika.
změť fakafilofilo
zmizelý puli *být*
zmlátit tamate
zmlknout v tapono
zmrtvýchvstání tu'uake
značit fakama'iloga
značka fakama'iloga
znak fakama'iloga
znamínko krásy 'ila
známka sitapa *poštovní*
známý fakama'iloga • iloa • ilo'ia • v logona *být* *Ex.*: Jeho jméno je známé. ~ E logona lona iloga.
znát iloa • ilo'ia
zneucít gutuveli
zničit maumau'i
znít logo'i
znovu toe *Ex.*: Přijde zase příští týden. ~ E toe au aia i leia ale vasa'a.
zobrazení fakatata
zpěv katiko • koukoua • sua
zpitý konā
zpívat sua
zpomalit ta'ofi
zpověď kofesio
zpovídat se kofesio • **vevete** *Ex.*: vyzpovídat se ze svých hříchů ~ vevete ona agasala

zpoždění tausala
zpráva logo • logologo • n tosi
zpravit se fakalavelave
zpravodaj tagata ave logo
zprohýbat patu
zpusob n aga
zradit kākā'i
zralý leleu • leu *Ex.*: mango je už zralé ~ kua leu le fa mago
zranění lavea
zranit tauvele'i
zrát leleu
zrcadlo tilo'ata
zručný faiva • potō • sapio
ztmavit fakapo'uli
ztracený puli *být*
ztratit fakapuli • puli *Ex.*: Ztratil jsem své klíče. ~ Kua puli laku kala
zub nifo
zubař tōketā faito'o nifo • tōketā nifo
zúčastnit se fakakau *nechat někoho*
zvědavost fia'ilo *Ex.*: Zvědavost není dobrá vlastnost ~ Ko le fia'ilo ese ko se ne'a malie.
zvědavý fia iloa ne'a fuli *dosl. chtít znát všechny věci*
zvedat masiki • v siki • toe tu'u • **zvednout se** tu'u *Ex.*: Zvedni se. ~ Tu'u la ki aluga.
zvěstovat kalaga'i *Boží slovo*
zvětšit fakalasi
zvětšovat se tupu
zvíře manu
zvířecí agaimanu
zvitěžit ma'ua
zvláštní faikese • kese
zvon pele
zvonice falepele • tule
zvonit tā le pele *na zvon*
zvracet lulua
zvyk masani
zvykat fakamasani
zvýšení n siki *ceny a pod.*

Ž

žába kelenui
žádat fakavesili • v kole • **žádat o odpuštění** kole fakamolemole
žalm pesalemo
žaludek kete
žárlivost fakalotovei
žárlivý fuā
že ke
žebrot kolekole *Ex.*: žebrot o jídlo ~ kolekole se ne'a kai
žebřík kākēga
železné dřevo toa
železo ukamea
želva fonu
žena fafine • fafine avaga *vdaná* • filimatu'a
ženský fafine
žert fakasuasua
žertovat fakamānogi • fakasuasua • kata
žhavý vevela
židle keke'aga
žít ma'uli • nofo *někde*

živít fagai
život ma'uli
živý ma'uli
žlutá fefelo
žralok 'aga
žurnalista kilisiteano afa logo
žvýkačka kamu
žvýkat gau *potravu* • māma

Fakafutuna

A

a part znak absolutivu

'a n ohrada, oplocení, plot

ā pron táz. zájm. Ex.: E kau kai le a?

~ Copak to jím? • n vepřín, chlívek prasčí

'a **fatu** n zeď, ohrada kamenná

a leia adv jiný, druhý nějaký

'a'ai? pron kdo?

'a'anu v plivat

'aele n vzduch

afa v hledat, pátrat

āfā n cyklon, bouře

afe num 1'000 • točit, zatačet

'afea starý o věcech, který táz. zájm., zastaralý

'afea? kdy? pro bud. č.

afe'aga zajíždka, zatačka

afi oheň

afiafi večer

'afu kouř, dým

afuafu kapička

'afu'afu přeháňka

afuafusi pokropit, postříkat

'afuia zakouřený, začouzený

aga v pohlížet na někoho • n

tradice • n způsob, styl, povaha lidská a pod.

'aga čelit něčemu • žralok

-'aga suf. místa nebo důsledku akce Ex.:

kamata - kamata'aga ~ začít - začátek

aga faikese mdlý, fádny, nevýrazný

'aga'aga vypadat jako Ex.: E

'aga'aga aia pe lona tinana. ~

Má vzhled své matky.

aga'alofa vlídný, příjemný člověk,

milý člověk, velkorysý

agafaikese lhostejný,

nepodstatný

agafakalogologo skromný,

nesmělý, ostýchavý

agai v vládnout, kralovat, trůnit •

n výsost královská a pod.

agai'aga trůn

agaifenua tradice, tradiční

zákon

agaimanu zvířecký, bestiální

agamalie dobrý, milý,

roztomilý • přívětivý Ex.: E

agamalie a ia. ~ Je to milý

člověk.

aganoa ki ai nestarat se

agasala hřích

agasau luk Ex.: Na fakaaoga i e

ia le agasau ke tamate ai le

manu. ~ Použil svůj luk, aby

ulovil nějaké zvíře.

agatonu přímý, spravedlivý,

věrný

agaveli špatný, zlý, ošklivý

agi vát vítr

agina odfouknutý větrem,

odnesený větrem

ai kdo táz. zájm. Ex.: Ko ai? ~ Kdo

je to? • ten který táz. zájm.

ailanei dnes, za chvíli

aka kořen

ake part. srovnávání Ex.: E lasi ake a Futuna i Alofi. ~ Futuna je větší než Alofi.

akeno beránek před. v katolických textech

akesita nehoda

aki skrže, přes

ako učit se, vyučovat, studovat, učit

ako'i učit

akonaki vychovávat, kázat,

poučovat

akusito srpen

ala cesta, pěšina

'ala probudit se • 'ala iki'iki

pěšina

ala matu'a cesta označení jediné cesty vedoucí po pobřeží kolem celého ostrova Futuna

ala tausala zaspát, vyspávat

'ala'ala ponocovat

alaga povaha, charakter

alaga'i puaka šunka

alelo jazyk

aletale oltář

aliki náčelník, ministr, urozený,

pán, stařešina • **aliki sau** král

aliki'aga urozenost, vznešenost

aliki'ia přítomnost všech

starších na sněmu a pod.

alo syn

'alo'alo úbočí týká se částí kopců na

Futuně příkloněných k moři

alofa milovat i jako láska k rodičům,

sourozencům a pod. • náklonnost,

obliba někoho, přátelství, soucit

alofa'aga milovaný, drahý člověk

alofaina n miláček, drahoušek •

adj milovaný být, drahý být,

člověk • nejmilejší člověk Ex.: Ko

lona tama alofaina lena. ~ To je

jeho nejmilejší syn.

alofi'i lima dlaň

aluga nahoře, navrchu, povrch

ama vahadlo

āmale kladivo

'amanaki doufat, očekávat něco

amo hladit

'amo nést

'amoga přenosný

ana jeho mn. č., její mn. č.

'ana jeskyně

anā tyto, tito

aniani cibule

ano jít pěšky Ex.: Kae ka pati a kita

e va'e vave. ~ Jde rychle. •

odejít, přijít na návštěvu • **ano**

fakasipa přecházet, jít přes

něco • **ano la** na shledanou říká se

těm, kdo odcházejí, jdi! • **ano o moe**

jít spát, uložit se k spánku •

ano vave jít rychle

'anu'anu slina

'anusi plivat na někoho

'ao mrak, oblak

'ao'aoa oblačný, zatažený

aofi strop

'aofi kryt, zakrývat

'aofia připojit, zahrnout, začlenit

'aoga užitečný, užitek

aoga malie použít k dobrému,

využít

'aovia ponocovat až do rána,

pracovat až do rána, být vzhůru až do rána

apele plný, naplnit

apelili duben

'api rodina početná, dům

'apo večer

āpō noc následující

apogipogi zítřka • **apogipogi usu**

zítřka ráno Ex.: E toe liliu mai a

Malia i apogipogi usu. ~ Malia

přijde opět zítřka ráno.

'āselo anděl • 'āselo tausi anděl

strážný

aseniolo inženýr

Asesione Nanebevstoupení

'asi'asi zkusit, pokusit se o,

navštívit

asino osel

'aso den

aso i mua atu o nanafi

předevčirem

'aso malolo prázdniny, volno,

dovolená

aso oki o apogipogi pozítří

aso ole vasa'a den týdne

'asotapu neděle

'asotupu narozeniny

'ata stín

ataikai obehnat, ohradit,

obklopit

atamai inteligence,

inteligentní • pravá strana Ex.: E

faitosi au ki le lima atamai. ~

Píšu pravou rukou.

ate vřed • **ate 'i lima** biceps, sval

pažní

atelenatele alternátor

atemaka játra

atepili slinivka

atu lau střecha tradičních domů z listí

pandánu

atolasio uctívat, adorace

atu part. vyjadřující směr k adresátovi věty

'atu hodit, vrhnout, řada, čára,

linie • **atu fenua** souostroví •

'atu motu souostroví týká se

malých ostrůvků okolo hlavního ostrova •

'atu tagata pluk obrazně, řada

mužů • **atu vaka** flotila • **atu**

vūsiga pole na kterém se pěstuje taro

atua božstvo

Atua Bůh

atulaulau svět, vesmír

au tví, tvé mn.č.

'au přijít • přijít Ex.: Ko lena a ai

kua 'au. ~ Vida, už přicházejí

auase negativní imperativ, vyjádření

zákazu Ex.: Auase fafagu le toe na

kua moe. ~ Nesmíš probudit

dítě, protože už spí.

'aukava otrávit • vřed

'aulo poklad lit. zlato, zlato

aumai dej mi Ex.: Aumai mua a

lou kaso la ke tau au. ~ Dej mi

tvůj náhrdelník, at' ho můžu

nosit.

'aumai donést, přinést

autalu plít

ava otvor, přechod, průliv,

průchod

avaga manžel, manželka, vdát

se, oženit se

'avaga svatba

avake nést přinést

avatu dát Ex.: Kua oki lau fafala

ile soli atu. ~ Už jsme ti dali

peníze. • poslat něco

ave odnést něco někam • odvézt

Ex.: Na ave e matou a le masaki

ki lopitali. ~ Odvezli

nemocného do nemocnice.

E

e part. značící přítomný a budoucí čas

sloves Ex.: E taumai le vaka i

apogipogi. ~ Lod' připluje

zítřka. • **e i ai** je tam

'ea jevit se, zjevení, zjevit se

eai ne, nikoli

'efi nést, tisknout něco rukama,

svírat něco

'efu prach, prašný • 'efu 'efua

poprášit, posypat

eio ano

'eke posadit se, sedět, umístit •

'eke ile posadit se na

'ēkelesia kostel, církev

elekisi cikáda

'elo zapáchat, smrdět

'ene lechtat, šimrat

'epikopo biskup

'epo lízat, olizovat

ese aoga zbytečný, k ničemu,

neužitečný

ese i ai bez něčeho Ex.: Ese i ai

sa'ana fafala. ~ Je bez peněz.

ese ne'a nic

esilote východ

Eulopa Evropa

eva'eva procházet se

'evanoa tulák

F

fa num 4

fā part. značící ovoce nebo vajíčko,

případně objekt kulatého nebo protáhlého tvaru

fa'asiga kategorie, druh, rasa,

typ • **fa'asiga tapu** posvátná

hierarchie

fafa nést někoho na zádech

fafagu probudit, vzbudit

fafa'o pověřený někým, naložit,

nabít, naplnit

fafine samice, ženský • žena •

fafine avaga žena vdaná • **fafine**

faifanau porodní bába • **fafine**

fakasausau služka

fagai krmit, živit

fagogo pohár, šálek na kávu a pod.

fagu láhev

fai dělat • rejnok

fa'i udeřit, bít

fai fō praní prádla

faifaiga'i zkusit, pokusit se

faifaitaki napodobovat

faiga snažit se, usilovat,

příležitost

faiga'i bojovat, bít se, poskvrnit, umazat se
faigamalie štěstí
faigaofie jednoduchý
faigata'a obtížný *k udělání, těžký k udělání*
faikese zvláštní, podivný
faikole modlit se, modlitba
failaulau oběť
faisala klamat, šidit, podvádět
fa'italisa jednat svobodně, svoboda, volnost
faito'o lék, léčivo, léčit *někoho* • **faito'o le masaki** uzdravit, vyléčit
faiumu hrnec, kastrol
faiva schopný *člověk*, zručný, skvělý
faka- *kauzativní préf., značí i způsob provádění nějaké činnosti*
fakaafe pozvání, pozvat
faka'aga naproti *něčemu*, ve směru od
fakaagaaga dělat si legraci, vysmívat se *někomu*
faka'aga'aga kritika
faka'agatonu naproti
faka'ako vyučovat, učit *někoho*
fakaala informovat se, probudit se, poptávat se, zeptat se
faka'aliki královský • *vznešený člověk*, uzurpovat *si něco*
faka'amu přání, blahopřání, přát *něco*
faka'aoga použití, použít
faka'apa'apa respekt • respektovat
faka'apele naplnit *láhev apod.*
faka'asele andělský
faka'atua božský
faka'au dorazit, dospět *někam*, dojít
fakafalani francouzský • francouzština *Ex.*: E kau pota i le masau fakafalani. ~ Umím mluvit francouzsky.
fakafeofi přiblížit
fakafeta'i vděčný, děkovat, oslavovat *někoho za něco*
fakafētu'u na boku
fakafiafia radovat se, radost, potěšující, radostný
fakafilofilo směs, změť
fakafimalie uklidnit, utěšit
fakafiti zakázat, odmítnout, popírat, namítat, být proti
fakafokifa náhle
fakafou'ou obnovit *nahradiť novým*
fakafotu synovec, neteř
fakafūfū schovat, ukrýt, uschovat
fakafutuna futuština
fakagigila zářit
fakagoto ponořit, potopit
fakaigoa jmenovat
faka'ilo oznámit *něco někomu*, upozornit, upozornění
fakailoilo vysvětlit
fakaka hořet, plápolat
fakakaekae dost *mít něčeho*, monotónní, jednotvárný
fakakafu zakrýt, kryt, pokrývat

fakakata směšný, legrační
fakakatakata legrační
fakakatoa dokončit
fakakau zúčastnit se *nechat někoho*
fakakaukau přemýšlet
fakakava zaplatit v podobě kavy
fakakelekele zašpinit, ušpinit
fakakikite prorokovat
fakakīna'kīnau obtěžovat, vadit
fakakīna'kīnau'i obtěžovat
fakakivi oslepit
fakakofu oblékat *někoho*
fakakolia oslavovat *Boha*, vzdávat chválu *Bohu*
fakalaka překročit
fakalapulapu lichterit, pochlebovat
fakalasi zvětšit, rozšířit
fakalau'atea čistit, uklízet
fakalautetea zbělet *Ex.*: Kua fakalautetea a ona fofoga. ~ Jeho tvář zbělela.
fakalavelave pokusit se, zpravit se, informovat se
fakalelu uklidnit *Ex.*: Fakalelu se tasi. ~ Uklidnit někoho.
fakalialia nechutný, odporný, ohavný
fakaliliu vrátit, oplatit, překlad, přeložit *text a pod.*
fakalogo poslouchat, podřídit se, naslouchat
fakalogogata'a neposlušný *Ex.*: E patigata'a oki a nei a toe. ~ Ty děti jsou opravdu neposlušné.
fakalogologo mlčet, být zticha
fakalologo ticho, tichý, mlčet
fakaloto'i přesvědčit
fakalotovele závist, žárlivost
fakalotu náboženský, církevní
fakalumaluma stydět se *velmi*
fakamafana ohřát
fakamafao roztáhnout, napnout *něco*
fakamafola hlásat *Boží slovo*, rozhlašovat
fakama'ilogā známý, vybraný, význačný, značka, značit, signál, znak
fakamakēke'i povzbuzovat
fakamakona nasytit, naplnit *jídlem*
fakamālama osvětlit, osvětlit
fakamalo chválit, blahopřát, zdravít, sušit
fakamalotoloto vážně, doopravdy
fakamalu deštník, slunečník
fakamamae přemýšlení, meditace, pokání, trest
fakamama'o oddálit
fakamanatu vzpomenout si, vzpomínka
fakamānogi bavit *někoho*, voňavý, navonět, legrace *dělat si*, žertovat
fakama'oki pochybovat *často se používá spolu s le'ese pro zesílení významu* *Ex.*: E le'ese kau fakama'oki ki le ne'a e ke pati ki ai. ~ Pochybuji o tom co jsi mi právě

řekl. • *schválený, důkaz, dokázat, svědčit, svědek*
fakamaopo'opo shromáždit, sjednotit
fakamapo pískat
fakamasa vyprázdnit
fakamasalo myslet, předpokládat
fakamasani zvykat
fakamasina měsíční *frekvence a pod.*
fakamaso'a *termín používaný pro vtírání škrubu do tapa*
fakamata naostřit, nabrousit
fakamatala vyprávět *Ex.*: fakamatala ase ga isitolia ~ vyprávět povídku • vysvětlit
fakamatalaloi pomlouvat *Ex.*: E fakamatalaloi latou ki lena kilisiteano. ~ Lidé pomlouvají tohoto člověka.
fakamate vražda, masakr, zabití *úmyslné*, zabít se
fakama'ua nutit
fakama'uli vykupitel, spasitel
fakame'a čistit, umývat
fakamolemole odpustit
fakamoso vařit, smažit
fakamulimuli poslední
fakamusumusu šepot, šeptat
fakanofu nařídit, přikázat
fakaofolele udivující, podivný
fakaoki docílit, cíl, konec, skončit, dodělat *práci a pod.*
fakaoki'aga konec, okraj, bod *koncový*, mez
fakapaku péct *Ex.*: Ano o fakapaku mai ale ga moa. ~ Jdi upéct kuře.
fakapalalau diskutovat, povídat si
fakapale odměnit
fakapapau upřesnit, vytyčit, slíbit, přísahat
fakapiki připojit, přilepit, spojit
fakapoto opatrně, moudře
fakapo'uli zastínit, tmavý *barva*, černý, ztmavit, temný
fakapulī schovat, ztratit
fakapuna spasit • **fakapuna ma'uli** udivit, překvapit
fakasa ukázat, projevit *názor a pod.*, předvést *něco*
fakasā přiznat *Ex.*: Na fakasa eia a le ma'oki. ~ Přiznal pravdu.
fakasa'ele nést
fakasako rovně *Ex.*: E tonatona fakasako tu'umau fai a ia. ~ Je zvyklý sedět rovně.
fakasala pokoušení, podvádět, mýlit *někoho*
fakasala'i pokoušet
fakasao zachránit
fakasemala lítost, litovat
fakasese pokazit, porušit *něco*
fakasipa napříč, skrz *něco*
fakasoko přinést, interpretovat, přeložit *jazyk*, přimlouvat se
fakasolo následovat
fakasuasua žertovat, žert, legrace
fakasusu namočit

fakataga oprávnit *někoho*, dát *do pytle, tašky a pod.*, umožnit, dovolit *něco někomu*, pronásledovat
fakatapu zasvěcený • **fakatapu 'avaga** manželství
fakatapu'i očistit
fakatasi spolu, setkání, jednota, sjednotit, shromáždění
fakatasi'i shromáždít
fakatata obraz, socha, zobrazení
fakatau koupě, prodej, nákup
fakatavili rychlý *být*, rychle *dělat*, pospíšet si
fakateka nechat jet *po kolech*, nasadit pneumatiky
fakatilou omluvit, odpuštění
fakatiotio dívat se, sledovat, navštívit
fakatoetoe shrnout
fakatokaga dávat pozor, upozornit *na něco*
fakatokataka uspořádat, mír, usmířit
fakatotonu rozhodnout
fakatu'a potrestat, stíhání, represe
fakatupu vytvořit, vyrobit, udělat *něco*
fakatu'u vystavět, ustanovit, uvést do funkce
faka'uvea wallisština, wallisský
fakavai pokropit, postříkat, pokropení, zavlažování
fakavalevale vyžadovat, požadovat
fakaveliveli'i týrat, mučit, pronásledovat, utiskovat
fakavesili žádat, ptát se, tázat se
fakavevela ohřát
fakavikiviki oslavovat *Ex.*: fakavikiviki kile Atua ~ oslavovat *Boha* • vzdávání *díků*, vzdávat *čest*
fakavilivili spěchat
fakavilo shodit, nechat spadnout
fakavisī obtěžovat, zavalovat *něčím*
faki sbírat, sklízet
fala pandán
falā peníze *frank* • stipendium *Ex.*: Na soli e le telituale ale fala ke tokoi ai kile soko atu o lana sekola i tai. ~ Teritorium mu dalo stipendium jako pomoc, aby mohl pokračovat svá studia v zámorí.
fala paogo pandan
falafenua granát
falala důvěra, věřit, naděje
Falani Francie
fale dům, bydleň • **fale fono** dům určený pro různá setkání • **fale le'o** věž • **fale mako** diskotéka, taneční klub • **fale nofo** internát • **fale sau** královské sídlo • **fale tapu** kostel • **fale tauasu** dům *ve kterém se koná tauasu* • **fale uvō** dům *pro svobodné mladé lidi* • **fale vao** toalety, záchod
falefatu dům, hrob

falekoloa obchod *budova*
falekuka kuchyně
falemasaki nemocnice
falemeli pošta
falepele zvonice
falesekola škola
falina mouka
fāmili rodina
fana puška
fanaga legenda, pohádka, povídka, historika
fana'i střítel *Ex.*: Na fana'i e ia le kuli ki lana fana. ~ Střítel po psu ze své pušky.
fanaki spolehnout se *Ex.*: E fanaki a ia e 'aga a lena le kilisiteano o fai lana kauga la. ~ Spolehnout se, že tato osoba splní svůj úkol.
fanau dítě
fano odejít
fanofano mýt *Ex.*: fanofano a lima ~ mýt si ruce
fa'o hřebík
fa'oa hrome!
fa'ofa'o nakládání
fasiga ne'a diskuse, projev *řečnický*
fata patro *patro tradičních domů sloužící jako sklad*
fatafata hrud'
fatakia hrdlo, hltan
fati zlomit se, zlomenina
fatu kámen, oblázek
fatufatua kamenitý
fatufatu'i dělat si legraci z někoho
fatuliki blesk
fa'u utvářet, modelovat, vyrábět
fa'utu jez!
fea? kam? *Ex.*: Ka ke 'au ki fea? ~ Kam jdeš? • který? *Ex.*: Ko le puaka fea na tamate? ~ Které prase zabil?
feafa hledat
feala schopný, možný
fe'ano'aki jít tam a zpět
feau křičet *po někom*
feau'aki chodit s někým
fefe'aki? jak? *Ex.*: Na fefe'aki le ta o le vaka e Muni? ~ Jakpak Muni vyrobil svůj člun?
fefegu smrkat
fefe'aki hádat se
fefelo žlutá
fefe'u grimasa, škleb
fefilo'aki míchat
fekai'a krást
feke chobotnice
fela'aki takto
felavei setkat se
felela bratr *řadový*
feliafa středa
felialima čtvrtek
feliaono pátek
feliatolu úterý
feliliu'aki jít tam a zase zpět
felogoi povídat si
feluku odejít
femakape'i běžet
feneeki takto

fenua lidé, Wallis *přezdívka používaná občas namísto původního jména Uvea* • svět, země
feo korál
fepualio únor
fesagai revoluce, převrat *státní*
fesogi polibek, líbat, objímat
fesolaki zachránit se
fetagisi kňourat, vzlykat
fetapa Anděl Páně *modlitba, poledne*
feteki'aki položený *na něčem*
feti oslava *Ex.*: Ka ano au o lafeti. ~ Jdu na oslavu., svátek *Ex.*: Ka ano au o lafeti. ~ Jdu na oslavu.
fetogi změnit, poničit, nahradit *něco něčím*
fetu'u hvězda • rok, epocha • fetu'u sema zleva
feua rybolov, rybaření
feuli řídit
fevaku škrábat
fevesili'aki ptát se, informovat se
fia kolik? *cena Ex.*: E fia le totogi o le telemosi? ~ Kolik stojí ta termoska? • **fia iloa ne'a fuli** zvědavý *dosl. chtít znát všechny věci* • **fia lasi** hrdý • **fia tagata** pyšný, hrdý
fiafafine koketa
fiafai chtít *něco Ex.*: E kau fiafai ki le kofu lena. ~ Ráda bych měla tyto šaty. • líbit se *Ex.*: E fiafai a Petelo kile ta'ine lena. ~ Tato dívka se líbí Petelovi. • potřeba, přát si *velmi*, touha, toužit, chuť *něco dělat*
fiafia hrdý *Ex.*: Kua fiafia a ia i le ma'ua o lona pake. ~ Je hrdý, že dostal svou maturitu. • spokojený, šťastný, radovat se
fiafia'aga radost
fia'ilo zvědavost *Ex.*: Ko le fia'ilo ese ko se ne'a malie. ~ Zvědavost není dobrá vlastnost
fiakai hlad
fialulua bolest žaludku *na zvracení Ex.*: e fialulua ~ je mi na zvracení
fiamoe spánek, ospalost
figota mušle, škeble
fiki fík
fili protivník, nepřítel, plést *košík a pod*
filifili vybrat si, výběr, volba
filimatu'a žena, stařena
filo vlákno, nit, míchanina, míchat *barvy*
fimalie mír, pokoj, klid
fine'alasi marnivost, ješitnost
finegalo vůle
fitu *num 7*
fō mýt
foe veslování, veslovat
fofoga tvář, postava
fofoke křičet *na někoho*
foke čistit *zeleninu a pod.*
foki také *Ex.*: E ano foki a koe. ~ Ty odjíždíš také.
fokifa náhle, z ničeho nic
folo rozprostřít, rozbalit

folafola projev *řečnický*, slovo • příkázání *Ex.*: folafola e kauagafulu ~ deset příkázání • **folafola fakatata** podobenství
folasi rozložit *mapu a pod.*, rozprostřít
folau cesta *někam*, cestovat, cestovatel
foli obíhat, kolovat
folo zhltnout
fono konference, porada, setkání
fonu želva
fo'ou nový
fua měřit, vážit
fuā závistivý, žárlivý
fua fale čtvrt' *domy postavené na jednom místě ve stejné době*
fua mānuā loďstvo *válečné*
fua motokā série aut
fua vaka loďstvo, flotila
fua'i la'akau ovoce
fua'i moa vajíčko
fualoa dlouho
fūfū zakrýt, zamaskovat, skrytý, tajný
fufula vřed
fufulu mytí, mýt, opláchnout, očistit • **fufulu a ne'a kelekele** mýt *nádobí*
fui *part. značící některé stromy a věci svázané dohromady* • varlata • **fui fiki** fíkovník • **fui futi** banánovník • **fui la'akau** strom • **fui mei** chlebovník (*Artocarpus altilis*) • **fui niu** kokosovník, svazek kokosových ořechů • **fui talo** svazek taro • **fui tau** vojsko, armáda
fuli obrátit, převrhnout, všech • všichni *Ex.*: Kua ano fuli latou. ~ Všichni jsou doma.
fulifuli obracet *stránky*, listovat
fulisi obrátit se, přeložit *řeč*
fulu chlup • **fulu ole kuli** chlup *psí*
fulufulu zarostlý *chlupy*
fulu'i manu peří
fulu'i ulu vlasy
fulumalie krásný, krása, hezký, skvělý • **fulumalie kese 'oki** krásný *velmi*
fumomo'u kruhový, kulatý
futi banán • vytrhávat *Ex.*: E futi e ia ona fulufulumata. ~ Vytrhává si obočí.

G

ga nějaký, *neurčitý člen* • **ga la'akau** hůl • **ga ne'a** místo • **ga ne'a ole umu** místo kde je postavená zemní pec • **ga ne'a tokamalie** planina, údolí
ga'ati *n* skořápka
ga'ega'e *adj* nemocný • *adj* slabý, unavený, strhaný
gako tučný, tuk
gali zdát se, jevit se
galo zapomenutý
galu vlna

galulu třást, třepat, třást se
gao stolička *zub*
gao'a zalitý, zaplavený *i prací a pod.*
ga'oi zaměstnání, dílo, práce, pracovat
ga'oi'aga pracoviště
gasole pokračovat
gasueveli líný
gata had
gato konec *Ex.*: Ko le gato fai leinei ole isitolia. ~ To je konec příběhu. • skončit
gato'aga konec
gau žvýkat *potravu* • **gau nifo** skřípat *zuby*
ge kašlat, kašel
geli opice
gigila skvělý, zářivý, okouzlující, třpytivý
gugulu vrčet
gutu mate němý
gutuloiloi lhář, lhát
gutuveli zneuctít, pomluvit

I

i do, kvůli, v, k, zlomenina, zabitý, *part zn. 2. pád*, na
i obávat se, bát se, vystrašený
i aluga na
'i aluga vrch *něčeho*, nahoru
'i fafo venku
'i lalo pod, dole, na zemi
'i le temi leinei nyní
i leia tam
'i loto uprostřed, uvnitř
i tafa vedle *Ex.*: Ano o tonatona i tafa o 'ou matu'a. ~ Jdi se posadit vedle svých rodičů.
ia ona, on
ia! tumáš!, vezmi si!
'ifea? kde?
'ifeli peklo
ifiifi ledviny
ifo sestoupit, sejít
igoa jméno *křestní* • jmenovat se *Ex.*: E igoa au ko Losalia. ~ Jmenuji se Losalia. • **igoa matu'a** příjmení
ika ryba
iki roztrhat *něco*
'iki jistí *lidé a pod.*, ostatní *lidé*, někteří *lidé*
iki'iki mladý *velmi*
'iki'iki malý, málo • **'iki'iki fai** málo
'ila známíčko krásy
'ile aso nei dnes
ile tasi aso někdy *v budoucnu*, jednoho dne *v budoucnu*
ilea? proč?
ili vějř
iloa znát, vědět, známý
ilo'ia rozumět, znát, známý, vědět • **ilo'ia fakapapau** jistý *být si, vědět přesně*
ilo'ina váhat
ina *osobní zájmeno 3. osoby j. č. Ex.*: Na ina aga o to'o le pane. ~ Vzal chleba. • zapálit
inu pít
io souhlasit, přitakat

iō u *někoho, něčeho*
ipu šálek, sklenice, hrnek • **ipu tilo'ata** sklenice
ise tasi a temi za chvíli, brzy
iseso kadidlo
isi označit
isitolia historie, příběh
isu čnít • nos • **isu pe'e** rýma, chřipka
ita rozčlenění, hněv
ita'ita hněvat se *Ex.*: Kua ita'ita latou. ~ Rozhněvali se.
'ita'ita vave unést *nechat se Ex.*: E se aoga a ia ile fakamānogi'i nae 'ita'ita vave. ~ Není dobré s ním žertovat, protože se snadno nechá unést.
iva num 9
ivi bok, nerv, kost, šlachy • **ivi tu'u** páteř

K

ka *part. zn. budoucí čas. Ex.*: Kao avatu a ia peka lasi. ~ Pošleme ti ho až bude velký. • **ka au** přístí, následující • **ka na** pokud v minulém čase • **ka na'aua** pokud ne v minulém čase
kae ale *Ex.*: E pati au e agamalie aia kae na kau faisala. ~ Myslel jsem si, že je laskavý, ale spletl jsem se. • zatímco
kafa nit
kafe káva
kafe'i nalít kávu
kafo podlitina *Ex.*: Koi nofo fai ale fafine mo ona kafo uli. ~ Oběť měla tělo celé černé od podlitin.
kaфу pokrýt
kai jíst • **kai lasi** jedlík • **kai usu** snídaně
kai'a krádež, krást
kaiā krást
kai'a tu'ulaga uzurpovat, uchvátit
kaifaka'ulu první ministr krále v *Sigave*
kaiga rodina, příbuzní
kāiga panství
kaikai kousnout
kākā podvádět, lišák *přen.*, podvod
kakai zástup, skupina, lidstvo, lid
kākā'i zklamat, zradit, oklamat
kakai toka'api zalidnit
kakau plavat • poslat *Ex.*: Na kakau e Tamiano a lona vosa ke ano ki koloa o to'o mai ase fa pane. ~ Tamiano poslal svého syna do obchodu pro chleba.
kakava pot
ake vylézt na něco, vyjít, vystoupat
kākega schody, žebřík
kaku přijít, dorazit
kala tenký, hubený
kala'afau tvář
kālā'afiti papája

kalaga křik, volání, pokřik
válečný, připomenout
kalaga'i ohlašovat, zvěstovat *Boží slovo*
kalasia milost
kalasini kerosin, benzín
kalatō krabice
kalavi klíč
kalavi'i zamknout
kaletalio kalendář
kaleveleve pavouk *druh velkého pavouka*
kalokalo kývat hlavou
kaloni parfém
kamata dát se *do něčeho Ex.*: Kua kamata faitosi a ia. ~ Dal se do psaní. • začít, ustanovit
kamata'aga začátek
kamelo velbloud
kamio kamion, auto *nákladní*
kamu žvýkačka
kanivao kanibal, divoch
kano chuť, příchuť • **kano malie** chuť *dobrá* • **kano veli** chuť *špatná*
kanofi dužnina • maso
kano'i manu maso
kapa měď
kapau pokud
kape'i dostat ven *něco, někoho*
kapela kaple
kapine toaleta
kapiteni kapitán
kapu vyhodit *někoho*, vyhnat *někoho*
kasa plyn
kaso rákos
kasoa náhrdelník • **kasoa figota** náhrdelník *z mušlí* • **kasoa manogi** náhrdelník *z květin* • **kasoa tui** náhrdelník *obecně*
kata smát se, usmívat se, dělat si legraci, žertovat
kataki vytrvalost, trpělivost, odvaha
kataki'i trpět *něco*, snášet *něco*
katiko zpěv, kantikum
katoa celý, plný *v počtu*, setkat se *na zasedání a pod*.
katoaga svátek s rozdělováním potravin *každá vesnice organizuje jednou ročně velký svátek spojený s rozdělováním potravin, např. vesnice Toloke slaví svátek na Nanebevzetí Panny Marie a na tento den připravují katoaga*
katolika katolík, katolický
kau *n zastaralé slovo zn. skupinu* • *pron* já • v účastnit se • **kau futi** trs banánů
kāu'ā zed' • **kāu'ā o puaka** ohrada *pro prasata*
kauagafulu num 10
kauala sema napravo
kau'aliki starší *skupina starších vesnice nebo království*
kaufa num 40
kaufitu num 70
kaufolau pasažéři, cestující
kauga příkaz, zaměstnání, práce • záležitost *Ex.*: Ka ano mua au o fai mai ale kauga. ~ Nejříve půjdu něco zařadit.

kau'i násada, držadlo • **kau'i va'e** prsty *na nohou*
kauiva num 90
kaukava vousy
kaulelau num 100 • **kaulelau fa** num 400 • **kaulelau fitu** num 700 • **kaulelau iva** num 900 • **kaulelau lima** num 500 • **kaulelau lua** num 200 • **kaulelau ono** num 600 • **kaulelau tolu** num 300 • **kaulelau valu** num 800
kaulima num 50
kaulotu věřící
kaulua num 20 • **kaulua tupu fa** num 24 • **kaulua tupu fitu** num 27 • **kaulua tupu iva** num 29 • **kaulua tupu lima** num 25 • **kaulua tupu lua** num 22 • **kaulua tupu ono** num 26 • **kaulua tupu tasi** num 21 • **kaulua tupu tolu** num 23 • **kaulua tupu valu** num 28
kaunaga služebník, otrok
kaune'a přítel • spojenec
kauno num 60
kaupepa sešit
kausu kaučuk, guma
kausua chorál, sbor
kautagata přítel
kautau armáda, vojsko
kaute ibišek
kautolu num 30
kauvaka námořník
kauvalu num 80
kauxeli nepřítel, lumpové
kava alkohol, kava
kavakava pot
kavega zavazadlo, náklad
ke hádka, hádat se, ty, že, aby
keke koláč, sušenky • ty *v rozk. zp.*
keke'aga židle, sedadlo
kele skvrna • země, šterk, hlína
kelekele špinavý
kelekele'i ušpinit
kelemea rezavý
kelenui žába
keleti dluh
kenu hloubit, kopat *do země*
kese podivný, jiný *rozdílný*, zvláštní
keseke různý
kesi pokladna
kete kýbl, košík, taška • peněženka *Ex.*: E tuku e au a aku fafala ki laku kete. ~ Vždycky si ukládám peníze do peněženky. • žaludek, plíce • **kete pa'aga** peněženka
ki *part. místa a nebo času Ex.*: Na ano a Petelo o ave lana umu ki Tavai. ~ Petelo odešel donést umu do Tavai. • do • **ki aluga** nahoře • **ki lalo** dole • **ki lalo 'oki** dole *úplně* • **ki leia** fua zhruba, vedle • **ki loto** vevnitř • **ki mu'a** před • později • **ki muli** za *něčím* • **ki tafa** mimo
kia *part. směru Ex.*: Ka ano latou o fakatiotio kia Lino i lopitali. ~

Jdou navštívit Lina do nemocnice. • drahý *v dopise, člen vyjadřující úctu*
kie manu, pareo, látka *tkanina* • **kie fola palepale** povlečení *na lůžko*
kifea? kde?
kiki křik
kikite jasnovidce, předpovědět • prorokovat
kile *part. zn. citovou vazbu Ex.*: Tio atu mua kile ga toe lena e nofo mai la. ~ Podívej na to milé dítě támhle!
kili kůže, kůra • pokožka
kilia lepra, malomocenství, malomocný
kili'i teka pneumatika
kili'ipipi pásek *mužský*
kiliseano křesťan • někdo • **kiliseano afa logo** žurnalista, novinář • **kiliseano fai kuka** kuchař
kimoa krysa • **kimoa fafine** myš
kinakinau obtěžovat *Ex.*: E kinakinau 'oki au ia tekoe. ~ Obtěžuješ mě. • obtěžující, únavný
kipi banda, skupina, stádo
kita člověk *v obecném smyslu, nevyjádřený podmět Ex.*: E kita moe fa'i i le kaiga na kita nofo i ai. ~ Tam, kde bydlíme, tam i spíme. • já *důrazně, já sám, já osobně Ex.*: E loto 'ita'ita a kita o tupu ko leia a ne'a. ~ Jsem na toho člověka velmi rozzlobený.
kito kulhat, belhat se
kivi slepý
ko to je • **ko a kita** to je moje *Ex.*: Ko a kita a ia a ne'a. ~ Všechny tyhle věci jsou moje. • **ko ai?** kdo? • **ko au** to jsem já, já jsem • **ko ia** to je on, to je ona, on je, ona je • **ko ia leia** protože *lit. to je proč* • **ko koe** ty jsi, to jsi ty • **ko koulua** vy jste *duál*, vy dva • **ko koutou** to jste vy, vy jste *vy všichni* • **ko la'aku** tenhle je můj • **ko látou** to jsou oni, to jsou oni, oni jsou, oni jsou • **ko lāua** oni jsou *duál*, oni dva, ony jsou *duál*, ony dvě • **ko leia aia** támhle je • **ko leinei** tohle, tento, podívej sem, tadyhle • **ko leinei aia** tady je • **ko lena** tadyhle *při ukazování* • **ko mātou** to jsme my, my jsme *excl.*, my všichni *bez tebe, tj. osoby na kterou se obrací mluvčí* • **ko māua** my dva jsme *duál excl.*, on a já • **ko tātou** my jsme *incl. my všichni* • **ko tāua** my dva jsme *duál incl.*, ty a já
koe ty
kofo bambus
kofesio zpovídat se, zpověď
kofu košile, oblečení, oblékat se • **kofu fafine** šaty *ženské* • **kofu mafana** svetr • **kofu tagata** košile *mužská* • **kofu tino** úplet

kofu'i zahalit, oblét se
kofukofuga balíček
koga kousek, část • **koga fale** pokoj, sál • **koga fale moe** ložnice • **koga kele** pozemek, parcela • **koga ne'a** místo, pozemek
koi ještě
kokofu kouř
koko'i rozdrtit *něco v rukou*
kola límeček • **támhle** *Ex.*: E nofo a ia i kola. ~ Bydlí (žije) támhle.
kole *n* modlitba • *v* vypůjčit si, žádat • **kole fakamolemole** žádat o odpuštění
kolea? co? • **proč** *Ex.*: Kolea ku ano a ia? ~ Proč odešel?
kolekole prosit *úpenlivě o milost či odpuštění* • **žebrot** *Ex.*: kolekole se ne'a kai ~ žebrot o jídlo
kolo vesnice, město
koloa jmění, majetek, bohatství, obchod *místo prodeje*
koloa'ia bohatý
kololi skřípat
kolona koruna
koluse kříž
kolusifiko'i ukřižovat
komo mys
kona kyselý, hořký
konā opilý, zpitý
koso lopatka, motyka, kůl
koti nůžky
kotou váš
koukoua zpěv
koutou vaši, vy
kovana vládce
kua *part. dokonavého vidu* *Ex.*: Kua puli a Lita. ~ Lita se ztratila. • **kua oki** minulý, dokončený • **kua oki ile fai** a je to, uděláno, hotovo
kuaga tělo
kuaga'i la'akau větev
kuka kuchyně • **vařit** *po evropském způsobu*
kukumi stisknout *Ex.*: Kukumi se ne'a i ona lima. ~ Tisknout něco v rukou.
kula červená
kuli pes
kumala sladké brambory
kumete člun
kunei v okolí, blízko, okolo
kupu slovo, výraz *slovní* • **kupu ole sua** text *písně*, slova *písně*
kuu veš
kūtuga skupina

L

la plachta
la'a slunce
la'ainā opálený *být*
la'akau pilulka, lék *pastilka* • strom, dřevo, rostlina • **la'akau 'iki'iki** keř
la'e čelo
laga budovat, stavět
lagi nebe • **zrát se**, možná, jevit se

lagi'aki nařít *Ex.*: E lagi'aki le fenua e Tu'i Sa'avaka ke fakame'a le fenua. ~ Tu'i Sa'avaka nařizuje lidem, aby vyčistili okolí. • **rozkazovat** • **vést** *Ex.*: Ko ia leia e lagi'aki. ~ Je to on, kdo velí.
lago moucha • **podepřít** *Ex.*: E lago e Sosefo lana motokā kile la'akau kae fetogi lona fa teka. ~ Sosefo podkládá své auto kusem dřeva, aby vyměnil kolo. • **zakázat**, chránit • **lago meli** včela • **lago usi** moucha *modrá*
lagoa plný much *Ex.*: E lagoa ale fale. ~ Ten dům je plný much.
laini přímka, rys
lāisi rýže
lakaga chvíle, moment
laku *v* hodit • *pron* moje • **laku ki fafo** vyhodit
lalo spodek, dole
lalolagi svět, země
lama vyhlížet, sledovat
lana jeho
lanu rasa
lao zákon
laofie hezký *Ex.*: E la'ofie. ~ Je hezké počasí.
lapalasi místo, náměstí
lasi hodně, velký, růst, tak *hodně*, příliš • **silně** *Ex.*: Na lasi a le pale ole vai i Tavai. ~ Hladina vody v Tavai se silně zvedla.
lasi'inu pijan
latio rádio
latou ony, oni, jejich
lau list • počítat, list *rostliny*, číst, tvoje • **lau la'akau list stromu** • **lau memei list chlebovníku**
lau'atea jasný, světlý
laufala list *pandánu*
laugutu rty
laulafi tapa
laulasi šířka
laumalie duše, duch • **laumalie ma'oki'oki** Duch Svätý
lau'one pláž
laupapa deska, stůl
laupisi vynášet *někoho*, oslavovat *někoho*
lauti list *dračenky, Cordyline*
lautosi číst
lau'ulu vlasy
lāvā prohrát *Ex.*: Kua lava le fa pale a Vaisei. ~ Družstvo z Vaisei prohrálo. • **zbitý**
lavaki prázdný *bez lidí*
lavea zranění
le *určitý člen*
le'egato věčný
le'emele bezvadný
le'ese *part. negace* • **le'ese fifia** nespokojenost • **le'ese i ai** vůbec ne • **le'ese lo'ina** neznat, nezajímat se • **le'ese palalau** němý • **le'ese tokaga** neomalený, nešikovný
leia tamten

leinei ta, to, tamten, tady • **ten** *Ex.*: E kula leinei a tosi. ~ Tato kniha je červená.
leka trpasličí, zakrslý
lekaise ještě ne *Ex.*: Lekaise aumai e ia se ne'a. ~ Ještě nic neposlal.
lele letět
leleu zralý, zrát
lenā tam *Ex.*: Ko lenā ko le gata. ~ Támhle je had. • **ten**, tamten
le'o hlídka, hlas
le'ole'o sledovat, hlídat
lepupilika republika
leta rozptýlený, natažený
leu zralý *Ex.*: kua leu le fa mago ~ mango je už zralé
liligi *n* průjem *Ex.*: E liligi a ia. ~ Má průjem. • *v* rozlít, nalévat
liliu obrátit se, vrátit se • stát se *něčím* *Ex.*: Liliu kose tagata malie. ~ Stát se dobrým člověkem. • změnit se *v něco* *Ex.*: Kua liliu aia o ika. ~ Proměnil se v rybu.
lima *num* 5 • paže, ruka • **lima sema** levák
limu řasy *mořské*
liufaki vrátit
livai močit
loa dlouhý, délká
lōfia záplava • zaplavit *Ex.*: Kua lofia le fenua. ~ Země je zaplavená.
logo slyšet, zpráva, novinka, oznámení • **logo malie** překvapení
logo'a bzučet *Ex.*: E logo'a a kapakau ole mumu. ~ Křídla vážky bzučí.
logoai navzdory, i když
logo'i slyšet, znít, cítit, pociťovat, zasažený *být něčím*
logologo oznámit, informovat, zpráva, novinka
logona *v* oznámený *být* • *adj* slavný • *v* známý *být* *Ex.*: E logona lona igoa. ~ Jeho jméno je známé.
loi lživý, lež, nepravý, lhát • **zapírat** *Ex.*: E loi a Kusito nase to'o e ia a le fafala. ~ Kusito zapírá, že by vzal ty peníze.
lo'imata slza
loka zámek *visací*
lokouui vdova
loku můj
lole bonbón
lolo olej
lolomi tlak
loloto hluboký
lolotoga zatímco
lomi masáž
lomimi mravenec
lona jeho
losalio růženec
loto duše, duch • střed, vnitřek, vůle, chtít • **loto veli** závist, závidět, závistivý
lotolotolu nerozhodný, zmatený

lotomakēke odvaha *Ex.*: E tonu keke lotomakēke kile tuku o le suluka. ~ Je třeba mít silnou vůli, aby člověk přestal kouřit. • odvážný, statečný
lotomamae smutný • **zasáhnout někoho** *Ex.*: E kau lotomamae ai i le logo kua ano a ia la. ~ Byl jsem velmi zasažen zprávou o jeho odchodu.
lotu náboženství
lou tvůj
lu dojmout
lua *num* 2 • **lua afe** *num* 2'000
lu'i trást
lulu sova, sýček • **trást** *Ex.*: E tonu ke lulu fakamalielie ale fa fagu i mua o lona selevisi. ~ Pořádně láhev protřepat před otevřením.
lūlū houpat se
lūlūa zvracet
lūlū'aga houpačka
luluku nést *na rukou*
lumaluma hanba, stydět se, hanebný
lupe holub

M

ma *préf. resultativní* *Ex.*: Kua mavae le vakalele. ~ Letadlo už vzletlo.
ma'ā švagr
mā'ā švagrová
ma'ama'a lehký
ma'anu koupat se *Ex.*: Ka ano au o ma'anu. ~ Jdu se koupat. • koupel, plavat *na vodě*
ma'ea provaz
mafa'a rozbít, rozbitý, roztržít
mafai schopný *Ex.*: E mafai lana soko atu. ~ Je schopen pokračovat. • také, možný
mafataua kýchat
mafimafi všemocný, vševládný, všemohoucí
mafoata rozbřesk, svítání
mafo'ata červánky, svítání
mafola rozlitý
mafu srdce
mafuike zemětřesení
mafuli točit
mafufufu tučný
magafa křižovatka
magiti jídlo, potraviny
mago mango • mangovník, promlčet
mai dej mi, podej mi
ma'ikao prst
ma'imoa postižený, mrzák
maio květen
maisi piliny
makalulu měkký, jemný
makepe běžet
makēke tvrdý, silný, urputný, úporný, pevný, zdatnost
mako tancovat • tanec *Ex.*: E mako latou mo la'akau. ~ Tancují tanec mako s holemi. • **mako mai!** tancujte, zatancujte mi!

makona najedený *být*, nabitý *puška*
mala'e veřejné prostranství, náměstí • **mala'e mutie** trávník
mala'ia katastrofa, neštěstí, nehoda
mālama světlý, jasný, zářivý, průhledný, světlo
malamanei svět, vesmír
malamea Aglaia psilopetala *na Wallisu známá jako lagakali, strom s vonnými květy*
malemo utopit se, topit
malesio březan
maletile mučedník
malie dařit se *Ex.*: E ke malie fai i leinei a aso? ~ Jak se ti dnes daří? • dobře, bravo, dobrý, líbit se • **malie kile** dobrý k *Ex.*: Ko le fa timo lena kua malie kile kai. ~ Ten meloun je dobrý k jídlu. • **malie oki** vynikající, skvělý
maligi rozlévat, prolévat *slzy*, přetékat, převrhnout *sklenici a pod.*
malimali usmívat se
malō sušit, suchý
mālō dobrý den, děkuji, dobře *řečeno, uděláno* • **mālō le alofa** děkuji *pěkně* • **mālō le kataki** dobré odpoledne, dobrý večer • **mālō le maui** dobrý den *dopoledne*
malolo zdraví *dobré*, prázdniny, dovolená
malu stín
malu'i bránit, ochraňovat
mama prsten, knoflík *na oblečení*
māma žvýkat
mamae bolest, bolet, neštěstí, utrpení, trpět, působit utrpení
mamafa těžký, váha
mama'i zapnout *knoflíky*
mama'o daleko, vzdálený
mamate zaniknout, zahynout
mana hrom
manatu vzpomínka, myšlenka, myslet *na něco, někoho*, vzpomínat
manava břicho
mānāva dýchání, dech
manava'alofa laskavost, soucitný, milosrdenství, štedrý, ušlechtilý
manava'i obávat se, strach *mit*, bát se
maninifi tenký, hubený
manioka maniok
manogi květina • vůně *Ex.*: sauga manogi ~ příjemná vůně
mānogi bavit se *hrát si*, hra, hrát si
manu zvíře • **manu liliki** hmyz
manu'ia na zdraví!, štěstí, šťastný • požehnání, posvěcený
manulele pták
manumanu vlajka
ma'oki pravý *opravdový*, jistý, pravda, opravdový
ma'oki'oki spravedlivý, svatý

mape mapa
mapono ucpaný, uzavřený, zavřít
masa prázdný *Ex.*: Kua masa ale fafagu. ~ Láhev je prázdná.
masaki nemoc, nemocný
māsaki teta *z otcovy strany*
masalo možná
masamasaki nemocný *často*, churavý
masani zvyk, obvykle
masiki pozvednout, zvednout
masina měsíc • Měsíc • **masina fo'ou** novoluní, Měsíc *nový* • **masina katoa** úplněk, Měsíc *plný*
mata tvář, postava, oko, vzhled • **mata gafua** pověst *dobrá*, jméno *dobré* • **mata tilo'ata** brýle
matafenua pobřeží, břeh
mataga pomník, monument
matagi vítr
mata'i tosi dopis
matakakai špičatý, ostrý, nabroušený
matala pochopitelný, chápat
mātāla kvést
matalalasi tučný *písmo Ex.*: faitosi matalalasi ~ tučné písmo
matapā brána, dveře, vchod
matapa tilo'ata okno
matapule cizinec
matapuna studna, pramen *vody*
mātātai pobřeží *mořské*, břeh
matau háček
mata'u rybařit
mate vypnutý, mrtvý, umřít
mate'i vypnout *Ex.*: Mate'i atu le pepeka. ~ Vypni ten ventilátor. • zabít *někoho*
matemate náramek
mati sirka, zápalka
matininia nehet
mativa chudý, chudák
matotolu silný *tlustý Ex.*: E matotolu veli le kie na to'o mai e koe. ~ To manu, které jsi koupil, je příliš hrubé.
matou naši, náš, my
matu'a rodiče, starý *člověk*
ma'ua dluh *Ex.*: Ko lona ma'ua kai e kaulelau afe. ~ Jeho dluh za potraviny se zvedl na 100 000 XPF. • útok, mít *pouze ve smyslu vlastnit*, zvítězit, nutnost, vlastnit, najít
ma'ūga hora, kopec
ma'uiga výjimečný, užitečný
ma'uke hodně *Ex.*: E mauke a puaka a loku tamana. ~ Můj otec má hodně prasat. • několik, mnoho • **ma'uke veli** naložený *být Ex.*: E mauke veli a koutou ne'a e ave, e tonu ke tuku ni'iki. ~ Máte toho příliš moc, je třeba některé věci tady nechat.
ma'uli bytí, život, živý, žít
maumau'i poničit, zlomit, zničit
ma'umu kuchyně *místo pro tradiční kuchyni na Futuně*

ma'upo půlnoc
mava'a otevření *Ex.*: E tatali a fenua kile mava'a ole koloa. ~ Lidé čekají, až bude obchod otevřený. • otevřít
mavae vzlétnout, odejít, rozejít se
mavete rozebraný, rozvázaný, rozptýlit se *vzdálit se*, rozdělený, rozejít se *pár*
mavetevete rozvázaný
maveu rozčesat, nepořádek, chlívěk *expr. špinavé místo* • rozplést *vlasý Ex.*: Kua maveu loku lau'ulu ile matagi. ~ Vlasý mi rozfoukal vítr.
maveuveu nepořádek *udělat*
me'a čistý
mei *part. značící původ Ex.*: E au aia mei Futuna. ~ Je z Futuny. • *n* chlebovník *jeho plod* • *adv od Ex.*: Na makape aia mei Tavai ki Leava. ~ Běžel z Tavai až do Leava. • **mei leinei** odtud • **mei tai** od moře
mei'fea' odkud?
mele kaz *na věci*
meli pošta
meme babička
meo nespokojený *být*, stěžovat si
migi *n* křeč *Ex.*: E migi lona va'e. ~ Má v noze křeče. • *adj* kudrnatý *Ex.*: E migi a le lau'ulu o loku taina lasi. ~ Má starší sestra má kudrnaté vlasy.
milakulo zázrak
mili masírovat
mimi močit
minuta minuta
misa mše svatá
mo a *Ex.*: Ko Malia mo Petelo. ~ To je Malia a Petelo. • *s*
moa kuře • kuřecí maso • **moa tagata** kohout
mo'a? proč?
moana oceán, hlubina *oceánu*
moe lehnout si, odpočinout si, spánek • ospalý *být Ex.*: Kua kau fia moe. ~ Chce se mi spát. • spát *Ex.*: Ka ano au o moe. ~ Jdu spát. • **moe fakatalitali'aga** spát na zádech
moe'aga lůžko, rohož *na spaní*, místo na spaní, postel
moeaki sobota • **moeaki o le aso tapu** předvečer *večer ze soboty na neděli*
moemiti sen, zdát se *sen*, noční můra
mogamoga plesnivý *Ex.*: ga pane mogamoga ~ plesnivý chleba
moito'a! dobře uděláno!
moka až po *Ex.*: Koi kau natu moka oki laku ga'oi. ~ Přijdu jakmile skončím svou práci.
mokā když *Ex.*: E fifiti le puavolo moka lasi lona tu ki se ne'akai. ~ Pepř pálí, když ho dáme do jídla příliš mnoho.
mokia čerstvý, chladný
mokomoko chladný
mokopuna dítě

moli pomeranč
moliga dar, dárek
moni cucat
momo'i kousek *malý*, drobek, rozdrtit • **momo'i pane** strouhanka, drobek *chleba*
momoko zima, chlad
momole hladký, uhlazený, zdvořilý
momoli poslat *Ex.*: Na momoli e Sosefo ale pake o lona tinana mo fakapotapu. ~ Sosefo poslal své matce k Vánocům balíček.
monitē pondělí
mono ucpat *Ex.*: E mono eia a pu ole fale. ~ Opravuje praskliny na domě.
moso uvařený • vařit
mosokoi Canaga odorata *na Wallisu nazývané mohokoi, strom s vonnými květy*
motokā automobil
motopai motorka, skútr
motou my *Ex.*: E tou folau i apogipogi. ~ Odcestujeme zítra.
motu ostrov *obvykle malé korálové ostrůvky obklopující hlavní ostrov*
mouku pole • **mouku ufi** pole *ignamové*
mua nejdříve *Ex.*: E tonu mua keke kai tio ke ano o manogi. ~ Než si půjdeš hrát, nejdříve musíš pojist.
mu'a prvorozený, vepředu, před, předcházet
mugalafu popel
mugalō voňatka citronová (*Cymbopogon citratus*), citronela (*Cymbopogon citratus*) *tráva sloužící k výrobě čaje s příchutí citrónu*
mui *part. značící hejno ryb nebo skupinu malých zvířat žijících spolu* • **mui ika** hejno *ryb* • **mui lupe** hejno *holubů* • **mui peka** hejno *kaloňů*
muli mladý, malý • zadek, pozadí
muli'i následovat
muluki tlačit
musika hudba, muzika
musuola kapesník
mutate hořčice
mutie rostlina, trávník
mutu'i ne'a oblečení
mutu'i ne'a prádlo *obecně*

N

nā tumáš, podívej *při ukazování na něco*
nae neboť, protože
nafea kdy? *v minulosti*
nailanei před chvílí *v minulosti*
nānafi včera
nāpō večer *minulý*
ne'a věc • dar *Ex.*: I aso tapu fuli, e aga le fenua o soli se ne'a alofa ma patele. ~ Každou neděli lidé dávají knězi své dary. • **ne'a alofa** dárek • **ne'a e fūfū** tajemství • **ne'a faipa'aki** fotoaparát • **ne'a**

fakapiki pepa lepidlo • **ne'a kai** jídlo, potraviny • **ne'a kona** jed • **ne'a malie** zákusek, dezert
ni člen neurčitý v mn. č.
nifo zub
niu kokos, kokosový ořech • **niu matu'u** kokos *suchý, většinou slouží jako potrava pro prasata*
nofo bydlet, pobývat, žít *někde* • usadit se *někde* *Ex.*: E nofo fua a ia i tafo o matou la. ~ Usadil se hned vedle nás. • **nofo tokotasi** samota, být sám
nofo'aga místo kde se bydlí, bydliště
nofofakamalie milý být, hodný být
nofola na shledanou *říká se těm, kteří zůstávají*
noletu sever
nono schovat se
nono'a spojit, spoj, svázat
novepeli listopad
nuanua duha
nusipepa deník, noviny

O

o *part. značící důsledek akce* *Ex.*: Na tu'ususumu le toe i le fatu o siga. ~ Dítě zakoplo o kámen a upadlo. • **aby** *Ex.*: E kau 'ala'ala o usuusu ki vusiga. ~ Vstávám brzy ráno, abych šel pracovat na pole taro. • **o fai pe** jako, podle *někoho*
'o kaku až do *místně*
o talu mei od
'ofa rozdělat, rozebrat
ofaga hnízdo
ofi ki poblíž, blízko
ofiofi vedle, blízko
oifaoa o jeje
oketopeli říjen
oki skončit, konec, cíl *konec něčeho*
'oki skončený, dokončený • velmi *Ex.*: E fulumalie 'oki a ia. ~ Je velmi krásná.
oku mé *Ex.*: Ko oku sataka. ~ To jsou mé boty.
ola hodina
'oloto řád *církevní* • zahrada
'one pásek
ono *num 6*
'o'ono prozkoumat, navštívit
'ope plavat *Ex.*: E 'ope ale fa fagu i le tai. ~ V moři plave láhev.
osi kůň
'oso vrhnout se *na něco, někoho*
'osofi udeřit *někoho*, vrhnout se *na někoho, něco*
'ota jíst *syrové jídlo*
ovi ovce • **ovi fafine** koza • **ovi tagata** kozel

P

pā talíř, jídlo
pa'a neplodná *Ex.*: fafine pa'a ~ neplodná žena
pa'aga bohatý *člověk* *Ex.*: ko le tagata pa'aga lena ~ je to bohatý člověk • peníze

pa'aki obraz, fotografie • **pa'aki mo suvenia** fotografie na památku
pa'atai sůl
pa'atai'i solit
pagani pohan, nevěřící
pai sláma
pā'i facka *dát někomu*, nafackovat
paipa dýmka
paka krab
pake balíček
pāketu balík, krabice
paku připálený *Ex.*: Kose ne'a kua paku. ~ Něco se připálilo. • upečený *velmi*
pala zkažený, shnilý, hnit
palalau jazyk, mluvit, řeč • **palalau le'o iki'iki** mluvit *potichu*
palalaua konverzace, povídání
palapalau mluvit, povídat si
pale pozvednout, stoupat
palepale postupovat
Palesi Paříž
palokia farnost
pane chleba
pāpa deska
papalagi bílý *člověk*, Evropan
papatu brutální *Ex.*: E papatu a ia. ~ Je surový.
papitema křest
pase ile zajít *za někým* *Ex.*: E tonu ke pase a koe ile tōketā. ~ Je třeba nejdříve zajít k lékaři.
pase mua zajít *za někým*
pasi a lima tleskat rukama
Pasikate Velikonoce
pāsikete zavazadlo
pasio umučení Krista, utrpení *Kristovo*
pasipasi tleskat
patele kněz, otec *kněz*
pati říct *Ex.*: Na pati koe kolea? ~ Co jsi to řekl?
patigata'a neposlušný
pato kačer • **pato fafine** kachna
patu zprohýbat, střecha
pātū fackovat, udeřit *někoho*
patuga uzel
pe jako, nebo, pokud, jestli • **pe nei** pro ně
pe'esi hodit *Ex.*: pe'esi kile kele ~ hodit na zem
peka kaloň
pekā zatímco *když* *Ex.*: E logo'a le puaka peka kai manioka. ~ Prase dělá hluk, když žere maniok.
pekapeka ventilátor • vlašťovka
pela bláto
pele zvon, rozmazlený, oblíbený
pělē karty *herní*
pelepitelo kněz
pelu zamotat, skládat *oblečení a pod.*, zauzlovat
peluki skládat *Ex.*: e peluki e au le ga kie ~ manu je složené
pena malovat, malba
peni tužka, péro *na psaní*, propiska
Penikosite Soslání Ducha Svatého

penisini benzín
pepa papír • **pepa folau** lístek *na vlak, letadlo apod.* • **pepa kapine** papír *toaletní*
pepe dědeček • dítě • motýl
pesalemo žalm
peti tlustý, tuk
pī vos
piau pěna
piele pivo
piki přibitý, zablokovaný • zachycený *Ex.*: Na piki a ia ki le la'akau na fa'i atu kua ave e le matagi. ~ Zachytil se o strom, aby jej neodvál vítr.
pikinini pistole
pikoga zatáčka
piko'i zkroutit, ohnout
pila polštář
pili ještěrka
pilisoni vězení
Pilitania Angličan, Anglie
pine špendlík • **pine taufu** kleště
pipi býk, kráva
plasetike plastik, taška *plastová*
polisi policie
polofeta prorok
polosi kartáč • kartáčovat *Ex.*: Ano o polosi a le fo. ~ Jdi vyprat (vykartáčovat) prádlo.
pomo jablko
po'o vyboulit, promáčknout
popo poškozený, zchátralý
popoko důlek, díra, příkop
Potapu Vánoce
poto schopný, zručný, inteligentní, chytrý, moudrost *potu část něčeho, kus něčeho* • **potu**
puaka kus *vepřového*
potumuli západ
pou kůl • sloup *Ex.*: pou fale ~ sloup v tradičních chýších
po'uli noc, temnota
pu díra
pua plumerie *strom s vonnými květy* • **pua fefelo** plumerie *žlutá* • **pua kula** plumerie *červená* • **pua tea** plumerie *bílá*
puaka prase
pu'aki vyslovit
puani tečka *ve větě*
puavolo paprika
puavolo'i opepřit
pu'i prorazit, probodnout
puipui chránit
pulapula semeno, setba
pule starší • vedoucí, přikázání, mistr, království • **pule faiako** učitel • **pule kolo** starší *představený vesnice*
puleaga království • vláda, národ
pule'i vládnout, kralovat
pulekatolio očištěc
puli chybět *Ex.*: E puli le ne'a i leinei. ~ Něco tady chybí. • nepřítomný, zmizelý *být*, ztracený *být* • ztratit *Ex.*: Kua puli laku kala ~ Ztratil jsem své klíče.
puloga klobouk

puna lžíce • zachránit *se* *Ex.*: kua puna a ia ~ zachránil se
punama'uli překvapení, překvapit
pusa krabice, bedna • **pusa mate** rakev
pusagia zadusit *někoho*, uškrtit
pūsi kočka
putete brambory
putu smutek *po něčí smrti*

S

sa vejce *slepičí*
sae poškodit, rozbít, roztrhat
sae'i roztrhat *úplně*
sa'ele v jít, procházet se
sagata svatá *žena*
sagato svatý *muž*
sagatualio svatyně, chrám
sa'i připojit, spojení, spojit, svázat
saka vařit *ve vodě*
sakilifisio oběť
sakinake *part. zn. vztah s třetí osobou nebo vzdáleným místem* *Ex.*: E kau sakinake ia e manatu mai ase tasi mei mama'o kia teau. ~ Mám dojem, že na mě někdo myslí.
sako přímý
sala chyba, kaz, nepravý, omyl
sali téct • **sali toto** krvácet
sanualio leden
sao v zachránit, spasit
saofaki bránit, ochraňovat
saosaoa nedotčený, zdravý
sapio zručný, šampion
sasa bít *někoho* *pěstí*, udeřit
sasau růžová
sataka bota, podrážka • **sataka vagavaga** sandále
sau král, výsost *královská*
sa'u odebrat, sebrat, rozdělit • vytrhnout *Ex.*: Na aga le tagata kai'a o sa'u le kete a le fafine i le ala. ~ Zloděj na cestě vytrhl ženě tašku.
sauga vůně • **sauga manogi** vonět • **sauga veli** páchnout, zapáchat
sauga'i cítit *vůni*, čichat
saute jih
savale slina
sē květina
se tasi někdo
sega papoušek • zelená • **sega fakapo'uli** zelená *tmavá* • **sega usi** zelená *do modra*
seke klouzat
sekelipa zákoník *ze Starého zákona*
sekeseke kluzký
sekolā škola
sekonita sekunda
sēkulō století
sele nůž, břitva, ostří
seleta meč
selevisi sloužit
selo nebesa, nebe *v náboženství*
selu česat, hřeben
selu'i česat se
sema levý

senipa přepážka
sepetepeli září
Sesu Kilisito Ježíš Kristus
sesunio půst, postit se
seu zametat, hřabat *listí a pod.*
seupenu smeták, koště
sikā doutník
sikaleti cigareta
siki *v* zvednout • *n* zvýšení *ceny a pod.*
siku fronta *na něco*
sila obálka
siliva střebro
sinā bílá
sipa zahrnout
sipela opakování
sitapa známka *poštovní*
sitapa'i oznámkovat *obálku*
sitima loď *především na páru, loď nákladní*
sivi úkol, zkouška
soa ne'a pár *Ex.:* soa taka ~ pár bot
soasoaki přiblížit *něco*
sofea řídit *auto a pod.*
sogi obejmout
soka praštit se, bouchnout *do něčeho*
sola utéct, uprchnout
soli dát • **soli fakatemi** půjčit, zapůjčit
soliā voják
solo utřít
solo'i vymazat • **zbořit** *Ex.:* Kua solo'i e latou a fale 'afea. ~ Zbořili staré domy.
solomuli vrátit se, couvnout
somo klíčit, růst *rostlina*
sopo skákat
sosa neklid, pochybnosti *mit*
sōsā omáčka
sosa'a neklidný, strastiplný, obtížný
sōsō jasný *obloha*
sota prádlo *na praní*
sota'i práť prádlo
su pokleknutí
sua píseň, zpěv, zpívat
su'a šťáva, tekutina, příliv *vzestup vody* • **su'a piele** pivo • **su'a pipi** mléko
suafa jméno
sufe hledat *Ex.:* E sufe e ia lana kaupepa i loto o lana kete. ~ Hledá svůj sešit v brašně.
sufegi odhalit, otevřít
sugesuge šváb
sui vyměnit
suka cukr • diabetes, cukrovka
suka'i cukrovat
suki injekce, injekční stříkačka
suki'i bodnutý *být*, bodnout, píchnout, probodnout
sulio červenec
suluka kouřit *tabák*
sulunale noviny
sunio červen
supa polévka
susu vlhký, namočený, mokrý, namočit
Sutea Judsko

T
tā bít *někoho*, udeřit, psát *na stroji n. počítači*, tetovat • **tā le pele** zvonit *na zvon*
ta'aki vytrhnout *ze země*, sklídit, sklizeň
ta'ata'a krev
tae sesbírat
ta'e exkrement, fekálie
ta'eku prdět, pouštět větry
tafa sekát • *vedle Ex.:* E nofo fua a ia i tafa o Tamiano mo Solonefa. ~ Bydlí hned vedle Tamiana a Solonefy.
tafatafa ole ala okraj *cesty*
tafea odnesený *proudem*
tāfito základ, především, hlavní, hlavně
tāfito'i kořen • **tāfito'i nifo** kořen *zubu*
tafoki obrátit se
taga kapsa, nosit *dítě - být těhotná*, taška
tagata člověk, muž • **tagata agasala** hříšník • **tagata ave logo** vyslanec, zpravodaj • **tagata fai feua** námořník, rybář • **tagata fai folau** námořník, mořeplavec, navigátor, lodivod • **tagata faifaito'o** lékař, ošetřovatel *v nemocnici* • **tagata fakasausau** služebník • **tagata fakasoko masau** mluvčí • **tagata fakasoko pati** překladatel • **tagata ga'oi** dělník, pracovník • **tagata mativa** vagabund, bezdomovec • **tagata tamate vela** hasič, požárník • **tagata uku** potápěč
tagi nárek, pláč, plakat
tai moře • **tai loloto** příliv • **tai mamasa** odliv
taiatea voda *mořská*
taina bratr, sestra
ta'ine dcera
taka bota
takafi rozdrtit, pošlapat, rozšlápnout
takai zabalit, zamotat *do látky a pod.*
taka'i about se
takele dno • **takele mose vaka** dno *lodi*
takele'i tai hlubina, oceán *otevřený*
taki řídit *auto*, vést, nést
tala rozebrat, rozpojit, osten • trn
tala'i rozebrat, rozplést • *rozvázat Ex.:* I lana ulu ki le fale pilisoni, na aga le tagata le'o o tala'i ona lima. ~ Když vešel do vězení, strážný mu rozvázal ruce.
talapipi otvírák *na konzervy*
talatala trnitý, bodavý, pichlavý
talatuku poslední vůle *Ex.:* Mose kilisiteano kua teuteu lona mate. ~ Poslední vůle někoho,

kdo nás brzy opustí. • tradice, historie *něčeho*
tali přijmout, vyslyšet, obdržet
talie kvůli • *protože Ex.:* E tonu ke kau moe tautonu talie e kau ga'oi i apogipogi. ~ Musím jít brzy spát, protože zítra pracuji. • **talie na iai** kvůli
taliga ucho
talitali čekat
talo taro (*Colocasia esculents*) • **talo samoa taro** (*Colocasia esculents*) *ze Samoa*
talū od *doby* • **talū mai** od *doby*
tama chlapec, syn *ve vztahu k matce* • **tama ako** student, školák • **tama aliki** urozený
tamaliki děti *plur.*
tamana otec • **Tamana tapu** bůh *někdo výjimečný* • **tamana vavae toe** kojeneček *syn. adoptivní dítě*
tamate bít *někoho Ex.:* Na aga latou o tamate a ia. ~ Ubili ho k smrti. • udeřit, zmlátit, zabít *někoho* • **tamate ale uila** vypnout *světlo*
tanaki sklídit, shromáždit, sjednotit
tane cisterna, pumpa, kohoutek *na vodu*, trubka, hadice
tano'a nádoba na kavu *znak krále*
tanu pohřeb, pohřbít • **zakopat** *do země*
tanuma hrob, hrobka, pohřebiště • **hřbitov**
tao kopí
ta'o péct *v umu*
ta'ofi zastavit, zabrzdit, zpomalit, zabránit *něčemu*
taofi držet
ta'omi rozdrtit
tapa okraj, konec *okraj*, místo *malé*
tapaka tabák
Tapenakulo svatostánek
tapono *n* poklička • *v* zmlknout
tapu zakázaný, posvátný
tapuaki posvětit, požehnat
tapuakina požehnaní, požehnaný
tapu'i zakázat
taputapu posvátný
tasi *num 1* • jeden • **tasi ake** jiný, druhý *nějaký jiný*
tasini konzerva, plechovka
tasitasiga čas od času, občas • výjimečný, málo častý
Tasitolu Tapu Svatá Trojice
tatafi oprášit
tātatau tetování
tatau připomínat *něco n. někoho Ex.:* E tatau lena matafenua pe loku motu. ~ Tahle krajina mi připomíná můj ostrov. • stejný *naprosto*
taū pověšený *být Ex.:* E tau le pa'aki i le pa'a i le salo. ~ Fotografie je pověšená na zdi obývacího pokoje. • přistát *s lodí*, přirazit *ke břehu*, přijet, bitva, bojovat *v armádě*, česat *ovoce*, válka, nosit *oblečení*, zavěsit •

udeřit *Ex.:* Na tau le fitipolo ki lona fatafata. ~ Balón jej udeřil do hrudi. • **tau aluga** vyvýšenina, výšiny, výška • **tau ki ai!** dobře uděláno!, bravo! • **tau masaki** rýma
tau'aga háček *na zdi*, věšák
tau'aluga nahoře, vysoký
tauga'o'i neklidný
taui msta, mstít se, pomstít se
taula kotva • **taula atua** bůh
taulaga kotviště • **taulaga vaka** přístav
taulalo nízký
taulua dvojitý
taumata brýle
taumatu'a pár
taupau uchovat, hlídat, pečovat *o někoho n. něco*
taupo'ou sestra *řádová*, panna
taupulupu kabát, bunda
tausala příliš pozdě • zpoždění, zdržovat
tausi hlídat, opatrovat
tautau viset, pověsit
tautea potrestat, trestat
tauvele urážka
tauvele'i zranit, vynadat *někomu*
tavili patrona, kartuše
tea bílá
tega pecka, jádro • stehno
tegea vrazit *do někoho*, urazit *někoho*
tege'i převrátit
tegetege bušit *na dveře*
te'ite'iki téměř, skoro, dotknout se *něčeho* • zavadit *o co Ex.:* Na te'ite'iki a ia i le motokā. ~ Zavadilo o něj auto.
teka kolo
teke'i zakázat, nedovolit, odstrčit
tekelili třást se, chvět se
teki položit
tele břitva • **holit Ex.:** tele lona kaukava ~ oholit si vousy • *sekat Ex.:* E tele e Sosefo ale mutie ki lana masini. ~ Sosefo seká trávník svou sekačkou.
telefoni zavolat *někoho*, telefon
telefua nahý
televio televize
temi doba, trvání, epocha, moment, čas
temonio démon, d'ábel
tesepeli prosinec
tete třást se
teuteu obléct se *Ex.:* E teuteu aia talie ka ano o misa. ~ Obléká se, protože půjde na mši. • připravit, uspořádat, ozdobit
tī citronela (*Cymbopogon citratus*) • čaj • hodit, vrhnout *něco*, tedy • následně
tia pak • tedy
tia! tak tedy!
tiafo'i první ministr krále *v Alo*
ti'aki opustit *Ex.:* Na ti'aki e au le vaka. ~ Opustil jsem loď. • opuštěný, nechat, odmítnout
tiale gardénie (*Gardenia sp.*), tiaré (*Gardenia sp.*)

tili síť *na ryby*
tilo'ata sklo, zrcadlo
tilou! promiň!, omlouvám se!
timo meloun
tina'e těhotná
tinana matka
tinatina matka
tini konzerva, plechovka, řetěz •
tini pipi konzerva *telecího masa*
tini'i připoutat *řetězy*
tino hmota • tělo, maso • **tino lasi** obézní, tlustý *člověk* • **tino mafufatuta** silný *tělnatý*
tio dívat se, vidět
tio'i sledovat, pozorovat, dívat se
tiotio podvádět
tipolo citrón
tipoti konvice *na vodu, čaj*
tisipulo uředník
tō sadit *rostliny*, rozsévat, sít *semena*
toa železné dřevo
to'a válečník *významný*
toafa pustina, poušť
toe batole • dítě *Ex.*: Ko lona ga toe. ~ To je jeho dítě. • opět, navíc, ještě, zbytek • zbývat *Ex.*: Koi toe lau kasukutu la. ~ Ještě zbývá tvá svačina. • znovu *Ex.*: E toe au aia i leia ale vasa'a. ~ Přijde zase příští týden. • **toe 'au** vrátit se • **toe fafine** vnučka
to'e kaiga zbytky *jídla*
toe lasi syn *prvorozený Ex.*: Ko le toe lasi o lena taumatu'a. ~ To je prvorozený syn této rodiny.
toe tagata vnuk
toe tu'u zvednout, pozdvihnout
toe tu'uake oživit
toe vavae dítě *adoptivní*
toega kai jídlo *velké, slavnostní*
to'eto'e krátký, zakrslý, trpasličí
tofi rozdělit, podělit se • **tofi fakalikiliki** sekat *na kousky*
tofiga dědictví
Toga Tonga
togi n řezba • v vyrýt
togū brblat, reptat
to'i kapka
toka pokojný, klidný
toka'api dav *lidí*, množství *lidí*, zástup *skupina lidí*
tokaga zaměstnat, hlídat, obsadit
tokalaga hřbitov *zast.*
tokamalie krásný *den, počasí*, klidný, mírný • **tokamalie kile** připraven k
tōketā doktor, lékař • **tōketā faito'o nifo** zubař • **tōketā nifo** zubař
toki sekera
toko klacek, hůl
tokofia? kolik? *Ex.*: E tokofia latou? ~ Kolik jich je?
tokoi pomoci, pomoc, rádce, záchrana
tokenaki příprava
tokotasi sám • **tokotasi fai** sám, jediný

tōlili kolo *jízdní*, bicykl
tolo cukrová třtina
tolu *num* 3
tomato rajče
tonu dobře *řečeno, uděláno*, pravý, přesný, přesně, správný, právo • pravda *mit Ex.*: E tonu a koe. ~ Máš pravdu.
to'o odebrat, nosit *jméno*, vzít, popadnout, držet • zadržet *někoho Ex.*: Na to'o Petelo ele polisi. ~ Petelo byl zadržen policií. • **to'o faka'makēke** vzít *si silou*
to'oto'oga oslava, slavnost
topa mýdlo • **topa kaloni** mýdlo *parfémované*
topa'i mydlit, namydlit
topu dřez *Ex.*: E kau lomi laku fo ki le topu. ~ Máchám své prádlo v lavoru.
tosi n oběžník, dopis, kniha, zpráva, psaní • *adj* psaný • v psát
toso táhnout, tahat *za sebou*
toso'i zatáhnout *silně*
toto krev
totogi koupit, platba, platit, cena, mzda, hodnota • **totogi malie** levný • **totogi veli** drahý *cenou*
totolo plazit se, plížit se
tou my
tu'a potrestat
tu'ā záda
tu'ākau měličina *místa zarostlá korálky kde ženy tradičně rybaří a sbírají mušle* • přílivová oblast
tu'anía soužený, trápený
tu'atu'ani pokračovat, opakovat
tua'uma rameno
tufa rozdělit *Ex.*: tufa ni ne'a kai ~ rozdělit si jídlo
tufu pramen *vody*
tui jehla, věřit, položit, nosit *šaty* • víra • **tui le kaso** dát si na krk náhrdelník • **tui solo** doporučit
tuitui šití, pletení *oblečení*
tuka sud, bečka
tuku opustit, nechat • položit *Ex.*: tuku kile keke ~ položit na zem • přestat *něco dělat Ex.*: Ke tuku e koe le toso o loku fulu'i ulu nae mamae. ~ Přestaň mě tahat za vlasy, bolí to. • **tuku ki lalo** snížit, dát dolů • **tuku la!** dost!, přestaň!
tule zvonice, věž
tule'i tlačit
tuli bekasína • hluchý • koleno
tulina kukuřice
tumutumu vrcholek, roh *nějaké věci*
tuna úhoř
tunu péct, grilovat
tupa krab • **tupa keke** krab *suchozemský*
tupenu pokrývka, ubrousek • **tupenu ma'anu** ručník
tupu zvětšovat se, a, růst, pučet, rodit se

tupu'aga původ, důvod, příčina
tupulaga chlapec *krásný a mladý*
Ex.: E tupulaga a ia. ~ Je to hezký chlapec. • muž *mladý*
tupuna fafine babička
tupuna tagata dědeček
tusi ukázat
tutu zapálit, hořet, podpálit
tutu'u pila
tu'u postavit se, stát *na nohou* • zvednout se *Ex.*: Tu'u la ki aluga. ~ Zvedni se. • **tu'u masina** noc *měsíčná*
tu'uake zmrtvýchvstání
tu'uga šálek • **tu'uga one** pláž
tu'uga'ane bratr, sestra
tu'ulaga faka'aliki titul starších *na Futuně 11 titulů starších tvořících radu krále - Kaifaka'ulu, Manafa, Sa'agogo, Sa'akafu, Sa'atula, Safeisau, Safeitoga, Tiafo'i, Tu'i Sa'avaka, Tu'i Asoa, Vakalasi*
tu'ulaga ma'uiga místo *čestné*
tu'umau často
tu'uma'u stále • vždycky *Ex.*: E tausala tu'umau fai aia. ~ Ten má vždycky zpoždění.
tu'utamaki neštěstí, nehoda
tu'uti řezat, sekat, krájet • **tu'uti le palalau** skočit do řeči *Ex.*: lle fonu i nanafi na aga a Mateo o tu'uti le palalau a Mikaele. ~ Včera na poradě Mateo skočil do řeči Mikaelovi.
tu'utinana strýc
tu'utuli na kolenou, pokleknout

U

'ua krk, pršet • přehánka, déšť
ūa příliš *Ex.*: E ūa peti a ia. ~ Je příliš tlustý.
uafu přístav, nábreží
uaina mokrý *od deště*
uasiki whisky
uati hodinky
uesite západ *světová strana*
'ufi ignam (*Dioscorea alata*)
ūfi zakrytý
'uga krab poustevník, slimák
uiga důvod, příčina, smysl *něčeho*
uila blesk, elektřina, světlo, reflektor *světlo*
ukamea ocel, železo
uku potápět se
ula'ula langusta
uli černá
ulu vstoupit, proniknout
'ulu hlava • **'ulu poko** lebka
ulu'aga vstup
'uluaki nejdříve, první • prvorozený *Ex.*: Ko le uluaki leia o le tasi famili. ~ Támhleten, to je prvorozený rodiny.
ulufaki modlit se
ulufi proniknout *násilím Ex.*: Na ulufi e latou ale koloa. ~ Vloupali se do obchodu. • vstoupit
ulumaki navléct si, obléct si
uluso ježovka
uluulu útes

umaga taro (*Colocasia esculents*) *sušený*
umoti přiskřípnout • zazátkovat *Ex.*: Na umoti e Tominiko a lona fagu lolo. ~ Tominiko zazátkoval láhev s olejem.
'umu zemní pec
'unu houba *Ex.*: E solo e ia le laupapa kile ga unu. ~ Umývá stůl houbou.
unukele červ
usi modrá
usu ráno, svítání
uta zavazadla
utu návrší, kopec
'utu skála
u'ufi zakryt
u'uti kousnutý, bodnutý *hmyzem a pod.*
u'utu naplnit
Ūvea Wallis
uviki sele, podsvinče • **uviki moa** kuře

V

vae rozdělit, rozdělení, podělit se
va'e noha, chodidlo • tlapa • **va'e ala** okraj *cesty*
vaea část, porce
vaelua půl, rozdělit *pozemek a pod.*
vavae rozdělit
vai voda • **vai mafana** odvar, čaj *bylinkový* • **vai me'a** voda • **vai tafe** řeka • **vai tapu** voda *svěcená*
vaka loď, piroga, kanoe • **vaka faifolau** závětví *pro lodě*, přístav
vakalele letadlo, let • **vakalele afu** letadlo *proudové*
vakautulolo tanker
vakavaka část, strana
vaku'i seknout *drápem*, podrápat, poškrábat
vali máslo
valu *num* 8
vao rostliny, les, džungle • **vao matu'a** džungle *primární*, prales
vaoa zarostlý *rostlinami*
vasa vzdálenost, prostor
vasa'a týden
vasu'a ústřice, zéva
vavae kapok, bavlna • odloučit *dítě od rodičů*
vava'e šortky, kraťasy • **vava'e loloa** kalhoty • **vava'e loto** slipy, trenýrky
vave brzy • rychle *Ex.*: E vave 'oki lau fo. ~ To jsi vypral rychle. • téměř *Ex.*: Kua vave fai le oki o lana gaoi. ~ Už skoro dokončil svou práci. • **vave e manavā** rychle
veka v pískat • n píšťalka • n *veka (Rallus pectoralis) pták*
vela horečka
vela'ia horko *Ex.*: E kau vela'ia. ~ Je mi horko.
veli zlo, špatný, zlý
velo bojovat
velosaga vojsko, armáda, bitva

vesi'a nenávist, zloba,
nenávidět, pohrdat, pohrdání
vesili tázat se
vesili'i ptát se, doptávat se
neodbytně
vesīpa skútr *z rozšířené italské značky*
skútrů
vesivesili informovat se, ptát se
vete rozdělat *Ex.:* Na vete e au
loku la'ulu. ~ Rozpletla jsem si
vlasy.
veteki rozbít, rozbitý
vevela horký *velmi*, horko, žhavý
vevete zpovídat se *Ex.:* vevete
ona agasala ~ vyzpovídat se ze
svých hříchů
vikiga krásný *zpěv, píseň*
vikitima obět'
vikiviki oslavovat
vilu spadnout, vrávorat
vinika ocet
vino víno
visi čistit *zeleninu* *Ex.:* E visi eau a
fa putete. ~ Škrábu
brambory. • sekati, okrájet
slupku, ořezat
vite vinice, vinná réva
vitesi rychlost
vosa syn • **vosa ulu'aki** syn
prvorozený
vūsiga pole *Ex.:* E ano loku
tamana i aso fuli o tio'i lana
vūsiga. ~ Můj otec chodí každé
ráno na pole. • pole *před. taro*
vusu bitka, potyčka, bít se

Tematický slovník

Gramatika a jazyk

já jsem ko au
jejich latou
my dva jsme ko māua *duál excl., on a já* • ko tāua *duál incl., ty a já*
my jsme ko mātou *excl., my všichni bez tebe, tj. osoby na kterou se obrací mluvčí* • ko tātou *incl. my všichni*
on je ko ia
ona je ko ia
oni latou • **oni jsou** ko lātou • ko lāua *duál, oni dva*
ony latou • **ony jsou** ko lātou • ko lāua *duál, ony dvě*
to je on ko ia
to je ona ko ia
to jsem já ko au
to jsi ty ko koe
to jsme my ko mātou
to jsou oni ko lātou
to jsou ony ko lātou
to jste vy ko koutou
ty jsi ko koe
vy jste ko koulua *duál, vy dva* • ko koutou *vy všichni*

Čas

až po moka *Ex.*: Přijdu jakmile skončím svou práci. ~ Koi kau natu moka oki laku ga'oi.
brzy ise tasi a temi • vave
čas temi • **čas od času** tasitasiga
často tu'umau
červánky mafo'ata
den 'aso • aso ole vasa'a *týdne*
dlouho fualoa
dnes ailanei • 'ile aso nei
doba temi
dovolená 'aso malolo
epocha fetu'u • temi
hodina ola
chvíle lakaga
jednoho dne ile tasi aso v *budoucnu*
kalendář kaletalio
kdy? 'afea? *pro bud. č.* • nafea v *minulosti*
když mokā *Ex.*: Pepř páli, když ho dáme do jídla příliš mnoho. ~ E fifiti le puavolo moka lasi lona tu ki se ne'akai.
měsíc masina
měsíční fakamasina *frekvence a pod.*
minuta minuta
moment lakaga • temi
náhle fakafokifa • fokifa
následně ti
někdy ile tasi aso v *budoucnu*
noc āpō *následující* • po'uli
nyní 'i le temi leinei
občas tasitasiga
pak tia
později ki muli
pozití aso oki o apogipogi
prázdniny 'aso malolo
před chvílí nailanei v *minulosti*

předevčírem aso i mua atu o nanafi
příliš pozdě tausala
půlnoc ma'upo
ráno usu
rok fetu'u
rozbrěsk mafoata
sekunda sekonita
století sēkulō
svítání mafoata • mafo'ata • usu
temnota po'uli
trvání temi
včera nānafi
večer afiafi • 'apo • nāpō *minulý*
volno 'aso malolo
vždycky tu'uma'u *Ex.*: Ten má vždycky zpoždění. ~ E tausala tu'umau fai aia.
z ničeho nic fokifa
za chvíli ailanei • ise tasi a temi
zatímco kae • lolotoga • pekā *když Ex.*: Prase dělá hluk, když žere maniok. ~ E logo'a le puaka peka kai manioka.
zítra apogipogi • apogipogi usu *ráno Ex.*: Malia přijde opět zítra ráno. ~ E toe liliu mai a Malia i apogipogi usu.

Dny týdne

čtvrtek felialima
neděle 'asotapu
pátek feliaiono
pondělí monitē
sobota moeaki
středa feliafa
týden vasa'a
úterý feliatolu

Měsíce

březen malesio
červen sunio
červenec sulio
duben apelili
květen maio
leden sanualio
listopad novepeli
prosinec tesepeli
říjen oketopeli
srpen akusito
únor fepualio
září sepetepeli

Kultura

Barvy

bílá sinā • tea
černá uli
červená kula
modrá usi
růžová sasau
zelená sega • sega fakapo'uli *tmavá* • sega usi *do modra*
žlutá fefelo

Víra

anděl 'āselo • 'āselo tausi *strážný* • **Anděl Páně** fetapa *modlitba*
andělský faka'aselo
beránek akeno *před. v katolických textech*

biskup 'epikopo
božský faka'atua
božstvo atua
bratr felela *řádová*
bůh taula atua
Bůh Atua
církev 'ēkelesia
církevní fakalotu
d'ábel temonio
démon temonio
Duch Svätý laumalie ma'oki'oki
dům určený pro různá setkání fale fono
farnost palokia
historika fanaga
hřbitov tanuma • tokalaga *zast.*
hřích agasala
hříšník tagata agasala
chrám sagatualio
Ježíš Kristus Sesu Kilisito
kantikum katiko
kaple kapela
katolický katolika
katolík katolika
kněz patele • pelepitelo
kostel 'ēkelesia • fale tapu
král aliki sau • sau
kralovat v agai
královské sídlo fale sau
královský faka'aliki
království puleaga
křest papitema
křesťan kilisiteano
kříž koluse
legenda fanaga
ministr aliki
místo tu'ulaga ma'uiga *čestné*
modlit se faikole • ulufaki
modlitba faikole • n kole
mše svatá misa
mučedník maletile
náboženský fakalotu
náboženství lotu
náčelník aliki
nádoba na kavu tano'a *znak krále*
Nanebevstoupení Asesione
nebe selo v *náboženství*
nebesa selo
oběť failaulau • sakilifisio
očistec pulekatolio
oltář aletale
oslavovat fakakololia *Boha*
otec patele *kněz*
pán aliki
panna taupo'ou
peklo 'ifeli
pohádka fanaga
pohřbit tanu
pohřeb tanu
poledne fetapa
posvátná hierarchie fa'asiga tapu
posvátný tapu • taputapu
posvěcený manu'ia
posvětit tapuaki
povídka fanaga
požehnání manu'ia • tapuakina
požehnaný tapuakina
požehnat tapuaki
prorok polofeta
prorokovat fakakikite • kikite

první ministr krále kaifaka'ulu

v *Sigave* • tiafo'i v *Alo*
přítomnost všech starších aliki'ia *na sněmu a pod.*
respekt faka'apa'apa
růženec losalio
Seslání Ducha Svätého Penikosite
sestra taupo'ou *řádová*
spasit fakapuna
spasitel fakama'uli
starší kau'aliki *skupina starších vesnice nebo království* • pule • pule kolo *představený vesnice*
stařešina aliki
svatá sagata žena • **Svatá Trojice** Tasitolu Tapu
svátek s rozdělováním potravin katoaga *každá vesnice organizuje jednou ročně velký svátek spojený s rozdělováním potravin, např. vesnice Toloke slaví svátek na Nanebevzetí Panny Marie a na tento den připravují katoaga*
svatostánek Tapenakulo
svatý sagato *muž*
svatyně sagatualio
tetování tātatau
titul starších na Futuně tu'ulaga faka'aliki *11 titulů starších tvořících radu krále - Kaifaka'ulu, Manafa, Sa'agogo, Sa'akafu, Sa'atula, Safeisau, Safeitoga, Tiafo'i, Tu'i Sa'avaka, Tu'i Asoa, Vakalasi*
tradice n aga • agaifenua
tradiční zákon agaifenua
trůn agai'aga
trůnit v agai
učedník tisipulo
ukřižovat kolusifiko'i
umučení Krista pasio
urozenost aliki'aga
urozený aliki • tama aliki
utrpení pasio *Kristovo*
Vánoce Potapu
Velikonoce Pasikate
věřící kaulotu
víra tui
vládnout v agai
voda vai tapu *svěcená*
vykupitel fakama'uli
výsost sau *královská*
vzdávat chválu fakakololia *Bohu*
vznešenost aliki'aga
zakázaný tapu
zasvěcený fakatapu
zázrak milakulo
zmrtvýchvstání tu'uake
zpěv katiko
zpověď kofesio
zpovídat se kofesio • **vevete** *Ex.*: vyzpovídat se ze svých hříchů ~ vevete ona agasala
žalm pesalemo

Lidé

Rodina a vztahy

babička meme • tupuna fafine
batole toe
bratr taina • tu'uga'ane
člověk tagata
dcera ta'ine

dědeček tupuna tagata
děti tamaliki *plur.*
dítě fanau • mokopuna • pepe • toe *Ex.:* To je jeho dítě. ~ Ko lona ga toe. • toe vavae *adaptivní*
drahoušek *n* alofaina
drahý alofa'aga *člověk • adj* alofaina *být, člověk*
chlapec tama
chodit feau'aki *s někým*
manžel avaga
manželka avaga
manželství fakatapu 'avaga
matka tinana • tinatina
miláček *n* alofaina
milovaný alofa'aga • *adj* alofaina *být*
milovat alofa *i jako láska k rodičům, sourozencům a pod.*
milý aga'alofo *člověk*
muž tagata • tupulaga *mladý*
nejmilejší alofaina *člověk Ex.:* To je jeho nejmilejší syn. ~ Ko lona tama alofaina lena.
neteř fakafotu
odloučit vavae *dítě od rodičů*
otec tamana
oženit se avaga
prvorozený 'uluaki *Ex.:* Támhleten, to je prvorozený rodiny. ~ Ko le uluaki leia o le tasi familii.
příbuzní kaiga
příjemný aga'alofo *člověk*
přítel kaune'a • kautagata
rodiče matu'a
rodina fāmilii • kaiga
sestra taina • tu'uga'ane
starý matu'a *člověk*
stařena filimatu'a
strýc tu'utinana
svatba 'avaga
syn alo • tama *ve vztahu k matce • toe lasi prvorozený Ex.:* To je prvorozený syn této rodiny. ~ Ko le toe lasi o lena taumatu'a. • vosa • vosa ulu'aki *prvorozený*
synovec fakafotu
švagr ma'ā
švagrová mā'ā
těhotná tina'e
teta māasaki *z otcovy strany*
vdát se avaga
vdova lokonui
velkorysý aga'alofo
vlídný aga'alofo
vnučka toe fafine
vnuk toe tagata
žena fafine • fafine avaga *vdaná • filimatu'a*
Tělo
biceps ate 'i lima
bok ivi
břicho manava
čelo la'e
dlaň alofi' i lima
duch laumalie • loto
duše laumalie • loto
hlava 'ulu
hltan fatakia

hrdlo fatakia
hrud' fatafata
chodidlo va'e
játra atemaka
jazyk alelo
koleno tuli
kořen tāfito' i nifo *zubu*
kost ivi
krev ta'ata'a • toto
lebka 'ulu poko
ledviny ifiifi
maso tino
nehet matininia
nerv ivi
noha va'e
nos isu
obézní tino lasi
oko mata
páteř ivi tu'u
paže lima
plice kete
pokožka kili
postava fofoga • mata
pozadí muli
prst ma'ikao
prsty kau' i va'e *na nohou*
rameno tua'uma
rty laugutu
ruka lima
slinivka atepili
srdce mafu
stehno tega
stolička ga'o *zub*
sval ate 'i lima *pažní*
šlachy ivi
tělo tino
tlustý tino lasi *člověk*
tvář fofoga • kala'afau • mata
ucho taliga
varlata fui
vlasý fulu' i ulu • lau'ulu
vřed ate • 'aukava • fufula
vzhled mata
 zadek muli
zub nifo
žaludek kete
Zdraví
bolest mamae • **bolest žaludku** fialulua *na zvracení Ex.:* je mi na zvracení ~ e fialulua
bolet mamae
churavý masamasaki
lékař tagata faifaito'o
nemoc masaki
nemocnice falemasaki
nemocný *adj* ga'ega'e • masaki • masamasaki *často*
neštěstí mamae
ošetřovatel tagata faifaito'o *v nemocnici*
působit utrpení mamae
trpět mamae
utrpení mamae
Život
Jídlo
alkohol kava
bonbón lole
cukr suka

čaj tī • vai mafana *bylinkový*
dezert ne'a malie
drobky momo' i pane *chleba*
hořčice mutate
chleba pane
jidlo magiti • ne'a kai • pā • toega kai *velké, slavnostní*
jíst kai • 'ota *syrové jídlo*
kava kava
káva kafe
koláč keke
kuchyně falekuka • kuka • ma'umu *místo pro tradiční kuchyni na Futuně*
kuřecí maso moa
máslo vali
maso kanofi • kano' i manu
mléko su'a pipi
mouka falina
ocet vinika
odvar vai mafana
olej lolo
omáčka sōsā
péct fakapaku *Ex.:* Jdi upéct kuře. ~ Ano o fakapaku mai ale ga moa. • ta'o *v umu*
pít inu
pivo piele • su'a piele
polévka supa
potraviny magiti • ne'a kai
smažit fakamoso
snídaně kai usu
strouhanka momo' i pane
sůl pa'atai
sušenky keke
šunka alaga' i puaka
talíř pā
upečený paku *velmi*
vařit fakamoso • moso • saka *ve vodě*
víno vino
voda vai • vai me'a
whisky uasiki
zákusek ne'a malie
žvýkačka kamu
Příroda
noc tu'u masina *měsíčná*
oheň afi
písek 'one
vzduch n' aeale
zahrada 'oloto
zemětřesení mafuike
Krajina
břeh matafenua • mātātai
džungle vao • vao matu'a *primární*
hlína keke
hlubina moana *oceánu* • takele' i tai
hora ma'ūga
jeskyně 'ana
jih saute
kopec ma'ūga • utu
les vao
místo koga ne'a
moře tai
náměstí mala'e
návřší utu
oceán moana • takele' i tai *otevřený*
odliv tai mamasa

ostrov motu *obvykle malé korálové ostrůvky obklopující hlavní ostrov*
parcela koga keke
planina ga ne'a tokamalie
pláž lau'one • tu'uga one
pobřeží matafenua • mātātai *mořské*
pole mouku
poušť toafa
pozemek koga keke • koga ne'a
prales vao matu'a
pramen matapuna *vody* • tufu *vody*
přílív tai loloto
přílívová oblast tu'ākau
pustina toafa
rostliny vao
řeka vai tafe
sever noleto
skála 'utu
souostroví 'atu fenua • 'atu motu *týká se malých ostrůvků okolo hlavního ostrova*
studna matapuna
svět fenua • lalolagi
štěrka keke
úbočí 'alo'alo *týká se částí kopců na Futuně přikloněných k moři*
údolí ga ne'a tokamalie
veřejné prostranství mala'e
východ 'esite
západ potumuli • uesite *světová strana*
země fenua • keke • lalolagi
Počásí
blesk fatuliki
bouře n āfā
cyklon n āfā
děšť 'ua
duha nuanua
hrom mana
mrak 'ao
nebe lagi
oblačný 'ao'aoa
oblak 'ao
přeháňka 'afu'afu • 'ua
stín 'ata
vítr matagi
zatažený 'ao'aoa
Rostliny
bambus kofe
banán futi
brambory putete
cibule aniani
citronela mugalō (*Cymbopogon citratus*) *tráva sloužící k výrobě čaje s příchutí citronu • tī (Cymbopogon citratus)*
cukrová třtina tolo
dužnina kanofi
gardénie tiale (*Gardenia sp.*)
ibišek kaute
ignam 'ufi (*Dioscorea alata*)
jádro tega
keř la'akau 'iki'iki
kořen aka
kukuřice tulina
list lau • lautī *dračenký, Cordyline*
maniok manioka
meloun timo
ovoce fua' i la'akau

paprika puavolo
pecka tega
pole vūsiga *před. taro*
rajče tomato
rákos kaso
rostlina mutie
rýže läisi
sladké brambory kumala
svazek taro fui talo
tabák tapaka
taro talo (*Colocasia esculents*) • talo samoa (*Colocasia esculents*) ze Samoa • umaga (*Colocasia esculents*) sušený
tiaré tiale (*Gardenia sp.*)
trávník mutie
trn tala
trs banánů kau futi
vinice vite
vinná réva vite
voňatka citronová mugalō (*Cymbopogon citratus*)

Květiny

kvést mātāla
květina manogi • sē

Stromy

Aglaiia psilopetala malamea *na Wallisu známá jako lagakali, strom s vonnými květy*
banánovník fui futi
bavlna vavae
Canaga odorata mosokoi *na Wallisu nazývané mohokoi, strom s vonnými květy*
citrón tipolo
dřevo la'akau
fík fiki
fíkovník fui fiki

chlebovník fui mei (*Artocarpus altilis*) • *n* mei *jeho plod*
jablko pomo
kapok vavae
kokos niu • niu matu'u *suchý, většinou slouží jako potrava pro prasata*
kokosovník fui niu
kokosový ořech niu
list lau la'akau *stromu* • lau memei *chlebovníku* • laufala *pandánu*
mango mago
pandan fala paogo
pandán fala
papája kālā'afiti
plumerie pua *strom s vonnými květy* • pua fefelo *žlutá* • pua kula *červená* • pua tea *bílá*
pomeranč moli
rostlina la'akau
strom fui la'akau • la'akau
svazek kokosových ořechů fui niu
větev kuaga'i la'akau

Vesmír

hvězda fetu'u
Měsíc masina • masina fo'ou *nový* • masina katoa *plný*
novoluní masina fo'ou
slunce la'a
svět atulaulau • malamanei
úplněk masina katoa
vesmír atulaulau • malamanei

Zvířata

červ unukele
zvíře manu

Hmyz

cikáda elekisi
hmyz manu liliki
motýl pepe

moucha lago • lago usi *modrá*
mravenec lomimi
pavouk kaleveleve *druh velkého pavouka*
šváb sugesuge
včela lago meli
vosa pī

Plazi

had gata
ještěrka pili

Ptáci

bekasína tuli
hejno mui lupe *holubů*
hnízdo ofaga
holub lupe
kačer pato
kachna pato fafine
kohout moa tagata
kuře moa • uviki moa
papoušek sega
peří fulu'i manu
pták manulele
sova lulu
sýček lulu
vajíčko fua'i moa
veka *n* veka (*Rallus pectoralis*) *pták*
vlaštovka pekapeka

Savci

býk pipi
hejno mui peka *kaloňů*
kaloň peka
kočka pūsi
koza ovi fafine
kozel ovi tagata
kráva pipi
krysa kimoa

kůň osi
myš kimoa fafine
opice geli
osel asino
ovce ovi
pes kuli
podsvinče uviki
prase puaka
sele uviki
velbloud kamelo

Vodní

hejno mui ika *ryb*
chobotnice feke
ježovka uluso
korál feo
krab paka • tupa • tupa kele *suchozemský* • **krab poustevník** 'uga
langusta ula'ula
mušle figota
rejnok fai
ryba ika
řasy limu *mořské*
slimák 'uga
škeble figota
úhoř tuna
ústřice vasu'a
útes uluulu
zéva vasu'a
žába kelenui
želva fonu
žralok 'aga

Věda a škola

studovat ako
učit ako • ako'i • faka'ako *někoho* • **učit se** ako
učitel pule faiako
vyučovat ako • faka'ako

Fráze

Bud' zticha! Tapono lou gutu!

Co hledáš? Kolea leia e afa e koe?

Co je to? Kolea leia?

Co jsi to řekl? Na pati koe kolea?

Dítě zakoplo o kámen a upadlo. Na tu'ususumu le toe i le fatu o siga.

Družstvo z Vaisei prohrálo. Kua lava le fa pale a Vaisei.

Chce se mi spát. Kua kau fia moe.

Je třeba, aby ... E tonu ke ....

Je tu prázdně. E lavaki.

Je zvyklý sedět rovně. E tonatona fakasako tu'umau fai a ia.

Kdo to řekl? Koai leia na pati la?

Křídla vážky bzučí. E logo'a a kapakau ole mumu.

Mají nějaké tajemství. E i ai ale ne'a e fūfū e latou.

Mám pro tebe dobrou zprávu. E i ai lau logo malie.

Obracet pomalu stránky novin. Fulifulu mamalie a pepa ole sulunale.

Pochybují o tom co jsi mi právě řekl. E le'ese kau fakama'oki ki le ne'a e ke pati ki ai.

Pokládám svůj počítač na stůl. E teki e au a laku masini i aluga ole laupapa.

Proměnil se v rybu. Kua liliu aia o ika.

Přestaň mě tahat za vlasy, bolí to. Ke tuku e koe le toso o loku fulu'i ulu nae mamae.

Přesunul svou židli blíž ke dveřím. Na aga aia o soasoaki mai lona keke'aga kile matapa.

Rozpletla jsem si vlasy. Na vete e au loku la'ulu.

Splést si vlasy. Nono'a ale lau'ulu.

Střílel po psu ze své pušky. Na fana'i e ia le kuli ki lana fana.

Tady je na dlaždicích skvrna. Ko leia ale ga kele ile kalo.

Tancují tanec mako s holemi. E mako latou mo la'akau.

Tisknout něco v rukou. Kukumi se ne'a i ona lima.

Tleská rukama. E pasipasi ona lima.

To je konec příběhu. Ko le gato fai leinei ole isitolia.

To nic není. E se iai se ne'a.

Tominiko je větší, než já. E lasi ake a Tominiko aia i teau.

Tuhle košili si oblékli včera. Na kofu'i eia lena kofu i nanafi.

Tvé manu je mokré. E susu lou ga kie.

Ty knížky jsou staré. Ko tosi 'afea ana.

V moři plave láhev. E 'ope ale fa fagu i le tai.

Via mi poslala balíček. Na aumai e Via laku pake.

Volupali se do obchodu. Na ulufi e latou ale koloa.

Vypni ten ventilátor. Mate'i atu le pepeka.

Vytrhává si obočí. E futi e ia ona fulufulumata.

Vzpomíná si na všechno. Koi manatu fai e ia a ne'a fuli.

Zavři pus! Tapono lou gutu!

Zvědavost není dobrá vlastnost. Ko le fia'ilo ese ko se ne'a malie.

Gramatika a jazyk

Čas

Brzy přijde. Kua vave fa'i lona'au.

Celou noc. Po'uli katoa.

Co jsi dělal minulý týden? Kolea leia na fai e koe ile vasa'a kua oki?

Je čtvrt na šest. Kua ola lima oki kuata.

Je pět hodin. Kua ola lima.

Je půl šesté. Kua ola lima vae lua.

Je tři čtvrtě na šest. Kua toe kuata kile ola lima.

Ještě nic neposlal. Lekiaise aumai e ia se ne'a.

Kdy přijdeš? E 'au a koe i 'afea?

Kolik je hodin? Kua ola fia?

Malia přijde opět zítra ráno. E toe liliu mai a Malia i apogipogi usu.

Na jeho záležitosti se podíváme později. Kau tio'i ki muli mai ana ne'a.

Právě jsem šel ze schodů, když mě zavolal. Na lolotoga ifo au ile kãkega kae kalaga mai a ia.

Přijde zase příští týden. E toe au aia i leia ale vasa'a.

Ten muž byl před léty chudý, ale nyní je velmi bohatý. Ko le tagata lena na mativa a ia i la atu a fetu'u kua oki kae ko le temi nei kua liliu a ia kose tagata pa'aga.

Už jsme ti dali peníze. Kua oki lau fafala ile soli atu.

V pátky chodí často do baru. E ano tu'umau aia ki fale otele i felia ono fuli.

Kultura

Politika, organizace, právo

Když vešel do vězení, strážný mu rozvázal ruce. I lana ulu ki le fale pilisoni, na aga le tagata le'o o tala'i ona lima.

Petelo byl zadržen policií. Na to'o Petelo ele polisi.

Přiznal pravdu. Na fakasa eia a le ma'oki.

Pozdravy a děkování

Dobré dopoledne. Mālō le maui.

Dobré odpoledne. Mālō le kataki.

Dobrou noc! Moe la!

Dobrý den. Mālō.

Dobře. E malie.

Jak se ti dnes daří? E ke malie fai i leinei a aso?

Jde to dobře? E malie fai?

Jmenuji se Dominik. Ko loku igoa ko Tominiko.

Jmenuji se Losalia. E igoa au ko Losalia.

Spěte dobře! Momoe la!

Tančíte dobře. Malo le mako.

Ten film, na který jsem se díval, se mi velmi líbil. Na malie oki le fa'ata na kau tio ki ai.

Tím líp. E malie.

To je dobře. E malie.

Voní to dobře. E sauga malie.

Zpíváte velmi dobře. Malo le sua malie.

Víra

Každou neděli lidé dávají knězi své dary. I aso tapu fuli, e aga le fenua o soli se ne'a alofa ma patele.

Maria, přednes mé modlitby svému synu Ježíši. Fakasoko laku kole ei Malia ki lou alo ko Sesu.

Můj anděl strážný, opatruj dnes v noci mou rodinu. Ko loku aselo tausi, keke saufaki a loku ga famili i leinei 'apo.

Lidé

Rodina a vztahy

Dítě spí. E moe le toe.

Já jsem nejstarší dítě rodiny. Koau ko le uluaki o loku famili.

Jdi se posadit vedle svých rodičů. Ano o tonatona i tafa o 'ou matu'a.

Je surový. E papatu a ia.

Je to dva roky, co je vdovou. E talu fetu'u e lua mo lana nofo lokonui.

Je to hezký chlapec. E tupulaga a ia.

Je to milý člověk. E agamalie a ia.

Je to osoba, která reptá, protože není spokojena s rozhodnutím starších. Ko se tasi e togu talie ese kau aia mole tonu ale kau aliki.

Je to támhleten. Ko lena loa.

Je to tenhle. Ko leinei.

Je velmi krásná. E fulumalie 'oki a ia.

Jeho jméno je známé. E logona lona igoa.

Jsem na toho člověka velmi rozzlobený. E loto 'ita'ita a kita o tupu ko leia a ne'a.

Jsi opravdu nepříjemný. E ua sosa'a ai a koe.

Jsou rozhněvaní. Kua ita'ita latou.

Kdo je tahle žena? Koai le fafine lenā?

Kdo je tam? Ko ai?

Kdo je to? Ko ai?

Kolik jich je? E tokofia latou?

Lidé pomlouvají tohoto člověka. E fakamatalaloi latou ki lena kilisiteano.

Lidé spí. E momoe le fenua.

Má starší sestra má kudrnaté vlasy. E migi a le lau'ulu o loku taina lasi.
Má vzhled své matky. E 'aga'aga aia pe lona tinana.
Malia nosí své dítě aby usnulo. E aga a Malia o luluku lona toe ke moe.
Mám dojem, že na mě někdo myslí. E kau sakinake ia e manatu mai ase tasi mei mama'o kia teau.
Mám jednoho bratra. Ko loku ga tu'ugaane e tasi.
Mám tě rád. E kau alofa atu.
Manželský pár se rozvedl. Kua mavete le taumatu'a.
Máš pravdu. E tonu a koe.
Matka se vždycky chlubí svými dětmi. E laupisi tu'umau le tinana ki ona toe.
Miluji tě. E kau alofa atu.
Můj bratr běhá rychleji než jeho kamarád. E manavā vave a loku tu'uga'ane i lona kaune'a.
Muž dal ženě květ ibišku. Na soli ele tagata ale fa se kaute ki le taine.
Myslel jsem si, že je laskavý, ale spletl jsem se. E pati au e agamalie aia kae na kau faisala.
Mysli na budoucnost tvého dítěte! Manatu'i le apogipogi o lou fānau!
Nakaola chránila svého syna před svým manželem. Na aga a nakaola o lago lona tama mei lona avaga.
Není dobré s ním žertovat, protože se snadno nechá unést. E se aoga a ia ile fakamānogi'i nae 'ita'ita vave.
Není tu nikdo. E lavaki.
Nesmíš probudit dítě, protože už spí. Auase fafagu le toe na kua moe.
Obtěžujš mě. E kinakinau 'oki au ia tekoe.
Podívej na to milé dítě támhle! Tio atu mua kile ga toe lena e nofo mai la.
Poslední vůle někoho, kdo nás brzy opustí. Mose kilisiteano kua teuteu lona mate.
Poslouchej své rodiče. Fakalogo ki ou matu'a.
Pošleme ti ho až bude velký. Kao avatu a ia peka lasi.
Sosefo poslal své matce k Vánocům balíček. Na momoli e Sosefo ale pake o lona tinana mo fakapotapu.
Strýc, to je bratr mé matky. Ko le tu'utinana ko le tu'ugaane o loku tinana.
Šeptat něco kamarádovi. Fakamusumusu eia ale ne'a ki lona kaune'a.
Ta záležitost mě trápí. E tu'ania e au lena isitolia.
Támhleten, to je prvorozený jiné rodiny. Ko le uluaki leia o le tasi famili.
Tato dívka se líbí Petelovi. E fiafai a Petelo kile ta'ine lena.
To je jeho dítě. Ko lona ga toe.
To je jeho nejmilejší syn. Ko lona tama alofaina lena.
To je lež. Ko le loi.
To je on. Ko ia. • Ko leinei.
To je prvorozený syn této rodiny. Ko le toe lasi o lena taumatu'a.
To jsou mí rodiče. Ko 'oku a la matu'a.
Toto je dědictví, které nám zanechal náš dědeček. Ko lo matou leinei a tofiga na tuku mai e lo matou a tupuna tagata.
Ty děti jsou opravdu neposlušné. E patigata'a oki a nei a toe.
Uklidnit někoho. Fakalelu se tasi.

Zdraví

Balón jej udeřil do hrudi. Na tau le fitipolo ki lona fatafata.
Bolí ho zadek. E mamae lona potumuli.
Jdou navštívit Lina do nemocnice. Ka ano latou o fakatiotio kia Lino i lopitali.
Je příliš tlustý. E ūa peti a ia.
Je třeba mít silnou vůli, aby člověk přestal kouřit. E tonu keke lotomakēke kile tuku o le suluka.
Je třeba nejdříve zajít k lékaři. E tonu ke pase a koe ile tōketā.
Jeho tvář zbledla. Kua fakalautetea a ona fofoga.
Každý večer dává doktor Sakaliovi injekci. I afiafi fuli, e 'aga le tōketā o suki'i le lima o Sakalia.
Má průjem. E liligi a ia.
Má v noze křeče. E migi lona va'e.

Musíš se vyspat, jinak budeš nemocný. E tonu keke moe nake masaki mai.
Oběť měla tělo černé od podlitin. Koi nofo fai ale fafine mo ona kafo uli.
Odvezli nemocného do nemocnice. Na ave e matou a le masaki ki lopitali.
Ubili ho k smrti. Na aga latou o tamate a ia.

Život

Bydlení a dům

Ve zdi je několik děr. E ma'uke a pu ile pa'a.
Zbořili staré domy. Kua solo'i e latou a fale 'afea.

Doprava a cesty

Běžel z Tavai až do Leava. Na makape aia mei Tavai ki Leava.
Bušil jsem na dveře, ale nikdo neotevřel. Na kau tegetege ki le matapa kae nase tasi na fakamava'a mai.
Bydlí (žije) támhle. E nofo a ia i kola.
Bydlí hned vedle Tamiana a Solonefy. E nofo fua a ia i tafa o Tamiano mo Solonefa.
Byl jsem velmi zasažen zprávou o jeho odchodu. E kau lotomamae ai i le logo kua ano a ia la.
Fotografie je pověšená na zdi obývacího pokoje. E tau le pa'aki i le pa'a i le salo.
Chystá se k odchodu. Ia teuteu ano a ia.
Jde rychle. Kae ka pati a kita e va'e vave.
Jdu na oslavu. Ka ano au o lafeti.
Jdu se koupat. Ka ano au o ma'anu.
Jdu spát. Ka ano au o moe.
Je schopen pokračovat. E mafai lana soko atu.
Je z Futuny. E au aia mei Futuna.
Jeho dům zůstal neporušený. E saosaoa fai lona fale.
Jeho příchod byl ohlášen. E logona lona taumai.
Jeho staré auto skřípe. E kololi lana motokā afea.
Jel jsem na Wallis. Na ano au o mamata ki 'Uvea.
Kam jdeš? Ka ke 'au ki fea?
Kampak jdeš? Ka ano a koe ki fea?
Kde je Malia Ana? Kofea a Malia Ana?
Kde je ten dům? Kofea ale fale?
Letadlo už vzlétlo. Kua mavae le vakalele.
Lita se ztratila. Kua puli a Lita.
Loď připluje zítra. E taumai le vaka i apogipogi.
Mám několik domů, některé jsou velké, jiné malé. Ko oku fale e ma'uke, ko 'iki e lalasi, ko 'iki e liliki.
Máte toho příliš moc, je třeba některé věci tady nechat. E mauke veli a koutou ne'a e ave, e tonu ke tuku ni'iki.
Následuj mě! Muli mai!
Následujte mě! Mulimuli mai!
Občas se jdu se psy procházet na pláž. E kau tau ano o faka'eva aku kuli i le lau'one.
Obléká se, protože půjde na mši. E teuteu aia talie ka ano o misa.
Od té doby, co se vrátil z Francie, úplně změnil své způsoby. Talu lana au mei Falani, mole fetogi o ana aga.
Odcestujeme zítra. E tou folau i apogipogi.
Opustil jsem loď. Na ti'aki e au le vaka.
Pojď sem. Au ki leinei.
Proč jsem tady? Ka natu au o'a?
Proč odešel? Kolea ku ano a ia?
Půjčil si ode mne 20 000 XPF na lístek. Na kole mai eia kia teau ase kaulua afe.
Setefano odjíždí zítra. E ano a Setefano i apogipogi.
Tahle krajina mi připomíná můj ostrov. E tatau lena matafenua pe loku motu.
Tak už pojď. Ke au e.
Tam, kde bydlíme, tam i spíme. E kita moe fa'i i le kaiga na kita nofo i ai.
Ten dům je plný much. E lagoa ale fale.
Ten má vždycky zpoždění. E tausala tu'umau fai aia.
To je místo, kde bydlím. Ko lo'oku leinei ga ne'a nofo.

Tuláci, kteří nemají ani práci, ani bydlení, žijí na ulici. Ko tagata mativa mo ga'oi, ese lotou fale, e mauili latou ile ala.
Ty odjíždíš také. E ano foki a koe.
Usadil se hned vedle nás. E nofo fua a ia i tafa o matou la.
Už jsem dal své zavazadlo do auta. Kua oki lau pasikete i le fafa'o ki le motokā.
Vida, už přicházejí. Ko lena a ai kua 'au.
Vrátil se k sobě domů. Na toe liliu aia kio ona la.
Všichni odešli. Kua ano fuli latou.
Zdejší život je monotónní. E fakakaekae 'oki leinei ma'uli.
Ztratil jsem své klíče. Kua puli laku kalavi.
Zvedni se. Tu'u la ki aluga.

Jídlo

Co je k jídlu? Kolea le ne'a kai?
Copak to jím? E kau kai le a?
Dávej pozor na obrácení jídla, aby se nepřipálilo. Tokaga o fuli lau ne'a kai na paku.
Dej mi napít. Aumai kau inu.
Donesl jim láhve s vodou, aby se napili. Na avake e ia a fafagu vai ke inu ai latou.
Dužnina dobře zralého melounu je velmi šťavnatá. Ko le kanofi ole fa timo e su'umalie moka leu.
Hledám nějakou sklenici vody. E afa eau ase ga ipu vai.
Hledám tu sklenici vody. E afa eau ale ipu vai.
Jdi upéct kuře. Ano o fakapaku mai ale ga moa.
Je zvyklý jíst maso. E masani fai a ia i le kai o le kano'i manu.
Jeho dluh za potraviny se zvedl na 100 000 XPF. Ko lona ma'ua kai e kaulelau afe.
Ještě zbývá tvá svačina. Koi toe lau kasukutu la.
Když zatřeš pivem, bude pění. Ka ke lu lau fa piele, tie e i ai a le piau e sa.
Kolik stojí chleba? E fia le totogi ole fa pane?
Kolik stojí ta termoska? E fia le totogi o le telemosi?
Které prase zabili? Ko le puaka fea na tamate?
Láhev je naplněná. Kua apele le fagu.
Láhev je prázdná. Kua masa ale fafagu.
Má rodina připravila velkou hostinu na oslavu mé maturity. Na teuteu'i e loku famili a le toega kai ki le mau'a o loku pakelolea.
Mám naspěch, protože (doma) není nikdo, kdo by navařil mým rodičům. E kau fakavilivilili talie ese tasi ke aga o fa'iale ne'a kai o oku matu'a.
Mám sklenici vody. Ko loku ipu vai.
Máš něco k jídlu? E iai sau ne'a kai?
Máš sklenici vody? E iai sou ipu vai?
Něco se připálilo. Kose ne'a kua paku.
Než si půjdeš hrát, nejdříve musíš pojíst. E tonu mua keke kai tio ke ano o manogi.
Obsluhuji u jídla své rodiče. E kau aga o selevisi a le ne'a kai o 'oku matu'a.
Pepř pálí, když ho dáme do jídla příliš mnoho. E fifiti le puavolo moka lasi lona tu ki se ne'akai.
Petelo odešel donést umu do Tavai. Na ano a Petelo o ave lana umu ki Tavai.
Podej mi máslo. Aumai ale fa vali.
Podej mi sůl. Aumai ale pa'atai.
Podej mi trochu chleba. Aumai saku ga potu'i pane.
Podej mi tu láhev sirupu. Aumai ale fa fagu silo.
Pojď se najíst! Au o kai!
Pojď si dát kávu! Au o inu kafe!
Polovina chleba. Ko le vae lua ole fa pane.
Položit něco na stůl. Teki se ne'a kile laupapa.
Pořádně láhev protřepat před otevřením. E tonu ke lulu fakamalielie ale fa fagu i mua o lona selevisi.
Prase žere manioka a dělá při tom hluk. E logo'a le puaka peka kai manioka.
Převrhl jsem svou kávu. Kua maligi loku kafe.
Půjčit si sůl od sousedů. Kole ale pa'a tai kile vasa'a fale.
Ráno piji svou sklenku vody. E inu e au a loku ipu vai ile usu.
Sebrat něco ze stolu. Sa'u se ne'a ile laupepa.

Škrábu brambory. E visi eau a fa putete.
Tamiano poslal svého syna do obchodu pro chleba. Na kakau e Tamiano a lona vosa ke ano ki koloa o to'o mai ase fa pane.
Ten meloun je dobrý k jídlu. Ko le fa timo lena kua malie kile kai.
To je ale nešikovnost, opět jsi rozbil další sklenici. E le'ese tokaga a koe ki ne'a la, ko lena kua mafa'a mai le tasi a ipu.
To je moje pivo. Ko laku fa piele.
To mango je už zralé. Kua leu le fa mago.
Tominiko zazátkoval láhev s olejem. Na umoti e Tominiko a lona fagu lolo.
Úroda taro je dobrá. E malie a talo na ta'aki mai.
Vzal chleba. Na ina aga o to'o le pane.
Zdalipak už je jídlo uvařené? Kua moso ale ne'a kai?

Práce, peníze, vlastnictví

Bráníš mi v práci. E fakavisi a koe ki laku ga'oi.
Byl na toto místo přijat, protože má všechny požadované schopnosti. Na to'o fai a ia la kile pilo lena talie e puani malilie.
Dal jsem se do zametání. E kau 'aga o seu a penu.
Dej mi tvůj náhrdelník, ať ho můžu nosit. Aumai mua a lou kaso'a le ke tau au.
Jakpak Muni vyrobil svůj člun? Na fefe'aki le ta o le vaka e Muni?
Jdi vyprat prádlo. Ano o polosi a le fo.
Jdu na ryby. Ka ano au o mata'u.
Je bez peněz. Ese i ai sa'ana fafala.
Je to on, kdo velí. Ko ia leia e lagi'aki.
Jeho stůl byl zavalený papíry, proto je odstranil. E fakavisi a pepa i lona pilo koia leia na aga a ia o sa'u.
Kusito zapírá, že by vzal ty peníze. E loi a Kusito nase to'o e ia a le fafala.
Lidé čekají, až bude obchod otevřený. E tatali a fenua kile mava'a ole koloa.
Máchám své prádlo v lavoru. E kau lomi laku fo ki le topu.
Můj otec chodí každé ráno na pole. E ano loku tamana i aso fuli o tio'i lana vūsiga.
Můj otec má hodně prasat. E mauke a puaka a loku tamana.
Musím jít brzy spát, protože zítra pracuji. E tonu ke kau moe tautonu talie e kau ga'oi i apogipogi.
Myje nádobí. E fufulu eia ana ne'a kekeleke.
Napsat dopis na počítači. Tā e koe ale tosi kile masini.
Něco tady chybí. E puli le ne'a i leinei.
Nejdříve půjdu něco zařídit. Ka ano mua au o fai mai ale kauga.
Nese kýbl s vodou. E taki e ia le pākete vai.
Oběžník pro námořní dopravní společnosti o zvýšení ceny zásilek. Tosi kile atu sosiete vaka kile pale o totogi o kavega.
Oni mají radu. E fono latou.
Opravuje praskliny na domě. E mono eia a pu ole fale.
Píšu na počítači. E ta au ile masini.
Píšu pravou rukou. E faitosi au ki le lima atamai.
Pořád ještě pracuje. E ga'oi tu'umau fai aia.
Použil svůj luk, aby ulovil nějaké zvíře. Na fakaaoga'i e ia le agasau ke tamate ai le manu.
Při rybolovu našel želvu. Na mau'a e ia a le fonu mei lana fai feua.
Přijdu jakmile skončím svou práci. Koi kau natu moka oki laku ga'oi.
Ráda bych měla tyto šaty. E kau fiafai ki le kofu lena.
Sosefo podepírá své auto kusem dřeva aby vyměnil kolo. E lago e Sosefo lana motokā kile la'akau kae fetogi lona fa teka.
Sosefo seká trávnik svou sekačkou. E tele e sosefo ale mutie ki lana masini.
Spolehnout se, že tato osoba splní svůj úkol. E fanaki a ia e 'aga a lena le kilisiteano o fai lana kauga la.
Teritorium mu dalo stipendium jako pomoc, aby mohl pokračovat svá studia v zámoří. Na soli e le telituale ale fala ke tokoi ai kile soko atu o lana sekola i tai.
To je moje. Ko ne'a a aku.
To je můj pár bot. Ko loku sã taka.
To jsi vypral rychle. E vave 'oki lau fo.
To jsou mé boty. Ko oku sataka.
To jsou moje peníze. Ko laku fã falã.

To manu, které jsi koupil, je příliš hrubé. E matotolu veli le kie na to'o mai e koe.

Tominiko vymáchal svou košili ve vodě. Na fakasusu e tominiko lona kofu kile vai.

Tu'i Sa'avaka nařizuje lidem, aby vyčistili okolí. E lagi'aki le fenua e Tu'i Sa'avaka ke fakame'a le fenua.

Uhněl si nádobu na vodu. Fa'u eia ase fa fagu mo tanaki ole vai.

Umývá stůl houbou. E solo e ia le laupapa kile ga unu.

Už našli to prase. Kua mau'a e latou a le puaka.

Už skoro dokončil svou práci. Kua vave fai le oki o lana gaoi.

Včera na poradě Mateo skočil do řeči Mikaelovi. Ile fonono i nanafi na aga a Mateo o tu'uti le palalau a Mikaele.

Večer půjdou rybařit. E ano latou o lamaga i 'apo.

Vrátili jsme termosky do obchodu, protože byly poškozené. Na fakaliliu ale telemosi ki koloa nae veli.

Vstávám brzy ráno, abych šel pracovat na pole taro. E kau 'ala'ala o usuusu ki vusiga.

Všechny tyto věci jsou moje. Ko a kita a ia a ne'a.

Vždycky si ukládám peníze do peněženky. E tuku e au a aku fafala ki laku kete.

Zloděj na cestě vytrhl ženě tašku. Na aga le tagata kai'a o sa'u le kete a le fafine i le ala.

Příroda

Počasí

Hladina vody v Tavai se silně zvedla. Na lasi a le pale ole vai i Tavai.

Hodně prší. E ua lasi.

Jdi do stínu, protože slunce svítí příliš. Ano ki le malu nae vevela le la'a.

Je hezké počasí. E la'ofie.

Je chladno. E mokomoko.

Je mi horko. E kau vela'ia.

Je mi zima. E kau mokoia.

Je odliv? E tai mamasa?

Ne, je odliv. E ai, ko le tai loloto.

Támhle je had. Ko lenā ko le gata.

Vlasy mi rozfoukal vítr. Kua maveu loku lau'ulu ile matagi.

Zachytil se o strom, aby jej neodvál vítr. Na piki a ia ki le la'akau na fa'i atu kua ave e le matagi.

Země je zaplavená. Kua lofia le fenua.

Věda a škola

Dal se do psaní. Kua kamata faitosi a ia.

Hledá svůj sešit v brašně. E sufe e ia lana kaupepa i loto o lana kete.

Je hrdý, že složil maturitu. Kua fiafia a ia i le ma'ua o lona pake.

Když zazvoní, je to znamení pro děti že je čas jít si hrát. Ka ta le pele, ko le fakama'iloga a ia o le temi manogi o toe.

Šla učit náboženství na druhý stupeň základní školy. Kua ano aia o fai ale kapite i kolesio.

Ta kniha je moje. Ko le tosi lena a aku.

Tato kniha je červená. E kula leinei a tosi.

Učíme se wallisštinu. E ako e matou le masau faka'uvea.

Umím mluvit francouzsky. E kau poto i le masau fakafalani.

Zvládá všechno. E faigaofie ki teia a ne'a fuli.